

Patrick Stouthuysen (red.)

Alexis de Tocqueville

OVER DE DEMOCRATIE IN AMERIKA.
EERSTE BOEK

accò

BIB
21
15
OTO
393

ALEXIS DE TOCQUEVILLE - 1

SOCIALE WETENSCHAPPEN KLASSIEK
NR. 7

Onder leiding van
Lieven Vandekerckhove

Redactiecomité
Karel Dobbelaere, Mark Elchardus, Frans Lammertyn,
Jef C. Verhoeven, Jan Vranken, Walter Weyns

Deze uitgave verschijnt ook als :
Tijdschrift voor Sociologie
1992 (13), Bijzonder nummer 1

Patrick Stouthuysen (red.)

Alexis de Tocqueville

Over de democratie in Amerika – Eerste boek

Acco Leuven / Amersfoort

2087.95779

Eerste druk : 1993

S .177.00.0
32 011 2769

Gepubliceerd door Uitgeverij Acco, Tiensestraat 134-136, 3000 Leuven (België)
Voor Nederland : Koningin Wilhelminalaan 17 / Postbus 395, 3800 AJ Amersfoort

Omslagontwerp : Joris Pollers

De oorspronkelijke uitgave van *De la Démocratie en Amérique* verscheen in twee delen, respectievelijk in 1835 en 1840.

Deze synopsis is gebaseerd op de uitgave verschenen in het tweede volume van de, onder leiding van André Jardin gepubliceerde, *Oeuvres* (Parijs, Gallimard, Bibliothèque de la Pléiade, 1992).

© Oorspronkelijke uitgave : Gallimard, Paris

© Synopsis : Acco (Academische Coöperatief c.v.), Leuven (België)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means without permission in writing from the publisher.

D/1993/0543/10

NUGI 652

ISBN 90-334-2769-9

INHOUD

<i>Verantwoording</i>	7
<i>Over de democratie in Amerika : Eerste boek</i>	9
<i>Inleiding</i>	11
DEEL EEN	15
Hoofdstuk 1. De uiterlijke verschijningsvorm van Noord-Amerika	15
Hoofdstuk 2. Over de oorsprong van de Amerikaanse bevolking	16
Hoofdstuk 3. De maatschappelijke toestand van de Anglo-Amerikanen	20
Hoofdstuk 4. Over het beginsel van de volkssoevereiniteit	23
Hoofdstuk 5. Over het bestuur in de deelstaten	25
Hoofdstuk 6. Over de rol van de rechterlijke macht	35
Hoofdstuk 7. Over de berechtiging van politieke delicten	37
Hoofdstuk 8. Over de federale instellingen	38

<i>DEEL TWEE</i>	51
Hoofdstuk 1. Waarom men zonder twijfel kan stellen dat in de Verenigde Staten het volk regeert	51
Hoofdstuk 2. Over de partijen in de Verenigde Staten	51
Hoofdstuk 3. Over de persvrijheid in de Verenigde Staten	55
Hoofdstuk 4. Over de vrijheid van vereniging in de Verenigde Staten	58
Hoofdstuk 5. Over het democratisch bestuur in de Verenigde Staten	60
Hoofdstuk 6. De voordelen van het democratisch bestuur	70
Hoofdstuk 7. Over de almacht van de meerderheid	76
Hoofdstuk 8. Hoe de tyrannie van de meerderheid wordt getemperd	81
Hoofdstuk 9. Over de voornaamste factoren die het voortbestaan van de Amerikaanse democratie bevorderen	85
Hoofdstuk 10. Over de toekomst van de verschillende rassen die het Amerikaanse grondgebied bevolken	97
Besluit	115

VERANTWOORDING

Het initiatief om een bibliotheek op te zetten van belangrijke sociaal-wetenschappelijke teksten onder synoptische vorm, is erop gericht, sociale-wetenschappers en al wie geïnteresseerd is in een goed begrip van het gemeenschapsleven, beter vertrouwd te maken met de klassieke auteurs uit onze disciplines. Want hoewel de klassieken uitdrukkelijk behandeld worden aan de universiteiten, worden ze slechts beperkt gelezen door jonge intellectuelen; en eenmaal de opleiding achter de rug, is de uitdaging van zulke lectuur veelal te groot om er, zonder professionele druk, nog eens echt werk van te maken. Het is nu juist om de stap naar de lectuur van de klassieken te vergemakkelijken, dat we van een reeks klassieke teksten een synopsis publiceren. Dit wil zeggen dat we een aantal teksten, die een fundamenteel inzicht in de organisatie van de samenleving formuleren en die daarom een plaats innemen in de geschiedenis van de sociale wetenschappen of zulke plaats aan het verwerven zijn, binnen handbereik brengen door er een nederlandstalige adaptatie van te maken. Zulke adaptatie of synopsis is geen vertaling van het oorspronkelijk werk, maar een samenvattende reproductie. De adaptatie geeft op de eerste plaats een getrouwe weergave van de gedachtengang die in het oorspronkelijk werk ontwikkeld werd; het is daarvoor niet nodig dit werk integraal te vertalen. We volgen de redenering van het begin tot het einde door de auteur het essentiële van zijn verhaal nóg eens te laten vertellen, maar dan onder verkorte vorm en in onze eigen taal.

Hoewel het dus de bedoeling is om bij het adapteren de oorspronkelijke tekst zo getrouw mogelijk te volgen, impliceert het samenvattend omzetten van deze tekst onvermijdelijk een zekere interpretatiemarge van de kant van de adaptator. Deze moet inderdaad van alinea tot alinea beslissen hoe hij zijn dubbele taak zal uitvoeren om enerzijds zo dicht mogelijk bij de tekst te blijven, die hij adapteert, en om er anderzijds slechts het essentiële van naar voor te brengen.

Om deze reden zal geen enkele synopsis een letterlijke verwoording brengen - of beter: alléén maar een letterlijke verwoording - van het ideeëngoed zoals dit oorspronkelijk werd uitgedrukt, maar zal elke synopsis een continue en getrouwe samenvatting van dit ideeëngoed presenteren.

Lieven Vandekerckhove

OVER DE DEMOCRATIE IN AMERIKA

EERSTE BOEK

INLEIDING

Wat mij het meest getroffen heeft tijdens mijn verblijf in de Verenigde Staten is de maatschappelijke gelijkheid (1). De invloed van dit fenomeen laat zich niet alleen voelen doorheen de wetten en de politieke zeden, maar ook in het dagelijkse leefpatroon. Hoe meer ik de Amerikaanse samenleving bestudeerde, hoe meer het leek of de gelijkheid aan de basis lag van alle feiten en gebeurtenissen. Toen ik vervolgens mijn blik opnieuw naar Europa richtte, kwam het mij voor dat hetzelfde verschijnsel, zij het in mindere mate, zich ook hier doorzette. Toen heb ik besloten dit boek te schrijven.

Onze samenleving maakt een democratische revolutie door. Zevenhonderd jaar geleden was Frankrijk opgedeeld tussen een klein aantal families dat eigenmachtig over het grondgebied en zijn bewoners kon beschikken. Het grondbezit vormde op dat moment de enige machtsbron. Later verwierf de geestelijkheid, waarvan de rangen openstonden voor alle standen, politieke macht. Via de Kerk drong het beginsel van de gelijkheid binnen in de hoogste politieke kringen. Naarmate de samenleving stabiel en meer beschaafd werd en de betrekkingen tussen de mensen ingewikkelder werden, groeide de behoefte aan wetten. Zo verschenen de juristen aan het hof. Terwijl koningen en edellieden zich verarmden in oorlogen en onderlinge twisten, verwierven de burgers welvaart door de handel. Toen de zin voor wetenschap en kunst ontwaakte, werden deskundigheid en intelligentie op hun beurt bronnen van macht en rijkdom. Naarmate er nieuwe wegen ontstonden om politieke macht te verwerven, nam het belang van de sociale herkomst af.

---

(1) (Noot van P.S.: Op een aantal plaatsen in dit werk beklemtoont de Tocqueville dat de maatschappelijke verschijnselen die hij beschrijft, nieuw zijn en dat hem de woorden ontbreken om adequaat te omschrijven waarover het gaat. Zijn begrippenapparaat draagt hiervan de sporen. Zo gebruikt hij de termen 'democratie' en 'gelijkheid' door elkaar. Soms verwijst democratie naar een specifieke staatsvorm; op andere momenten naar een samenleving waar de maatschappelijke verhoudingen gelijkjer worden. In de eerste betekenis wordt democratie gesitueerd op een continuüm dat loopt van enerzijds 'vrije samenlevingen' tot anderzijds 'despotisme'; in de tweede betekenis staat 'democratie' tegenover 'aristocratie'. Bij de vertaling van deze en andere sleutelbegrippen werd consistentie nagestreefd met de terminologie die de Valk gebruikt (Alexis de Tocqueville: De democratie in Amerika. Bloemlezing, samengesteld en ingeleid door prof.dr. J.M.M. de Valk, Kok Agora, Kampen, 1990).

Bij het doorbladeren van de annalen van onze geschiedenis van de laatste zevenhonderd jaar komt men nauwelijks een gebeurtenis tegen die niet ten goede is gekomen aan de maatschappelijke gelijkheid: het adellijke grondbezit viel uiteen door de kruistochten en de oorlogen tegen de Engelsen, de instelling van de gemeentelijke zelfstandigheid introduceerde de democratische vrijheid in de feodale monarchie, de uitvinding van de vuurwapens gaf een gelijke kans aan edellieden en eenvoudige soldaten, de boekdrukkunst en de posterijen voorzag rijk en arm van lectuur en informatie, het protestantisme leerde dat alle mensen gelijk in staat zijn, de weg naar de hemel te vinden. Er vond een dubbele omwenteling plaats: terwijl de adel de sociale ladder afdaalde, klom de burger omhoog. Elke halve eeuw kwamen ze dichterbij elkaar; weldra zullen ze op dezelfde trede zijn beland.

Het gelijker worden van de maatschappelijke verhoudingen heeft alle eigenschappen van een door de Voorzienigheid gewild feit. Het gaat om een universele en onstuitbare ontwikkeling die zich aan de menselijke beïnvloeding schijnt te onttrekken. We weten niet of ze haar loop zal beëindigen en wat haar eindpunt zal zijn; elke term van vergelijking ontbreekt. De beschaafde volkeren worden meegeslept door een ontwikkeling die te sterk is opdat ze zou kunnen worden afgeremd, maar die misschien nog niet zo snel gaat dat ze volledig aan alle controle ontsnapt.

Nergens heeft deze maatschappelijke ontwikkeling meer vooruitgang gemaakt dan in Frankrijk. Deze ontwikkeling verliep echter ongepland, tegen of buiten de wil van de staatshoofden in. De meest machtige, intelligente en hoogstaande groepen hebben er zich nooit mee bemoeid of getracht er leiding aan te geven. De democratische revolutie voltrok zich zonder dat ze door wetten, denkbeelden, gewoonten en opvattingen werd bijgestuurd. Als gevolg daarvan hebben we de democratie alleen van haar slechtste kanten leren kennen; ten aanzien van haar mogelijkheden ten goede tasten we nog in het duister.

Persoonlijk denk ik bij het begrip democratie aan een maatschappijvorm waar de burgers zich gewillig achter het wettenstelsel scharen, omdat het om wetten gaat die ze zelf hebben gemaakt. In zo'n democratie zal het gezag van de regering en van het staatshoofd op basis van rationele argumentatie worden geëerbiedigd. Omdat iedereen over rechten beschikt, kan er in een dergelijke samenleving vertrouwen en welwillendheid tussen de verschillende klassen ontstaan. Het komt mij voor dat een volk, dat inzicht heeft gekregen in zijn ware belangen, begrip zal kunnen opbrengen voor het feit dat, wil het kunnen profiteren van de

voordelen van het maatschappelijk leven, het zich aan een aantal verplichtingen zal moeten onderwerpen. Ik meen dan ook dat de vrijwillige vereniging van burgers een alternatief kan bieden voor de macht van de adel, voor het absolutisme en voor de verknechting.

Het leidt geen twijfel dat democratische samenlevingen voortdurend veranderingen zullen doormaken; dergelijke veranderingen kunnen evenwel op geleidelijke en geordende wijze plaatsvinden. Het komt mij voor dat in zo'n democratie mogelijk minder pracht en praal zal te vinden zijn, maar dat er ook minder miserie zal bestaan. Genot en vermaak zullen mindere extreme vormen aannemen, maar de welvaart zal beter gespreid zijn. De wetenschap zal minder hoge toppen scheren, de onwetendheid zal echter zeldzamer zijn. De gevoelens zullen minder heftig zijn, de gemoedsgesteldheid evenwichtiger. De mensen zullen niet door religieuze geestdriften, maar door de problemen van alledag worden gedreven. De individuen zullen minder op eigen krachten kunnen terugvallen, zodat samenwerking noodzakelijk wordt. Mensen zullen merken dat ze alleen op basis van wederkerigheid hulp en bijstand van anderen kunnen krijgen; zo ontdekken ze dat het particuliere belang samenvalt met het algemeen belang.

De situatie waarin wij ons momenteel bevinden is echter totaal verschillend. We hebben weliswaar de oude instellingen en opvattingen achter ons gelaten, maar wat er voor in de plaats is gekomen, is nog niet duidelijk. Het gezag van de koning is verdwenen, zonder dat het evenwel vervangen werd door dat van de wetten. De instellingen en posities die als tegengewicht voor de dwingelandij dienden, zijn vernietigd; de voorrechten van families en corporaties werden afgeschaft. Het resultaat is, dat iedereen nu machteloos is geworden. De afstanden tussen rijk en arm zijn kleiner geworden, maar dit lijkt slechts tot nieuwe vormen van wederzijdse haat, vrees en afgunst te leiden. Het rechtsbesef is verdwenen; mensen geloven nog enkel in macht. De armen erfdn de vooroordelen en de onwetendheid van hun voorvaders, maar niet hun geloof of hun deugden. De samenleving verkeert in rusttoestand, niet omdat de mensen welvarend en zelfstandig zijn geworden, maar omdat ze zich zwak en onmachtig voelen. We hebben in feite alles achter ons gelaten wat goed was aan de oude maatschappij, zonder dat we daarvoor werden beloond met de weldaden van de nieuwe.

De Franse democratie heeft, toen ze in haar ontplooiing werd belemmerd, alles wat ze op haar weg aantrof, vernietigd. Ze heeft zich niet geleidelijk en op vreedzame wijze meester gemaakt van het maatschappelijk bestel. Ze heeft zich

gevestigd te midden van chaos en ontredde- ring. In het vuur van die strijd werden de standpunten op de spits gedreven. Christenen die de persoonlijke vrijheid en de gelijkheid van de mens huldigen, zijn door een samenloop van omstandigheden in het kamp geraakt van de tegenstanders van de democratie; de aanhangers van de vrijheid vallen de godsdienst aan. Hoogstaande en welwillende mensen prijzen de onvrijheid; slaafse geesten bepleiten de zelfstandigheid. Edelmoedige mensen verklaren zich tegenstander van de vooruitgang; laaghartigen verheerlijken de beschaving. Ik kan niet geloven dat dit de bedoeling van de Schepper is geweest.

Er bestaat een land waar de democratische revolutie haar voltooiing nagenoeg heeft bereikt. In de Verenigde Staten kon het beginsel van de democratie in vrijheid groeien en, gelijke tred houdend met de gewoonten, vorm geven aan de wetgeving. Mijn interesse voor de Verenigde Staten was dan ook niet vrijblijvend: ik heb getracht ervaringen te verzamelen waarvan wij zouden kunnen profiteren. Ik beken dat ik in Amerika meer heb gezien dan enkel Amerika. Ik heb gezocht naar het beeld van de democratie als zodanig, naar het karakter ervan, de voorkeuren, vooroordelen en passies ervan. Ik heb de democratie willen leren kennen, al was het maar om te weten te komen wat we ervan mogen hopen of vrezen.

In het eerste deel heb ik getracht, de richting aan te geven die de democratie uitgaat met betrekking tot de wetten en de bestuursvormen. Ik wenste te weten te komen welke kosten en baten ze heeft opgeleverd. Ik heb onderzocht welke voorzorgen de Amerikanen hebben genomen, en welke ze hebben vergeten te nemen, om de democratie te leiden. In het tweede deel was het mijn betrachting de invloed te bestuderen die de democratie heeft op de maatschappij, de gewoonten en de ideeën.

Een groot aantal lezers zal het als een gebrek ervaren dat dit boek niet geschreven is voor of tegen een partij. Ik heb getracht verder te zien dan de partijen. De partijen houden zich bezig met de dag van morgen; ik heb veeleer aan de toekomst willen denken.

DEEL EEN

Hoofdstuk 1.

DE UITERLIJKE VERSCHIJNINGSVORM VAN NOORD-AMERIKA

Het Amerikaanse landschap roept een bepaalde gemoedsgesteldheid op. De fauna en flora van de Antillen en de kusten van Zuid-Amerika komen de Europeanen voor als paradijselijk, weelderig, levendig, rijk aan geuren en kleuren, vol van klanken. De geografische gesteldheid van Noord-Amerika, de turbulente oceaan, de granieten rotsen, de sombere en melancholische bossen geven daarentegen een indruk van soberheid, van plechtstatigheid, van stilte, van ernst en ingetogenheid.

De oorspronkelijke bewoners van Amerika hebben nooit contact gehad met meer beschaafde volkeren. De Indianen hebben alles aan zichzelf te danken, hun deugden zowel als hun ondeugden, hun oordelen zowel als hun vooroordelen. Men vindt bij hen niet die incoherente en twijfelachtige noties van goed en kwaad, dat samengaan van ontarding, ongevoeligheid en onwetendheid, dat kenmerkend is voor eertijds ontwikkelde beschavingen die in verval zijn geraakt. Evenmin vindt men er de ruwheid van het volk die in de beschaafde landen bestaat. Een dergelijke ruwheid is immers niet het gevolg van armoede of onwetendheid, maar van het feit dat het volk voortdurend in contact komt met rijkere en meer ontwikkelde. Deze dagelijkse tegenstellingen leiden tot gevoelens van vernedering en minderwaardigheid, van woede en vrees, die tot uitdrukking komen in de taal en de gewoonten. Iedereen kan vaststellen dat de zeden van het volk ruwer zijn waar de contrasten het grootst zijn: in de aristocratische staten en in de steden die in weelde baden. Deze contrasten, en de daarmee gepaard gaande mentaliteit, vinden we niet bij de Indianen: iedereen is er evenzeer arm en onwetend als vrij en gelijk.

Bij de eerste contacten met de Europeanen bleek dat de Indianen geen besef hadden van de waarde van de rijkdommen die de kolonisten vergaarden en dat ze er ook geen belangstelling voor betoonden. De Indianen waren weinig onder de indruk van de Europeanen. Ze vertoonden geen afgunst of vrees en gedroegen zich hoffelijk maar gereserveerd. De Indianen hadden geleerd, te leven met

weinig behoeften; dood of ontbering schrokken hen niet af. Ze waren zacht en gastvrij in vredestijd, wreed en ongenadig in de oorlog; zelfs de antieke republieken hadden geen trotser en onafhankelijker volk voortgebracht. Vóór de komst van de Europeanen bezetten de Indianen de gronden zonder ze te bezitten; het is immers via de landbouw, die pas met de Europeanen verscheen, dat de mens het land daadwerkelijk in bezit neemt. De kolonisatie van de grond betekende dat het verval van de oorspronkelijke bewoners werd ingezet.

Hoofdstuk 2.

OVER DE OORSPRONG VAN DE AMERIKAANSE BEVOLKING

Men beseft te weinig dat de omstandigheden waaronder de geschiedenis van een volk is begonnen, en die de verdere ontwikkeling van dat volk hebben begeleid, zich later in het volkskarakter blijven doorzetten. Het is als bij individuen: de kiem van de goede en slechte eigenschappen, van de opvattingen, vooroordelen en neigingen die hun latere leven zullen beheersen, is reeds te vinden in de vroegste levensjaren. Indien we in staat waren, de eerste beslissende gebeurtenissen in de geschiedenis van een gemeenschap te analyseren, dan vonden we daar ongetwijfeld de oorzaken van wat later het zogeheten volkskarakter vormt. Zo zouden we in staat zijn om allerlei gebruiken of wetten te begrijpen die nu in strijd lijken met hedendaagse gedragspatronen of algemene rechtsbeginselen. Tot nu toe heeft men historische gegevens nog niet aan een dergelijk onderzoek onderworpen.

Amerika is het enige land waar de mogelijkheid bestaat, de geleidelijke ontwikkelingen in een gemeenschap te volgen en de invloed van de aanvangsvoorwaarden op het staatsbestel te bepalen. Enerzijds staan we vandaag nog dicht genoeg bij het tijdperk waarin de Amerikaanse samenleving werd gesticht, om de historische kiemen in hun bijzonderheden te kennen. Anderzijds is er inmiddels genoeg tijd verlopen, zodat we reeds in staat zijn een oordeel te vellen over wat er uit deze kiemen is gegroeid. Wanneer men naar de huidige stand van zaken op staatkundig of maatschappelijk vlak kijkt, kan men slechts concluderen dat er géén gewoonte, opvatting of wet bestaat waarvoor men geen voor de hand liggende verklaring in de historische uitgangspunten vindt.

De doelstellingen van de landverhuizers die naar Amerika kwamen, waren zeer uiteenlopend. Niettemin bestonden er ook een aantal overeenkomsten. Zo spraken ze allemaal dezelfde taal en kwamen ze uit hetzelfde land. De partijtwisten die het moederland eeuwenlang hadden verscheurd, maakten dat bij hen het rechtsgevoel en het vrijheidsbegrip sterker waren ontwikkeld dan bij de meeste Europese volkeren. De democratische bestuursvorm en de leer van de volkssoevereiniteit waren op het tijdstip van de eerste emigraties al hecht in het Engelse leefpatroon verankerd. Rond die periode werd Engeland, net zoals de rest van de christelijke wereld, bovendien geteisterd door godsdiensttwisten. De Engelsen, die altijd al gekenmerkt werden door een ernstige en bedachtzame levenshouding, werden nu puriteinse scherpslijpers. Als gevolg van de godsdienstige disputen was het onderricht sterk uitgebouwd, had het denkvermogen een opvallende opbloei doorgemaakt en hadden de volkszedes een zuivering ondergaan. De Engelsen die de oceaan overstaken om een nieuwe toekomst te vinden, brachten deze nationale karaktertrekken mee.

Een andere opmerking, waarop we later zullen terugkomen, betreft niet alleen de Engelsen. De Europese nederzettingen die zich langs de kusten van de Nieuwe Wereld vestigden, bevatten de kiemen van een volledige democratie. Hiervoor waren twee redenen. Ten eerste waren het zelden de rijken en gelukkigen die hun vaderland verlieten; de toestand van armoede en miserie waarin elkeen zich bevond, bevorderde de onderlinge gelijkheid. Ten tweede verdroeg de Amerikaanse bodem geen landaristocratie. Grondbezitters konden enkel via een volgehouden inspanning en persoonlijke toewijding hun terreinen tot ontginning brengen. De opbrengsten waren niet groot genoeg om er zowel een eigenaar als een pachter van te onderhouden. Zo werden de gronden opgedeeld tussen kleine eigenaars die zelfstandig hun domein bewerkten. Vermits er geen erfelijk overgedragen grootgrondbezit kon ontstaan, verscheen er ook geen aristocratie. De Engelse kolonieën leken als het ware voorbestemd voor de democratie.

De Engelse stam heeft zich op Amerikaanse bodem via twee verschillende en uiteenlopende vertakkingen ontwikkeld, de ene in het zuiden, de andere in het noorden. De eerste nederzettingen ontstonden in 1607 in Virginia. In Europa heerste toen nog het denkbeeld dat de rijkdom van een volk gelegen was in het bezit van goud- en zilvermijnen. In eerste instantie werden dan ook goudzoekers naar Virginia gezonden; haveloze gelukzoekers, wier wangedrag vaak de uitbouw van de kolonie in het gedrang bracht. Later kwamen er industriëlen en landbouwers, waarvan het peil evenmin ver boven dat van de lagere volksklassen uitsteeg. De nieuwe nederzetting kwam tot ontwikkeling in een geestelijk klimaat dat louter door lage en materiële bekommernissen werd bepaald. Vrijwel onmid-

dellijk werd dan ook de slavernij ingevoerd; een feit dat een onmetelijke invloed zou uitoefenen op het karakter, de wetgeving en de toekomst van het gehele zuiden.

De Engelse nederzettingen in het noorden ontwikkelden zich in gans andere zin. De emigranten die er zich vestigden, behoorden tot de betere standen van het moederland. Ze vormden met elkaar een samenleving waarin de uitersten - de rijken en de armen - ontbraken. Verhoudingsgewijs bevonden zich onder hen veel intellectuelen. Waarschijnlijk hadden allen een voortgezette opleiding ontvangen. Terwijl andere kolonies werden gesticht door avontuurlijke vrijgezellen, brachten deze emigranten hun families mee, wat meteen een waarborg betekende voor orde en zedelijkheid. De meesten van hen lieten een benijdenswaardige maatschappelijke positie en een zeker bestaan achter zich. Ze werden gedreven door een ideaal waar ze zelfs de ontberingen van een zelfgekozen ballingschap voor over hadden. De emigranten behoorden tot die Engelse sekte die wegens de strengheid van haar beginselen bekend stond als die van de Puriteinen. Het puritanisme was meer dan een godsdienstige doctrine. Op verschillende punten viel de leer samen met de meest radikale democratische en republikeinse theorieën. In het moederland werden ze door de regering vervolgd en voelden ze zich door het heersende maatschappelijke leefpatroon in de strengheid van hun beginselen aangetast. Daarom gingen ze op zoek naar een land dat zó vergeten en zó primitief was, dat ze er naar hun overtuiging konden leven en in vrijheid hun godsdienst belijden. Van zodra ze op de onherbergzame kusten van de Nieuwe Wereld waren geland, beijverden de emigranten zich om tot een maatschappelijke organisatie te komen. Het ging hier dus geenszins om avonturiers of gelukzoekers.

De bevolking van New England nam snel toe; de godsdienstige en politieke conflicten die Engeland verscheurden brachten elk jaar nieuwe emigranten naar Amerika. De Engelse regering zag met plezier mogelijke aanstokers van verzet en onrust over de oceaan verdwijnen. Het puritanisme vond zijn aanhang vooral bij de middengroepen. Terwijl in het moederland de standenverschillen bewaard bleven, vertoonden de kolonies hoe langer hoe méér het beeld van een volledig homogene maatschappij. Uit het midden van het oude feodale bestel kwam de democratie tevoorschijn.

De Engelse regering bekommerde zich nauwelijks om het lot van haar kolonie. De kolonisten benoemden hun eigen bestuurders, verklaarden de oorlog, sloten vrede en gaven zichzelf wetten, alsof ze enkel aan God verantwoording waren verschuldigd. In de wetgeving uit die periode ligt overigens de oplossing van het raadsel dat de Verenigde Staten momenteel vormen. Typisch is bijvoorbeeld het wetboek dat in 1650 in de staat Connecticut tot stand kwam. De inspiratie voor

de strafwetten werd in de Bijbel gezocht. Het eerste artikel luidt dat al wie een andere God dan de Heer aanbidt, ter dood zal worden gebracht. Het wordt gevolgd door een dozijn gelijkaardige voorschriften die allemaal rechtstreeks uit de Heilige Schrift komen. Godslaster, hekserij, overspel en verkrachting worden met de dood bestraft. Op smaad van kinderen tegenover hun ouders staat dezelfde straf. De wetten uit de tijd van de Bijbel, opgesteld door een streng en halfbeschaafd volk, werden zomaar overgebracht naar een ontwikkelde samenleving waar de zeden zoveel zachter waren.

Merkwaardig genoeg werd, hoewel men in de wetteksten kwistig met deze maatregel omsprong, in de praktijk nauwelijks gebruik gemaakt van de doodstraf. De wetgevers leken er vooral over te waken dat de morele orde en de goede zeden bewaard bleven. Daarom trachtten ze toegang te vinden tot het persoonlijk geweten en bleken er nauwelijks zonden te bestaan die niet onder de beoordeling van de rechter vielen. Zo werden in het wetboek van Connecticut straffen voorzien voor luiheid en dronkenschap, voor omgang tussen ongehuwden, voor afwezigheid bij kerkdiensten, voor het betrapt worden op leugens en zelfs voor het gebruik van tabak. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat deze tyrannieke of bizarre wetten tot stand kwamen met medewerking van alle betrokkenen en dat de zeden in het dagelijkse leven nog veel strenger en puriteinser waren.

Naast, en in zekere zin gepaard gaande met, de strafwetgeving die zozeer doordrongen is van de geest van religieus sectarisme, vinden we een bestuurlijke wetgeving waarvan het vrijheidsbegrip dat van onze tijd overtreft. De principes waarop de moderne grondwetten berusten, die destijds door het merendeel der Europeanen ternauwernood werden begrepen en die zelfs in Groot-Britannië slechts in onvolledige zin werden gerealiseerd, werden tweehonderd jaar geleden in Amerika in de wetten opgenomen. De betrokkenheid van het volk bij de publieke zaken, het stemmen van de belastingen, de verantwoordelijkheid van de gezagsdragers, de individuele vrijheid en de jury-rechtspraak, kwamen er zonder discussie tot stand. Wanneer men de Amerikaanse samenleving van 1650 vergelijkt met het Europa van die tijd, wekt het verbazing dat in het welstellende en ontwikkelde Europa overal het absolute koningsschap over de feodale vrijheden triomfeert, terwijl in de op het eerste gezicht zo nederige kolonies, waar men geen grote schrijvers of filosofen vindt, bovengenoemde beginselen een toepassing en een uitwerking vinden.

De Anglo-Amerikaanse beschaving is het produkt van twee factoren die elders vaak op gespannen voet hebben gestaan, maar die men hier heeft weten te verzoenen: de geest van de religie en de geest van de vrijheid. De stichters van de Amerikaanse kolonies waren terzelfdertijd vurige sectairen en fanatieke vernieuwers. Opgesloten in de kluisters van hun geloofsgemeenschap, waren ze

vrij van enig politiek vooroordeel. Overal vindt men de sporen van deze twee totaal verschillende tendensen, die elkaar niettemin wederzijds ondersteunen. De religie - vrij en machtig in haar invloedssfeer, tevreden over de positie die voor haar is voorbehouden - beseft dat haar rijk steviger is gevestigd naarmate dit op eigen krachten kan steunen. De vrijheid ziet in de religie het fundament van haar rechten. Ze beschouwt de religie als de garantie voor de zeden die, op hun beurt, een waarborg vormen voor de wetten en voor het voortbestaan van de vrijheid.

Hoofdstuk 3.

DE MAATSCHAPPELIJKE TOESTAND VAN DE ANGLO-AMERIKANEN

Het verschijnsel aristocratie heeft geen wortel kunnen schieten in New England. Weliswaar vereerde de bevolking namen die als toonbeelden van intellectuele begaafdheid of deugdzaamheid golden. Het gezag dat sommigen op deze wijze over hun medeburgers wisten te verwerven, zou men, zo het op erfelijke basis kon worden overgedragen, aristocratisch hebben kunnen noemen.

De zaak lag anders in het merendeel der staten ten zuidwesten van de Hudson, waar zich rijke Engelse grondbezitters vestigden. Ze brachten een aantal feodale beginselen, waaronder het Engelse successierecht, met zich mee. Voorts was het in het zuiden mogelijk om als eigenaar met behulp van slavenarbeid uitgestrekte gronden te bebouwen. Deze rijke grootgrondbezitters vormden echter geen heersende klasse in Europese zin. Ze bezaten immers geen daadwerkelijke voorrechten en, vermits hun slaven niet als pachters konden worden beschouwd, ontbrak ook de basis voor de uitbouw van een patronagestelsel. Niettemin vormden in het zuiden de grote landeigenaars een sociale bovenlaag, met eigen denkbeelden en levensgewoonten, die het politieke leven beheerste. De leden van deze heersende klasse verschilden op andere vlakken niet fundamenteel van hun medeburgers. Zo stelden ze zich tijdens de onafhankelijkheidsstrijd aan het hoofd van de opstand en leverden ze een aantal van de meest markante revolutionaire leiders.

De vrijheidsoorlog bracht de ganse samenleving in beweging. Door het juk van het moederland af te werpen, had het volk de smaak van de zelfstandigheid te

pakken gekregen. De democratische instincten ontwaakten en manifesteerden zich doorheen de wetten en de gewoonten. Het is evenwel de wetgeving op de erfopvolging geweest die het beginsel van de gelijkheid heeft doen zegevieren. Het verbaast mij dat de klassieke en de moderne auteurs niet méér maatschappelijke invloed aan de successiewetten hebben toegeschreven. Het gaat weliswaar om een civielrechtelijke aangelegendheid, maar het belang ervan is groter dan welke staatkundige structuur dan ook.

De successiewetgeving doet haar invloed al gelden op de komende generaties nog voor ze geboren zijn. Ze geeft de mens een haast goddelijke macht over de toekomst. Het volstaat dat de wetgever een bepaald erfrechtelijk stelsel in beweging stelt, opdat het zich uit eigen kracht voortbeweegt naar het vooropgezette doel. Opgezet volgens één bepaald principe, concentreren de eigendom, en daardoor de macht, zich bij enkelen; opgezet volgens andere beginselen, worden bezit en invloed over de samenleving versnipperd. In het laatste geval staat men versteld van de snelheid waarmee het erfrechtsstelsel te werk gaat. Als een wervelstorm verbrijzelt het alles wat het tegenkomt, tot er niets overblijft dan het stof waarop de democratie zich neerzet.

In landen waar het erfrecht een gelijke verdeling van de eigendommen voorschrijft, vertoont het bezit een voortdurende tendens naar verkleining. De regel die de opsplitsing in gelijke delen voorschrijft, laat zich echter niet alleen voelen op materieel vlak, maar heeft ook zijn weerslag op de ingesteldheid van de landeigenaars. Waar het erfrecht steunde op eerstgeboorte, gingen de landerijen integraal van de ene generatie naar de andere over. Landgoed en familie vormden één geheel: de naam, oorsprong, faam, macht en karakteristieken van de familie werden door het grondbezit bestendigd. Het grondbezit fungeerde als getuige van het verleden en als onderpand voor de toekomst.

Toen de successiewetgeving de gelijke verdeling voorschreef, werd deze innige band tussen de familie en het land verbroken. Na enkele generaties was het landgoed voortdurend kleiner geworden, om tenslotte als eenheid te verdwijnen. Landeigenaars die met de opdeling van de gronden afstand moesten doen van de herinneringen, sentimenten en trots die gepaard gingen met het familiebezit, besloten vroeg of laat tot de verkoop van hun gronden. Andere vormen van bezit waren immers winstgevender en lieten gemakkelijker toe in de behoeften van het moment te voorzien.

Familiebanden berusten vaak op het illusoir egoïsme van de afzonderlijke leden, die hopen onsterfelijk te worden door zich in hun nakomelingen te vereeuwigen. Wanneer die familieband verdwijnt zal het individuele egoïsme meer reële vormen aannemen. Eenieder zal zich nog slechts op het hier en nu concentreren en enkel zorg dragen voor de eerstvolgende generatie. Van een streven naar een

vereeuwiging van het geslacht is geen sprake meer. Het successierecht maakt het op deze wijze niet alleen moeilijk om het familiebezit te vrijwaren, maar ontnemt de betrokkenen zelfs de motivatie om dit te proberen. De wet van de gelijke verdeling heeft dus een dubbele werking: door op de dingen in te werken, verandert ze de mensen; door op de mensen in te werken, brengt ze veranderingen op materieel vlak tot stand.

Wij, negentiende-eeuwse Fransen, die dagelijks getuige zijn van de politieke en sociale veranderingen die het gevolg zijn van het nieuwe erfrecht, twifelen niet meer aan zijn invloed. Zijn werking voltrekt zich onophoudelijk op onze bodem: in zijn spoor kantelen de muren van onze landgoederen en ontsluiten zich de hekken van onze velden. Dank zij het matigend effect van onze herinneringen, onze opvattingen en gewoonten heeft het vernietigingswerk bij ons nog niet de vorm aangenomen die het in de Verenigde Staten heeft bereikt.

De Engelse successiewetgeving werd ten tijde van de revolutie in vrijwel alle staten afgeschaft. Toen de eerste generatie landeigenaars uitstierf, werd een begin gemaakt van de verdeling der gronden. Nu, zestig jaar later, zijn de maatschappelijke verhoudingen al onherkenbaar veranderd. De oude feudale families zijn verdwenen. Het erfrecht heeft zijn nivellerende taak volbracht. Het is niet zó, dat er in de Verenigde Staten geen rijken meer bestaan; in tegendeel, nergens staat het geld méér in aanzien. Het bezit heeft er echter een ongelooflijke omloopsnelheid. Zelden profiteren twee generaties van hetzelfde kapitaal.

Niet alleen kapitaal is gelijk verdeeld in Amerika. De gelijkheid strekt zich ook uit tot de geestelijke vermogens. Er bestaat geen land waar men zo weinig anal-fabeten, maar ook zo weinig beoefenaars van de zuivere wetenschap terugvindt. Vermits er weinig echte rijken bestaan, oefenen ongeveer alle Amerikanen een beroep uit. Zo'n beroep vereist enige algemene vorming. De meeste Amerikanen hebben dan ook een opleiding gevolgd. Voortgezette studies richten zich echter steeds op een gespecialiseerd en lucratief beroep. Wetenschap moet vooral zijn praktisch nut bewijzen. In de Verenigde Staten bestaat geen sociale laag waar de interesse voor intellectuele prestaties of wetenschappelijk werk wordt gekoesterd. Het grootste deel van de welstellenden is arm begonnen en heeft zichzelf opgewerkt; ook bij hen heeft de zin voor studie zich dus niet kunnen ontwikkelen. Zo ontstaat een klimaat van intellectuele middelmatigheid, waar de geestelijke vermogens naar elkaar toe worden genivelleerd en waar iedereen over elk onderwerp ongeveer dezelfde mening heeft.

Het aristocratische element is nagenoeg uit de Amerikaanse samenleving verdwenen. Amerika is in die zin uitzonderlijk dat bezit en intelligentie, met andere woorden: macht, er gelijkjer zijn verdeeld dan waar ook ter wereld of in de geschiedenis. De politieke gevolgen van deze maatschappelijke toestand zijn

voorspelbaar; ook daar zal de tendens naar gelijkheid zich doorzetten. Ik zie evenwel twee manieren waarop politieke gelijkheid kan worden verwezenlijkt: ofwel geeft men aan iedereen rechten, ofwel aan niemand.

In een maatschappij waar iedereen gelijk is, zal men niet zo gemakkelijk de vrijheid kunnen verdedigen. Vermits géén van de burgers machtig genoeg is om op eigen houtje weerstand te bieden, ligt hun enige hoop in een bundeling van de krachten. Een dergelijke bundeling vormt echter geen vanzelfsprekend gegeven. Naast een legitiem en gezond gelijkheidsideaal, dat de mensen ertoe aanzet hun mogelijkheden ten volle te ontplooiën, bestaat er immers ook een ontaard egalitarisme, waarbij de zwakken de sterkeren naar hun niveau omlaag proberen te trekken. Deze ingesteldheid maakt dat mensen de gelijkheid van de slavernij verkiezen boven de ongelijkheid van de vrijheid. Het probleem is niet zozeer dat de democratische volkeren de vrijheid niet naar waarde schatten. De kwestie is veeleer dat vrijheid niet hun hoofdbekommernis vormt en dat de gelijkheid hen nauwer aan het hart ligt. Mensen zullen gemakkelijk aanvaarden dat het vrijheidsideaal onbereikbaar is. Ze zullen echter liever ten onder gaan, dan afstand te moeten doen van de gelijkheid.

Een toestand van maatschappelijke gelijkheid kan tot twee fundamenteel verschillende politieke toestanden leiden. De Anglo-Amerikanen hebben aan het absolutisme weten te ontsnappen. De omstandigheden, hun oorsprong, maar vooral hun zeden en gewoonten hebben hen in staat gesteld, hun soevereiniteit te vrijwaren.

Hoofdstuk 4.

OVER HET BEGINSSEL VAN DE VOLKSSOEVEREINITEIT

Het beginsel van de volkssoevereiniteit wordt in de Verenigde Staten, in tegenstelling tot andere landen, ernstig genomen. Het is er opgenomen in het leefpatroon en uitdrukkelijk in de wetten vastgelegd. Het strekt zich in alle vrijheid en zonder belemmeringen over de ganse samenleving uit. Als er één land bestaat waar men het beginsel op zijn waarde kan beoordelen, waar men de toepassingen, gevaren en voordelen ervan kan bestuderen, dan is dat wel Amerika.

De idee van de volkssoevereiniteit lag aan de oorsprong van de Engelse kolonies. Vermits deze kolonies in regel gehoorzaamheid aan de metropool verschuldigd waren, werd het beginsel in eerste instantie toegepast in de gemeenten en in de provinciale vergaderingen. Pas met de Revolutie vond het principe ook zijn weg naar het staatsbestuur. De onafhankelijkheidsstrijd werd gevoerd onder de vlag van de volkssoevereiniteit.

De macht van de democratie bleek onweerstaanbaar. De leden van de hoogste klassen beseften dat het niet het moment was om tegen de wil van het volk in te gaan en probeerden bij de massa in het gevlei te komen. De meest verregaande democratische wetten werden gestemd door mannen die er het eerste slachtoffer van zouden worden. De vroegere leidende groep wist op deze wijze weliswaar de toorn van het volk af te wentelen, maar bespoedigde niettemin het totstandkomen van een nieuwe maatschappelijke orde. Eens het volk er immers in slaagt de vereisten voor stemrecht en verkiesbaarheid te versoepelen, zal het moeilijker worden, en op termijn onhoudbaar, om de vroegere meer beperkende vereisten onder welke vorm dan ook in stand te houden. Met elke nieuwe concessie groeien de macht en de eisen van de democratische krachten. De toegevingen zullen elkaar opvolgen, de uitzondering wordt de regel en vóór men het weet heeft men het algemeen stemrecht ingevoerd.

In sommige landen staat de bestuursmacht los van de samenleving; in andere wordt de macht verdeeld over de samenleving en het bestuurlijk apparaat. In de Verenigde Staten ligt dat anders. De samenleving is er zowel onderwerp als lijdend voorwerp van de machtsuitoefening. Het volk neemt zowel deel aan het wetgevend werk, via de verkiezing van zijn afgevaardigden, als aan de uitvoering van wetten, via de verkiezing van de functionarissen van de uitvoerende macht. Het Amerikaanse volk bestuurt zichzelf. Het aandeel van de administratie is eerder beperkt. De overheid is zich bewust van het feit dat haar macht slechts bestaat bij gratie van de wil van het volk. Het volk regeert in de Verenigde Staten over de politieke wereld zoals God over het heelal: het is het begin en het einde van alles, van wie alles uitgaat en tot wie alles wederkeert.

Hoofdstuk 5.

OVER HET BESTUUR IN DE DEELSTATEN

Het Amerikaanse bestuursstelsel is niet eenvoudig. In feite bestaat het uit vierentwintig soevereine staten die samen een Unie vormen. De fundamentele principes die kenmerkend zijn voor de Amerikaanse samenleving, hebben vorm gekregen op het niveau van de staten. Binnen die staten kunnen drie niveau's worden onderscheiden: de gemeente, het district en de staat. De districten zijn evenwel vanuit louter administratieve overwegingen tot stand gekomen en beschikken slechts over beperkte bevoegdheden.

De gemeentelijke bestuursvorm

De gemeente vormt het enige politieke verband dat we in alle samenlevingen aantreffen. Koninkrijken en republieken worden door mensen gemaakt; gemeenten lijken door God gegeven. De gemeentelijke zelfstandigheid is evenwel uitzonderlijk en broos. Gemeentelijke instanties die slechts op zichzelf kunnen terugvallen, beschikken over weinig verweermiddelen tegen een krachtig centraal gezag. Om zich met succes te kunnen verdedigen, dient de gemeentelijke zelfstandigheid een verankering te hebben gevonden in het denk- en leefpatroon van de bevolking. Daartoe moet de idee echter vaste vorm hebben gekregen in de wetgeving. De voortdurende wisselwerking van wet en gewoonte, van omstandigheden en tijdsverloop, maakt de gemeentelijke zelfstandigheid duurzaam. Zulks is in Europa nergens het geval.

De kracht van een vrij volk ligt nochtans op gemeentelijk vlak. Wat het lager onderwijs voor de wetenschap is, zijn de lokale bestuursorganen voor de vrijheid; via de gemeentelijke instanties wordt de vrijheid binnen het bereik van het volk gebracht. Een volk dat geen plaatselijk zelfbestuur kent, kan zich ongetwijfeld een vrije regering kiezen, maar heeft zich daarom de geest van de vrijheid nog niet eigen gemaakt. Zo'n samenleving kan zich mogelijk de uiterlijke vormen van een democratie aanmeten; maar zal niet kunnen beletten dat het despotisme, dat zich binnenin het maatschappelijk bestel verborgen heeft weten te houden, vroeg of laat aan de oppervlakte zal komen.

Ten einde de lezer duidelijk te maken volgens welke algemene beginselen het lokale bestuur in de Verenigde Staten functioneert, heb ik een voorbeeld gekozen uit New England, waar deze beginselen zich het nadrukkelijkst manifesteren. De instellingen van New England vormen een samenhangend geheel,

hebben een traditie en vinden hun vertaling in de wetten, maar mogelijk nog meer in het leefpatroon. Genoeg redenen om er aandacht aan te besteden. Een gemeente ('township') telt zo'n twee tot drieduizend inwoners; niet zó groot dat de belangen van de burgers niet langer zouden samenvallen; anderzijds niet zó klein, dat een goed bestuur onmogelijk wordt. Net zoals op andere niveaus gaat ook hier alle macht uit van het volk. Nergens wordt deze macht echter in meer directe zin uitgeoefend. Op gemeentelijk vlak vindt geen vertegenwoordiging plaats. Er bestaat geen gemeenteraad; het kiezerscorps wijst een aantal ambtenaren aan, waar het zelf leiding aan geeft. Het grootste deel van de administratieve taken wordt verricht door een klein aantal personen ('select-men'), dat daartoe jaarlijks wordt verkozen. Met betrekking tot alle zaken die onder de bevoegdheid van de gemeente vallen, voeren de 'select-men' de wil van het volk uit. Wanneer ze één of andere wijziging of vernieuwing willen doorvoeren, dan moeten ze daartoe bij de volkswil te rade gaan en een algemene vergadering van alle burgers ('town-meeting') bij elkaar roepen. Deze 'town-meeting' verkiest ook alle andere gemeentelijke functionarissen: politieagenten, een griffier, een beheerder van de gemeentefinancies en een reeks ambtenaren die verschillende toezichthoudende taken vervullen. Voor de meeste van deze functies is een vergoeding voorzien, zodat ook de armste burgers niet worden uitgesloten.

Waar het beginsel van de volkssoevereiniteit heerst, maakt elk individu in gelijke mate deel uit van het soevereine staatsbestuur. Elk individu wordt dus in principe even deskundig en belangrijk geacht. De vraag is dan waarom, bovenstaand beginsel in acht genomen, individuen zich aan de door de samenleving genomen beslissingen zullen onderwerpen en waar de grenzen van de gehoorzaamheid liggen.

Volgens het beginsel van de volkssoevereiniteit onderwerpen mensen zich aan de beslissing van een gemeenschap omdat ze overtuigd zijn van het nut van zich met hun gelijken te verenigen en omdat ze beseffen dat zo'n vereniging niet kan bestaan zonder regelgevende instantie. Waar het beginsel ingang heeft gevonden, worden de burgers slechts onderdaan met betrekking tot alles wat de onderlinge maatschappelijke verplichtingen betreft; ten aanzien van datgene wat uitsluitend op henzelf betrekking heeft, blijven ze soeverein. Vandaar de stelregel dat elk individu het best geplaatst is om zijn eigen belangen te onderkennen en dat de gemeenschap slechts recht heeft, zich met de individuen te bemoeien in zoverre ze zich door hun handelingen te kort gedaan acht of omdat ze hun medewerking nodig heeft.

Bovenstaande stelregel is gemeengoed in de Verenigde Staten en is ook van toepassing op de gemeenten. De gemeentelijke zelfstandigheid vloeit recht-

streeks voort uit het principe van de volkssoevereiniteit. De plaatselijke gemeenschappen vormden in oorsprong nagenoeg onafhankelijke staten. Het Engelse gezag beperkte zich ertoe het centraal bestuur in handen te nemen. De lagere instanties hebben hun bestuurlijke macht dus niet van één of andere instantie toebedeeld gekregen; in tegendeel, veeleer lijkt het alsof ze een deel van hun soevereiniteit ten gunste van het centraal gezag hebben afgestaan.

In het algemeen moeten de gemeenten zich enkel schikken naar de centrale macht wanneer er belangen in het geding zijn die ik als 'sociaal' zou omschrijven; dat wil zeggen, belangen die ze delen met anderen. Voor alles wat slechts henzelf betreft zijn de gemeenten zelfstandige bestuurslichamen gebleven. Ze moeten niettemin hun verplichtingen, voortvloeiend uit sociale belangen, nakomen; zo bijvoorbeeld wat betreft het aanleggen van wegen, de inrichting van het onderwijs en de uitvoering van door het centraal gezag ingestelde politieverordeningen. De gemeente beschikt ook over bijzondere rechten ten aanzien van de uitvoerende macht. Zo legt de algemene wetgeving de belasting op, maar bepaalt de gemeente de hoofdelijke omslag en inning. Waar in Frankrijk de door het centraal gezag aangestelde ontvanger de gemeentelijke belastingen int, heft in de Verenigde Staten de gemeentelijke ontvanger de federale belasting. Het gegeven dat in Frankrijk de staat zijn beambten aan de gemeente leent en dat in Amerika de staat beroep moet doen op gemeentelijke functionarissen, geeft aan hoezeer beide stelsels verschillen.

In de Verenigde Staten bestaat op gemeentelijk vlak een levendig gemeenschapsgevoel. Twee eigenschappen kenmerken de gemeenten van New England: zelfstandigheid en macht. Mensen voelen zich enkel betrokken bij politieke verbanden die over deze eigenschappen beschikken. Zo is vaderlandsliefde meestal geen lang leven beschoren in staten die een militaire nederlaag hebben geleden. Wanneer de inwoners van New England aan hun gemeente gehecht zijn, dan is dit dan ook vooral omdat ze beseffen dat ze deel uitmaken van een krachtig en vrij samenlevingsverband. In Europa gebeurt het regelmatig dat de gezagsdragers betreuren dat er geen gemeenschapsgevoel bestaat; ze deinzen er echter voor terug de gemeenten de bevoegdheden toe te kennen zonder dewelke dit gemeenschapsgevoel niet kan ontstaan. Waar een krachtig en zelfstandig lokaal bestuur ontbreekt, zal men tevergeefs naar burgers zoeken en slechts bestuurlijk ondergeschikten vinden.

De Amerikanen hebben op gemeentelijk vlak bewust de vormen van machtsuitoefening versnipperd, opdat zoveel mogelijk mensen rechtstreeks bij de publieke zaak kunnen betrokken worden. Nagenoeg iedereen bekleedt één of andere functie uit naam waarvan men optreedt als vertegenwoordiger van de gemeenschap. Voor zeer velen valt op deze wijze het eigenbelang en het belang

van de gemeenschap samen. Zo voelen de burgers zich betrokken bij alles wat op gemeentelijk vlak gebeurt. Op dit beperkte terrein trachten ze bij te dragen tot het bestuur van de samenleving. Op deze wijze verwerven ze kennis betreffende de aard van hun plichten en de strekking van hun rechten en groeit de waardering voor de instellingen die de vrijheid garanderen. Met reden is men er in de Verenigde Staten van overtuigd dat het doorheen dergelijke alledaagse praktijken is dat vaderlandsliefde ontluikt.

Het overheidsapparaat

De Amerikaanse opstand was het gevolg van een weloverwogen keuze voor de vrijheid. De revolutie ging niet gepaard met een klimaat van wanorde, maar werd in tegendeel gekenmerkt door een gevoel voor wet en orde. De Amerikanen hebben ook nooit beweerd dat in een vrij land alles was toegelaten; nergens bestaan immers zoveel maatschappelijke verplichtingen. Het was dan ook niet de bedoeling, de publieke macht vleugellam te maken door haar rechten te beperken. Er werd voor gekozen, de uitoefening van die rechten te spreiden. Men wenste er toe te komen dat het gezag sterk, maar de uitvoerder bescheiden zou zijn, zodat de samenleving terzelfdertijd goed geregeld en vrij zou zijn. Door het gezag te spreiden werd het minder hecht en minder gevaarlijk, zonder dat het evenwel teniet werd gedaan.

In de Verenigde Staten is het overheidsapparaat niet op centralistische of hiërarchische leest geschoeid. Daardoor is het minder zichtbaar. Waar een Franse gemeente eigenlijk maar één bestuursinstantie kent -de burgemeester-, telt een gemeente in New England tenminste negentien functionarissen, elk met nauwkeurig omschreven bevoegdheden. Binnen de grenzen van die bevoegdheid zijn ze aan geen enkele gemeentelijke autoriteit onderworpen. Ook op hogere bestuursniveaus is er nauwelijks sprake van een administratieve hiërarchie. Districtsambtenaren hebben niet het recht zich te mengen in het gemeentelijk beleid. In slechts een klein aantal gevallen moeten gemeentelijke of gewestelijke functionarissen hun beslissingen aan het centraal gezag voorleggen.

De vraag is dan ook hoe deze ondergeschikte bestuurslichamen ertoe gebracht worden in overeenstemming met de algemene wetgeving te handelen. Algemeen beschikt een samenleving over twee middelen om de bestuurders tot naleving van de wet te verplichten. Ze kan enerzijds een hiërarchische onderschikking tot stand brengen, waarbij de hoogstgeplaatste de macht krijgt om functionarissen af te zetten in geval van ongehoorzaamheid. Ze kan anderzijds ook de rechterlijke macht belasten met het nemen van juridische strafmaatregelen wanneer ambtenaren de wet overtreden.

Het recht om ambtenaren een gedragslijn voor te schrijven, veronderstelt de bevoegdheid om hen te kunnen bevorderen of eventueel afzetten, afhankelijk van hoe ze hun opdrachten vervullen. Zulks is echter onmogelijk wanneer het om verkozen ambtsdragers gaat; een gekozen functionaris blijft in functie tot zijn mandaat afloopt. De gekozen ambtsdrager hoeft dan ook van niemand, behalve van zijn kiezers, iets te vrezen. Waar de ambtenarij wordt verkozen, is een hiërarchische onderschikking onmogelijk en moet men terugvallen op de rechterlijke macht om administratieve ongehoorzaamheid te beteugelen. Een gekozen gezag, dat niet is onderworpen aan de macht van de rechter, zal vroeg of laat aan alle controle ontsnappen.

De Amerikanen erfden van de Engelsen het ambt van de vrederechter. De vrederechter houdt het midden tussen burger en magistraat, tussen ambtenaar en rechter. Het gaat om een ontwikkeld man, die niet noodzakelijk een specialist is in juridische aangelegenheden. Zijn taak gaat niet verder dan het bewaren van de orde in het maatschappelijk verkeer; een functie die veeleer gezond verstand en rechtschapenheid veronderstelt dan juridische deskundigheid. Hij zorgt voor duidelijkheid en openbaarheid in het ambtelijk bestel, zonder door overdreven legalisme het bestuurlijk werk te vertragen.

De vrederechters onderzoeken bestuurlijke overtredingen van ambtsdragers. Ze nemen zelf geen initiatieven, maar treden slechts in actie wanneer bij hen een zaak aanhangig wordt gemaakt. Dit vormt mogelijk de zwakke schakel in het systeem, maar vloeit voort uit de bekommernis om machtsconcentraties tegen te gaan; in dit geval de vermenging van de functies van openbare aanklager en onderzoeksrechter in hoofde van één persoon. In de praktijk moedigt men, inspelend op het eigenbelang van de burgers, de praktijk van verklikking aan. Iedereen die weet heeft van een overtreding, kan een aanklacht indienen, waarvoor men vaak een beloning krijgt. Een gevaarlijke praktijk, die weliswaar de uitvoering van de wet verzekert, maar niettemin het zedelijk peil van de gemeenschap omlaag haalt.

Hoe méér men zich naar het zuiden beweegt, hoe méér de activiteit van het gemeentelijk leven afneemt, hoe groter de macht van de ambtenaren wordt, en hoe kleiner de macht van de kiezer. Toch kan men enkele algemene principes aangeven die kenmerkend zijn voor de Amerikaanse administratie. De basisidee is steeds dat elkeen het best geplaatst is om zorg te dragen voor zijn specifieke belangen. Vandaar dat vooral de lokale instanties de functie van belangenbehartiging vervullen. Het centrale gezag komt zo min mogelijk tussenbeide. Eén van de consequenties van deze doctrine is dat mensen zelf hun lokale bestuursinstanties kiezen. Overal gaat het om verkozen ambtenaren die

nauwelijks aan hiërarchische regels zijn onderworpen. De administratieve macht werd aldus over vele hoofden verdeeld.

De wetgevende en uitvoerende macht van de staten

Op het niveau van de staten werd de wetgevende macht toevertrouwd aan twee vergaderingen: de Senaat en de Kamer van Afgevaardigden. De leden van beide kamers worden op dezelfde wijze en door dezelfde kiezers aangeduid. Het enige verschil bestaat erin dat het mandaat van de senatoren van langere duur is. De Amerikanen hadden niet de bedoeling, de éne Kamer een meer aristocratische, en de andere een meer democratische samenstelling te geven. Hun enige bedoeling was, de wetgevende macht te verdelen. De gouverneur is de vertegenwoordiger van de uitvoerende macht op het niveau van de staten. De gouverneur is een verkozen ambtsdrager die als raadgever de wetgevende macht bijstaat. Als hoofd van de militia's heeft hij de militaire middelen in handen. In het dagelijks bestuur van gemeenten en districten komt de gouverneur niet tussenbeide.

Over de politieke gevolgen van de bestuurlijke decentralisatie

Er bestaan twee soorten centralisatie. Bepaalde belangen gelden voor de ganse bevolking, zoals de totstandkoming van algemene wetten en het organiseren van de buitenlandse betrekkingen. Andere belangen gelden slechts voor specifieke bevolkingsgroepen, zoals bijvoorbeeld initiatieven op gemeentelijk vlak. Wanneer de bevoegdheid om het eerste soort belangen te verwezenlijken, wordt samengebond op één plaats of in één instantie, gaat het om bestuurlijke centralisatie. Wanneer men op dezelfde wijze de bevoegdheid tot het verwezenlijken van de tweede soort belangen concentreert, dan gaat het om administratieve centralisatie.

Bestuurlijke centralisatie wint aan kracht wanneer ze samenvalt met administratieve centralisatie. Waar zo'n situatie bestaat, zullen mensen het in toenemende mate vanzelfsprekend vinden, afstand te doen van een eigen inbreng in het bestuurswerk en hun rol te beperken tot het gehoorzaam navolgen van de regels.

Hoewel beide vormen van centralisatie elkaar wederzijds versterken, betwijfel ik dat ze niet van elkaar kunnen worden gescheiden. Onder Lodewijk XIV kende Frankrijk de grootst denkbare centralisatie, vermits één man de wetten maakte, de bevoegdheid had ze te interpreteren, naar buitenuit het land vertegenwoordigde en in naam van de natie handelde. Niettemin bestond er

onder zijn bewind veel minder administratieve centralisatie dan in onze dagen. In Engeland bestaat er een aanzienlijke mate van bestuurlijke centralisatie, als gevolg waarvan de staat als één persoon lijkt te handelen. Desondanks bestaat in Engeland geen administratieve centralisatie.

Wanneer men stelt dat een staat niet kan bestaan zonder centralisatie, dan heeft men het, meestal zonder dat men zich er van bewust is, over bestuurlijke centralisatie. Zo heeft Duitsland bijvoorbeeld nooit ten volle zijn krachten kunnen ontplooiën, omdat elke vorm van bestuurlijke centralisatie ontbrak. Hetzelfde gold voor de middeleeuwse staten. Administratieve centralisatie leidt daarentegen tot een verzwakking van de natie, omdat het de verantwoordelijkheidszin van de burgers ondergraaft. Een vorm van administratieve centralisatie kan op een gegeven moment een bundeling van bestaande krachten tot stand brengen, maar staat evenzeer het ontstaan van nieuwe krachten in de weg. Administratieve centralisatie kan op kritieke momenten een volk naar de overwinning leiden, maar tast op lange termijn de macht van de natie aan. Ze kan zonder twijfel bijdragen tot de voorbijgaande roem van staatsman, maar niet tot de blijvende welvaart van een natie.

In de Verenigde Staten bestaat geen administratieve centralisatie. De decentralisatie is tot in het extreme doorgevoerd. Men vindt er terzelfdertijd echter een veel verder doorgedreven bestuurlijke centralisatie. In het overkoepelend staatsgezag is een grotere machtsconcentratie vertegenwoordigd dan ooit het geval was in de Europese monarchieën. In de verschillende Amerikaanse staten vindt de wetgevende macht geen tegenmacht tegenover zich, geen privileges of lokale uitzonderingen, die haar bestuurlijke taak zouden kunnen belemmeren. De wetgevende macht kent geen andere begrenzingsen dan die van haar eigen wilskracht. Het zal dus geenszins ten gevolge van de afwezigheid van centralisatie zijn, dat de Verenigde Staten zullen ten onder gaan. Het tegendeel is eerder het geval. De wetgevende vergaderingen trekken steeds meer regeringsbevoegdheden naar zich toe. Omdat ze toch alles lijken te mogen, ontbreken in de praktijk vaak de nodige wijsheid en vooruitziendheid. Daarin schuilt een gevaar.

In Europa stellen de voorstanders van de centralisatie dat de centrale macht beter in staat is, de gemeenten te besturen dan de betrokkenen zelf. Dat kan zo zijn wanneer het gaat om een verlicht en actief staatsgezag, enerzijds, en inerte en weinig ontwikkelde lokale besturen, anderzijds; wanneer het, met andere woorden, gaat om een centraal gezag dat de gewoonte heeft, te handelen en lokale instanties die de gewoonte hebben, te gehoorzamen. Hoe méér de centralisatie zich doorzet, hoe sterker deze dubbele tendens zal worden en hoe

nadrukkelijker de bestuurlijke vermogens van de énen en het onvermogen van de anderen zich zullen manifesteren.

Ik ontken echter dat het zo moet zijn wanneer we, zoals in Amerika, te maken hebben met een ontwikkelde bevolking die zich bewust is van haar belangen. In zo'n geval zal het gezamenlijk initiatief van de burgers een betere garantie voor succes bieden. Zelfs het meest ontwikkelde centrale gezag kan immers niet alle bijzonderheden van het leven van de bevolking begrijpen en bevatten. Zulks gaat eenvoudigweg de menselijke vermogens te boven. Staten die het toch proberen, zullen merken dat ze zich uitputten in nutteloze inspanningen. Een centraal gezag dat meent geen beroep te moeten doen op de medewerking van de onmiddellijk betrokkenen, is ofwel misleid, of is er zelf op uit om te misleiden.

Een gecentraliseerd bestuur is in staat een zekere eenvormigheid aan de gedragsvormen op te leggen. Het slaagt er in een zekere regelmaat te brengen in het sociale verkeer, in het beteugelen van kleine overtredingen en onregelmatigheden, in het verzekeren van wat men de openbare orde noemt. Centralisatie is, met andere woorden, vooral bevorderlijk voor het verhinderen, eerder dan voor het stimuleren van activiteiten. Centralisatie schiet tekort wanneer het er om gaat, een samenleving in beweging te brengen. Het raderwerk stokt, vanaf het moment dat enigerlei medewerking van de individuen nodig is. Een gecentraliseerd bestuur kan de burgers immers slechts op bevelende toon toespreken; het is gewend richtlijnen op te leggen, zonder tekst en uitleg. Mensen die in het ongewisse worden gelaten betreffende het hoe en waarom van de inspanningen die van hen worden gevraagd, zullen moeilijk tot grootse daden kunnen worden bewogen.

Ik ontken niet dat er in de Verenigde Staten vaak wordt betreurd dat men niet over de éénvormige regels beschikt die wij in Europa gewoon zijn. Soms zijn de gevallen van maatschappelijke onachtzaamheid en slordigheid opmerkelijk. Ondernemingen die een voortdurende en nauwgezette zorg vereisen, worden soms verwaarloosd. Ondanks het feit dat het ambtelijk apparaat misschien minder aan regels is gebonden, is de bestuurskracht evenwel groter. Er bestaat geen land waar méér inspanningen worden geleverd om het maatschappelijk welzijn te verzekeren; nergens wordt zoveel werk gemaakt van het voorzien van scholen en kerken of het aanleggen en onderhouden van wegen.

Het zijn evenwel vooral de politieke voordelen van de decentralisatie die mij aanspreken. Wat heb ik immers aan een alomtegenwoordige overheid die mij mijn zorgen uit handen neemt, die erover waakt dat al mijn pleziertjes verzekerd zijn, die over mijn schouder meekijkt zodat ik geen misstappen kan zetten, wan-

neer terzelfdertijd mijn bewegingsvrijheid wordt beperkt, wanneer diezelfde overheid eigenmachtig over mijn vrijheid en mijn leven kan beschikken.

Er bestaan naties in Europa waar de burgers zich gedragen alsof ze vreemdelingen op doorreis zijn. Ze doen alsof ze niets te maken hebben met het wel en wee van de plaats waar ze wonen. Ze staan onverschillig tegenover wat er in hun straat, hun parochie of hun dorp gebeurt. Ze menen dat het zaken zijn die hen niet aanbelangen; die voorbehouden zijn aan een vreemde en machtige instelling die men de overheid noemt. Zelfs over de meest ingrijpende gebeurtenissen, die hen rechtstreeks raken, weten ze in het beste geval slechts iets van horen zeggen. Ze hebben geen enkel besef van betrokkenheid. Hun desinteresse gaat zo ver dat ze zelfs wanneer de veiligheid van hun gezin in het gedrang komt, de armen kruisen en afwachten tot de staat hen ter hulp komt.

Het is niet zó, dat deze mensen méér dan anderen de volgzzaamheid verkiezen. Ze onderwerpen zich weliswaar lijdzaam aan de willekeur van de eerste de beste kantoorklerk, maar ze scheppen er heimelijk plezier in, de wet naast zich neer te leggen wanneer het gezag zijn rug draait. Zo worden ze onophoudelijk heen en weer geslingerd tussen verknechting en bandeloosheid. In dat soort samenlevingen vindt men geen burgers meer, maar nog slechts subjecten. De enige reden waarom deze staten, waar alle burgerzin is afgestorven, niet zijn verdwenen of onder de voet gelopen, is omdat ze omringd worden door naties die aan dezelfde kwaal leiden.

Soms stelt men zichzelf gerust door te verwijzen naar volkeren die krachtdadige inspanningen hebben geleverd om de despotische regimes waaronder ze gebukt gingen, te verdedigen. Men vergeet dat in dit soort situaties bijna altijd de godsdienst de belangrijkste beweegreden vormde. Het Turkse volk heeft nooit enige zeg gehad in de staatszaken, maar heeft niettemin opmerkelijke overwinningen behaald. Dat was mogelijk zo lang het door de islam werd gedreven. Vandaag neemt het belang van de godsdienst af en blijft slechts het despotisme over. Het resultaat is dat het Turkse rijk wankelt. In tegenstelling tot Montesquieu denk ik dat het despotisme uit zichzelf niets duurzaam kan verwezenlijken. Echte macht steunt op vrijwillige medewerking. Vandaar dat slechts de vaderlandsliefde en de religie erin slagen langdurig en eendrachtig de mensen in beweging te brengen.

Het is niet aan de wetten om uitdovende overtuigingen nieuw leven in te blazen. Het zijn evenwel de wetten die maken of de mensen zich al dan niet voor het heil van hun land interesseren. Het hangt van de wetten af of het sluimerende gevoel van vaderlandsliefde wordt wakker gemaakt en, door het te verbinden aan dagelijkse ideeën en praktijken, wordt gestuurd in de richting van een doordachte en duurzame ingesteldheid.

Het zijn dan ook vooral de politieke gevolgen van de decentralisatie die ik in de Verenigde Staten bewonder. Overal merkt men het machtig geheel dat de burgers met elkaar vormen. De Amerikanen voelen zich met de belangen van de natie verbonden, als betrof het hun eigen belangen. Ze ervaren gevoelens van trots ten aanzien van de verwezenlijkingen van de natie, omdat ze er hun eigen werk in menen te herkennen. Ze koesteren dezelfde gevoelens ten aanzien van hun vaderland als ten aanzien van hun familie; vanuit een vorm van eigenliefde stellen ze belang in de natie.

Waar Europeanen in de bestuursambtenaren vaak niets anders zien dan de belichaming van de macht, worden ze in de Verenigde Staten begroet als de vertegenwoordigers van het recht. In Amerika gehoorzaamt de ene mens niet aan de andere, maar aan de gerechtigheid of aan de wet. Vandaar dat Amerikanen vaak een overdreven dunk van zichzelf hebben. Zonder vrees verlaten ze zich op hun eigen krachten, wat hen het gevoel geeft dat alles binnen hun mogelijkheden ligt. Amerikanen richten zich, wanneer ze het plan opvatten voor één of andere onderneming, dan ook niet tot de overheid. Samen met andere particulieren nemen ze zelf het initiatief. Ongetwijfeld is het resultaat dikwijls minder bevredigend dan wanneer de overheid er zich had over ontfermd; op lange termijn overtreft het algemeen resultaat van deze talloze particuliere initiatieven echter in ruime mate wat de overheid zou kunnen verwezenlijken.

Lokale instellingen zijn in elk staatsbestel belangrijk; het meest echter in een democratische ordening. In een aristocratisch systeem kan men er bijna zeker van zijn dat er een zeker evenwicht tussen vrijheid en orde tot stand komt. De machthebbers die veel te verliezen hebben, zullen groot belang hechten aan de ordehandhaving. Het gegeven dat er georganiseerde tegenmachten bestaan, beveiligd de samenleving tegen de excessen van het despotisme. Een democratie beschikt niet over dergelijke waarborgen wanneer er geen zelfstandige lokale instellingen bestaan. Hoe zou men de tyrannie kunnen weerstaan wanneer de op zichzelf machteloze individuen door geen enkel gemeenschappelijk belang met elkaar worden verbonden? Hoe zou de massa met haar vrijheid omspringen in het groot, wanneer ze er niet in een kleiner verband mee had leren omgaan? Wie anarchie of dictatuur wenst te vermijden, heeft alle belang bij de geleidelijke ontwikkeling van de lokale zelfstandigheid.

Ik ben er van overtuigd dat de democratische samenlevingen vooral het gevaar lopen slachtoffer te worden van de administratieve centralisatie. Democratische stelsels streven ernaar de bestuurlijke macht te concentreren in handen van één enkele instantie die het volk rechtstreeks vertegenwoordigt. Vanuit de overtuiging dat er buiten de vertegenwoordiging van het volk niets bestaat dan deelbelangen, zal zo'n instantie geen andere machtscentra dulden en ook de

administratieve sector onder controle trachten te brengen. Een voorbeeld hiervan vinden we in de Franse Revolutie. Tijdens de Revolutie bestonden twee tegenstrijdige tendensen; de eerste naar de vrijheid, de tweede naar het despotisme. De Revolutie bestreed zowel de monarchie als de regionale instellingen. Ze koesterde dezelfde haatgevoelens tegenover de absolute macht als tegenover de instanties die een tegengewicht konden vormen. De revolutie was terzelfdertijd republikeins en centraliserend. De voorstanders van de absolute staatsmacht hebben van deze ambivalentie gebruik gemaakt en onder het mom van de strijd tegen het despotisme de bestuurlijke decentralisatie afgeschaft.

Hoofdstuk 6.

OVER DE ROL VAN DE RECHTERLIJKE MACHT

De rechterlijke macht beschikt in de Verenigde Staten over een opmerkelijke politieke invloed die ze in andere landen niet heeft. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat de Amerikanen hun magistraten het recht hebben gegeven, vonnissen uit te spreken op grond van de constitutie, in plaats van uit te gaan van de afzonderlijke wetten. Ze zijn, met andere woorden, niet gedwongen wetten toe te passen die volgens hen strijdig zijn met de grondwet.

De verklaring hiervoor ligt in de Amerikaanse grondwettelijke structuur. In Frankrijk wordt de grondwet als onveranderlijk beschouwd. In Engeland heeft men het parlement het recht gegeven de grondwet te wijzigen, wat betekent dat de constitutie eigenlijk voortdurend kan veranderen. De Amerikaanse regeling is eenvoudiger en rationeler: de grondwet kan veranderd worden, maar niet door de gewone machten. De grondwet vormt een instelling op zich die, als uitdrukking van de wil van het volk, de wetgever en de burgers bindt, maar die door diezelfde volkswil ook weer kan worden gewijzigd, volgens de regels en onder de omstandigheden die daarvoor zijn voorzien.

De gevolgen voor de rechterlijke macht zijn duidelijk. Wanneer de Franse rechtbanken de wetten zouden weigeren toe te passen, met het argument dat ze ongrondwettelijk zijn, zou daardoor in de praktijk de grondwetgevende macht in hun handen vallen, vermits ze dan de facto over de bevoegdheid zouden beschikken de onveranderlijke constitutie te interpreteren. Het zou even onre-

delijk zijn wanneer Engelse rechters, door wetten te toetsen aan de grondwet, zich in de praktijk zouden kunnen verzetten tegen de wetgevende macht, in casu het parlement dat de grondwet maakt. In de Verenigde Staten, waar de grondwet zowel boven de burgers als de wetgever staat, is het dan ook logisch dat de rechtbanken in eerste instantie de grondwet volgen. In tegenstelling tot elders bestaat er in Amerika dus niet het gevaar dat de rechters in het vaarwater van de andere machten zouden terechtkomen of zich in de plaats van de volkswil stellen.

Deze unieke bevoegdheid geeft de Amerikaanse rechterlijke macht een belangrijke politieke positie. Een wet waarvan een rechter oordeelt dat ze strijdig is met de grondwet, verliest aan interne kracht en zal in toenemende mate gecontesteerd worden. Het alternatief zal dan zijn dat het volk zijn grondwet wijzigt of dat de wetgevende macht de bewuste wet intrekt. Het risico dat de rechter zijn macht in politieke zin misbruikt, wordt vermeden door de bepaling dat zijn uitspraak slechts een individuele zaak betreft. De bekritiseerde wet wordt alsdusdanig niet afgeschaft. Deze werkwijze bevordert zowel de ordehandhaving als de vrijheid. Wanneer de rechter de wetgever meer frontaal zou moeten aanvallen, vanuit algemene rechtsbeginselen in plaats vanuit concrete zaken, zou dat sommigen afschrikken terwijl anderen, vanuit partijbelang, voortdurend ten strijde zouden trekken.

De Amerikaanse rechter begeeft zich vaak op het terrein van de politiek, of hij dat wil of niet. Door zich uit te spreken over een specifieke zaak, moet hij in de praktijk vaak een oordeel vellen over een bepaalde wet. Wanneer hij dit oordeel uit de weg zou gaan, schendt hij het rechtsgevoel en verzaakt hij aan de verplichtingen die eigen zijn aan zijn functie. De bevoegdheid van de rechtbanken om zich uit te spreken over de ongrondwettelijkheid van de wetten, vormt één van de meest effectieve dammen die ooit tegenover de tyrannie van de wetgevende vergaderingen werden opgeworpen.

Hoofdstuk 7.

OVER DE BERECHTING VAN POLITIEKE DELICTEN

Onder de term politieke berechting ('jugement politique') versta ik de arresten uitgesproken door politieke lichamen die tijdelijk met de bevoegdheden van een rechtscollege worden bekleed. Via dit systeem tracht men te garanderen dat ook delicten, gepleegd door de meest machtige leden van de samenleving, kunnen worden berecht. Daartoe wordt voorzien dat in dergelijke gevallen de belangrijkste staatsorganen over de prerogatieven van de rechtbanken kunnen beschikken.

Zowel in Engeland, Frankrijk als de Verenigde Staten is de praktijk van politieke berechting in de wetgeving voorzien. In Engeland en in Frankrijk kan het Hogerhuis, als hoogste strafrechtelijke instantie, in principe alle politieke delicten berechten. In beide landen treedt het Lagerhuis als aanklager op. Het enige verschil bestaat erin dat in Engeland de afgevaardigden iedereen kunnen aanklagen, terwijl in Frankrijk alleen de ambtenaren kunnen worden vervolgd. In de Verenigde Staten treedt, zoals in Europa, het Huis van Afgevaardigden op als aanklager en de Senaat als rechtbank. Enkel de Afgevaardigden kunnen een zaak bij de Senaat aanhangig maken en enkel openbare ambtenaren kunnen worden aangeklaagd. Het grootste verschil met Europa bestaat echter hierin dat in Europa de speciale rechtbanken alle in het strafwetboek voorziene straffen kunnen uitspreken, terwijl in Amerika een schuldige slechts uit zijn ambt kan worden ontzet. Hiermee is de rol van de speciale rechtbanken uitgespeeld en treedt het gewone juridische apparaat in werking.

De politieke berechting lijkt in de Verenigde Staten, in tegenstelling tot Europa, veeleer een administratieve aangelegenheid te vormen. De voornaamste bedoeling van het Amerikaanse systeem is, dragers van een openbaar ambt die hun boekje zijn te buiten gegaan, van hun macht te ontdoen. In Frankrijk en Engeland beschouwt men de politieke berechting als een eerder uitzonderlijk middel, waarvan men slechts in uiterste nood gebruik maakt; in de Verenigde Staten meent men dat het om een gebruikelijk bestuursinstrument gaat. Het resultaat is dat men in Europa voor het gebruik van deze speciale rechtbanken terugschrikt, ook al omdat de voorziene strafmaat uitzonderlijk zwaar is.

Het instrument 'politieke berechting' oefent een grote invloed uit op het Amerikaanse leven, zelfs al is de enig mogelijke straf, ontzetting uit de functie, eerder gering. Het is een machtig wapen, misschien zelfs het machtigste wapen dat men ooit een politieke meerderheid in handen heeft gegeven; de meerder-

heid is voortaan immers in staat, heer en meester te spelen over hen die regeren en publieke functies vervullen.

Hoofdstuk 8.

OVER DE FEDERALE INSTELLINGEN

De geschiedenis van de federale grondwet

De kolonies die het Engelse juk afwierpen, hadden veel gemeen: hun religie, hun taal, hun zeden en gewoonten, hun wetten, de strijd tegen een gemeenschappelijke vijand. Er was dus heel wat aanwezig dat hen naar elkaar toedreef. Anderzijds hadden ze een geschiedenis van zelfstandigheid en waren er op basis hiervan belangen en gebruiken gegroeid die een toenadering in de weg stonden. Zolang de onafhankelijkheidsoorlog duurde, prevaleerde de tendens naar vereniging. Eens de vrede was gesloten, trachtte elke kolonie opnieuw zijn volledige soevereiniteit te verwerven. De federale regering verklaarde zich op een bepaald moment onmachtig om nog langer de Unie bij elkaar te houden.

Dat moment, waarop de nationale machthebbers in zekere zin troonsafstand deden, vormt één van de hoogtepunten in de Amerikaanse geschiedenis. Toen duidelijk werd dat het staatsvormingsproces was vastgelopen, boog het Amerikaanse volk zich zonder dralen en zonder vrees gedurende twee jaar over het eigen functioneren. Men peilde naar de mistoestanden en vond uiteindelijk een remedie waaraan men zich zonder weerstand heeft onderworpen. Zo kwam in 1789 een tweede grondwet tot stand.

Overzicht van de federale grondwet

Een eerste probleem waarvoor de Amerikanen een oplossing moesten vinden, was dat van de verdeling van de soevereiniteit tussen de Unie en de deelstaten. Een oplossing moest inhouden dat de staten zichzelf konden blijven besturen met betrekking tot al die materies die slechts hun eigen welzijn betroffen, zonder dat de eenheid van de natie en het algemeen welzijn gevaar liepen. Dat was niet eenvoudig. De rechten en de plichten van de Unie waren gemakkelijk te omschrijven; de Unie was immers opgericht om een aantal problemen van

algemene aard aan te pakken. De rechten en de plichten van de deelstaten waren veel moeilijker in kaart te brengen. Zodoende omschreef men nauwgezet de bevoegdheden van de federale regering en werd besloten dat alles wat niet onder deze omschrijving viel een zaak van de deelstaten bleef. In regel berustten alle materies dus bij de deelstaten; de federale bevoegdheden behelsden de uitzonderingen. Om eventuele problemen met betrekking tot deze bevoegdheidsverdeling aan te pakken, werd een federaal hooggerechtshof opgericht.

Bevoegdheden van de federale regering

De Unie houdt zich voornamelijk bezig met de internationale betrekkingen en met een aantal algemene belangen van binnenlandse aard, zoals de monetaire politiek, de posten en het verzekeren van de communicatie tussen de verschillende gebiedsdelen. De federale regering mag hiertoe belastingen heffen. In het algemeen zijn de regeringen van de verschillende staten soeverein in eigen kring. De federale regering kan evenwel tussenkomen wanneer van deze soevereiniteit misbruik wordt gemaakt. Ondanks het feit dat de Verenigde Staten een confederatie van republieken vormen, kent de Unie op bepaalde vlakken méér centralisatie dan veel Europese monarchieën. Zo bestaat er slechts één hooggerechtshof en zijn de door de afgevaardigden gestemde belastingwetten bindend voor alle burgers.

De federale wetgevende macht

Het federaal wetgevend lichaam bestaat uit een Senaat en een Kamer van Afgevaardigden. Ook in de wijze waarop deze vergaderingen worden samengesteld, herkent men de gevolgen van de hoger beschreven tendensen naar vereniging en zelfstandigheid. De Senaat weerspiegelt het streven naar zelfstandigheid van de staten; de Kamer het beginsel van de eengemaakte staat. Elke staat vaardigt, geen rekening houdend met grootte of bevolking, twee senatoren af en, in verhouding tot het inwonertal, een bepaald aantal afgevaardigden. Zo kan het gebeuren dat in de Senaat een minderheid van de natie de wil van de meerderheid blokkeert.

Men moet niettemin toegeven dat deze grondwettelijke bepalingen nog niet voor problemen hebben gezorgd. Alle staten zijn nog in volle ontwikkeling en zijn min of meer homogeen met betrekking tot de gewoonten, de ideeën, de noden en behoeften, zodat de verschillen in grootte nog niet tot sterk uiteenlopende belangen hebben geleid. Men mag evenwel niet vergeten dat het niet de bedoeling van de federale grondwet was, het bestaan van de afzonderlijke staten

onmogelijk te maken, maar hoogstens hun macht te beknotten. Vanaf het moment dat men een reële macht bij de staten liet, impliceerde dat bij voorbaat dat men ervan afzag, hen te dwingen om zich te plooiën naar de wil van de meerderheid.

De federale uitvoerende macht

De Amerikaanse grondwetgever stond voor een moeilijke taak. Hij wenste een uitvoerende macht in het leven te roepen die een instrument in handen van de meerderheid zou vormen, maar die tevens over voldoende zelfstandigheid kon beschikken. Een voor een periode van vier jaar verkozen ambtenaar, de president, werd tot de enige representant van de uitvoerende macht van de Unie gemaakt. Er werd geen raadgevend orgaan ingesteld dat toeziet op de beleidsdaden van de president, uit vrees dat zulks de daadkracht en de verantwoordelijkheidszin van de regeerders zou aantasten; de meeste republieken gaan immers gebukt onder het gebrek aan zelfstandigheid van de uitvoerende macht. De Amerikanen hebben getracht, de neiging van de wetgevende macht om zich meester te maken van het regeerwerk, in te dijken. Zo heeft de Senaat bijvoorbeeld wel de bevoegdheid om bepaalde presidentiële beleidsdaden ongedaan te maken, maar kan de president niet gedwongen worden, bepaalde maatregelen te nemen of de uitvoerende macht te delen.

De president is financieel onafhankelijk: hij beschikt over een toelage die bij zijn installatie wordt vastgelegd voor de periode van zijn ambtsuitoefening. Ook beschikt de president over het vetorecht dat hem toelaat, wetten te blokkeren die zijn onafhankelijke positie in het gedrang zouden kunnen brengen. Een strijd tussen president en wetgevende macht zou evenwel ongelijk zijn. Een presidentieel veto moet dan ook eerder worden gezien als een beroep op de stem van het volk. Door zijn veto uit te spreken, verplicht de president de wetgevende macht op zoek te gaan naar een tweederde meerderheid om alsnog haar wil door te drukken. Het veto maakt dat de discussie dan in alle openlijkheid moet worden gevoerd. Niettemin rijst de vraag wie of wat een wetgevende macht, die vastbesloten is bij haar standpunt te blijven, tot andere gedachten kan brengen. Het antwoord luidt dat in elk staatsbestel de wetgever op een bepaald moment rekening zal moeten houden met het gezond verstand van de burgers en dat in een republiek dat moment sneller aanbreekt dan in een monarchie. Er bestaat evenwel geen land waar de wet alles kan voorzien en waar institutionele regelingen redelijkheid en moreel gezag kunnen vervangen.

Het grootste verschil tussen de positie van de uitvoerende macht in de Verenigde Staten en in Frankrijk, bestaat erin dat in Amerika de soevereiniteit is

opgedeeld tussen de Unie en de deelstaten. Het gevolg daarvan is dat in de Verenigde Staten, in tegenstelling tot Frankrijk, de uitvoerende macht nauwkeurig werd afgeperkt. De Franse koning regeert als absoluut heerser binnen zijn bevoegdheidssfeer; de Amerikaanse president moet verantwoording afleggen voor zijn daden. Ook de verhouding tot de wetgevende macht verschilt. Een Amerikaans president kan slechts wetten uitvoeren; de Franse vorst kan wetsontwerpen indienen en moet zijn goedkeuring hechten aan de wetsvoorstellen van de Kamers, vooraleer ze kunnen worden uitgevoerd. De Franse koning bemoeit zich met de samenstelling van de wetgevende macht: hij duidt de leden van één van de Kamers aan en kan de andere ontbinden. De Amerikaanse president heeft geen enkele bevoegdheid in deze zin. In Frankrijk wordt de koning bijgestaan door 138.000 functionarissen; de Amerikaanse president heeft de beschikking over slechts 12.000 ambtenaren. Tenslotte heeft een Franse koning ook nog het voordeel op de Amerikaanse president, dat zijn mandaat niet aan termijnen is gebonden.

In het algemeen is het voornamelijk via de betrekkingen met andere landen dat de uitvoerende macht haar positie kan verstevigen. Indien de Unie constant zou zijn blootgesteld aan bedreigingen van buitenaf, dan zou de positie van de president aan gewicht winnen. Door een oceaan gescheiden van de rest van de wereld en zelf nog niet in staat om de zeëen te beheersen, hebben de Verenigde Staten geen vijanden en raken hun belangen slechts zelden aan die van andere naties. De Amerikaanse president beschikt volgens de wet over nagenoeg koninklijke prerogatieven, zonder dat hij in de praktijk gelegenheid heeft er gebruik van te maken. Zo is de president opperbevelhebber van leger en marine; beide zijn echter nagenoeg onbestaande. Zo onderhoudt hij de betrekkingen met het buitenland; maar de Verenigde Staten hebben geen burenen. Op basis van de grondwet kan de president een sterke positie uitbouwen; de omstandigheden maken dat zijn positie voorlopig eerder bescheiden is.

In Europa hoort men vaak verkondigen dat een constitutioneel vorst niet kan regeren wanneer hij niet op één lijn zit met de wetgevende macht. In de Verenigde Staten heeft men echter meerdere presidenten gekend die de steun van het parlement hadden verloren, zonder dat ze tot aftreden werden gedwongen, of zonder dat de samenleving daar onder leed. Soms ziet men hierin een bewijs voor de onafhankelijkheid en de sterkte van de uitvoerende macht in de Verenigde Staten. Het gaat veeleer om het tegenovergestelde. In Europa heeft de vorst de steun nodig van het parlement om zijn constitutionele taken te kunnen vervullen, net zoals de Kamers de vorst nodig hebben om hun bevoegdheden te kunnen uitoefenen; ze kunnen, met andere woorden, wederzijds elkaars functioneren aan banden leggen. De Amerikaanse president kan dat niet. Het feit

dat een president die op een andere politieke lijn zit dan de wetgevende macht, toch in functie kan blijven, zonder dat het regime daar onder lijdt, bewijst alleen zijn onvermogen.

Het aanduiden van het hoofd van de uitvoerende macht via verkiezingen houdt bepaalde gevaren in. Het verwijt is terecht dat een dergelijke procedure de eerezucht van sommigen aanwakkert en daarmee ook, in die gevallen waar de wet de eerezucht in de weg staat, de kansen op machtsmisbruik vergroot. Hoe groter de voorrechten van de uitvoerende macht, hoe méér de eerezucht van de kandidaten wordt aangewakkerd.

In de constitutionele monarchieën wordt geklaagd dat het lot van de ambtenaren afhangt van dat van de ministers. Daar waar het staatshoofd verkozen wordt, is de situatie nog veel slechter. In Amerika is het om de vier jaar revolutie: wanneer een nieuwe president aantreedt, wordt de ganse federale administratie vervangen.

In een gevestigde monarchie worden de staatszaken nooit aan zichzelf overgelaten; de belangen van staat en dynastie zijn dusdanig met elkaar verweven, dat er altijd wel iemand is die het roer in handen heeft. Daar waar het staatshoofd moet verkozen worden, stokt het bestuurlijke raderwerk wanneer de verkiezingen in zicht zijn. Het zittende staatshoofd zal zich met weinig anders bezighouden dan met de naderende kiesstrijd. Hij zal niet langer energie stoppen in staatszaken die hij mogelijk niet zelf zal kunnen voltooien. Hoe belangrijker de positie van de uitvoerende macht is, hoe gevaarlijker deze periode is. In de Verenigde Staten stelt zich daarom niet zo'n probleem: de positie van de president is zwak en beperkt.

Bij de keuze van het verkiezingssysteem op basis waarvan een nieuwe president wordt aangeduid, hebben de Amerikanen getracht zoveel mogelijk de passies en de onzekerheden uit te bannen. Vooreerst werd afgesproken dat een eenvoudige meerderheid zou volstaan. Ten einde het bereiken van een dergelijke meerderheid niet te bemoeilijken, heeft men de electorale bevoegdheden naar een bijzonder kiescollege gedelegeerd; hoe kleiner het kiezerscorps, hoe gemakkelijker men immers tot overeenstemming kan komen. Het kiescollege dat de president aanduidt, vervult uitsluitend deze functie. De gewone wetgevende kamers werden niet geschikt geacht voor deze taak, omdat deze organen soms reeds een tijd geïnstalleerd zijn op het moment van de verkiezingen en dus mogelijk niet helemaal de wil van het volk van dat ogenblik weerspiegelen. Ook zouden ze door de strijd om het presidentschap verwikkeld kunnen raken in allerlei manoeuvres en intriges. Zodoende vaardigt elke staat een aantal kiesmannen af, die op hun beurt de president aanwijzen.

De verkiezing van de president brengt de hele natie op de been. De politieke partijen trachten de kandidaten voor te stellen als de verpersoonlijking van hun ideëen. De partijen hebben er aldus groot belang bij dat de verkiezing in hun richting wordt bepaald, niet zozeer om hun voorstellen met behulp van de president te verwezenlijken, dan wel om, steunend op zijn uitverkiezing, de natie te tonen dat een meerderheid achter hun doctrine staat. Vóór de eigenlijke verkiezing wemelt het van intriges, partijtwisten en tweestrijd. Alle bronnen van hartstochten die men in een dergelijk rustig en vreedzaam land kan vinden, worden aangeboord. De burgers verdelen zich in kampen achter de verschillende kandidaten. De natie vervalt in een koortsachtige toestand: alle conversaties, alle gedachten, alle initiatieven, draaien slechts rond de verkiezingen. Eens het verdicht is gevallen, gaat de storm even plots liggen als hij was ontstaan en herneemt het leven van alledag.

Men kan zich de vraag stellen of de Amerikaanse wetgever gelijk had toen hij toeliet dat de president kon herkozen worden. Een zittende president uitsluiten van toekomstige verkiezingsdeelname lijkt op het eerste zicht paradoxaal: men weert aldus één van de weinige mannen die heeft kunnen bewijzen of hij al dan niet voor het ambt geschikt is. Ook voor de tegenargumenten valt echter wat te zeggen: wanneer een ambt te lang in dezelfde handen blijft, groeien de kansen op intriges en misbruiken; wanneer een staatshoofd slechts aan zijn herverkiezing denkt, wordt het regeerwerk voor hem bijzaak of wordt het gebruikt voor electorale doeleinden. De Amerikaanse praktijk bewijst deze stelling. Alles staat in het teken van de herverkiezing van de president; zijn beleid heeft geen ander doel, alles is er aan ondergeschikt. Hoe dichter de verkiezingen naderen, hoe méér het eigenbelang het staatsbelang wegdrukt. Het principe van de herverkiesbaarheid heeft dus een negatieve invloed op het Amerikaanse politieke leven.

Elke regeringsvorm draagt in zich kwalen waarvan een goed bestuurder zich bewust moet zijn. In een democratie bestaat het gevaar dat de meerderheid uiteindelijk alle macht naar zich toetrekt. Eén van de grootste verdiensten van de Amerikaanse wetgevers is, dat ze dit gevaar hebben onderkend. Ze begrepen dat een democratisch bestel behoefte heeft aan een aantal verschillende machten die over een zekere zelfstandigheid beschikken, zodat deze, zelfs wanneer ze de meerderheid moeten volgen, toch nog over voldoende bewegingsvrijheid beschikken om weerstand te kunnen bieden aan de meest buitensporige eisen van die meerderheid. Daartoe werd de uitvoerende macht geconcentreerd in één persoon: de president beschikt over uitgebreide voorrechten en kan, gewapend met zijn vetorecht, weerstand bieden aan de wetgevende macht. Door het principe van de herverkiesbaarheid werd dit werk echter gedeeltelijk

ongedaan gemaakt. Een niet-herverkiesbare president had zich onafhankelijker van de publieke opinie kunnen opstellen. Omdat hij echter herverkiesbaar is, is de president slechts een gewillig instrument in de handen van de meerderheid. Hij moet zich plooiën naar de wensen van het volk, houden van alles waar zij van houden en misprijzen wat zij misprijzen. De wetgever voorzag een president die leiding kon geven aan de natie; in de praktijk is het net omgekeerd.

Over de federale rechtbanken

In het algemeen beschikken regeringen over twee middelen om de naleving van de wetten te garanderen: de materiële kracht die ze in zichzelf vinden en de morele kracht die ze ontleen aan de vonnissen van de rechtbanken. Een regering die slechts met geweld de naleving van de wetten kan afdwingen, is geen lang leven beschoren. Een zwakke staat die naar geweld moet grijpen, heeft in de praktijk reeds een groot aantal wetsovertredingen getolereerd en is bezig, af te glijden naar de anarchie; een sterke staat die geweld gebruikt ontaardt in militair despotisme. In beide gevallen zijn de gevolgen voor de geregeerden rampzalig. Waar de idee van het recht ingang heeft gevonden, zorgt de morele kracht van de rechtbanken ervoor dat minder vaak geweld moet worden gebruikt en dat, waar zulks toch onvermijdelijk is, de legitimiteit van de wet de effectiviteit van de ordehandhaving verhoogt.

Vooraf federale regeringen, die uit de aard van de zaak over minder eigen machtsmiddelen beschikken, moeten kunnen terugvallen op de kracht van de rechtbanken. Ook de Amerikaanse Unie had dus behoefte aan een rechterlijke macht die de naleving van de wetten kon verzekeren. Alle Amerikaanse deelstaten beschikten reeds over zelfstandige rechtbanken. Wanneer men de uitvoering van de federale wetten aan deze organen had overgelaten, zou dit tot een zeer onsamenvangende en partijdige rechtspraak hebben kunnen leiden. De Amerikaanse wetgever besloot daarom een federale rechterlijke macht, het Hooggerechtshof, in het leven te roepen waarvan de leden, op advies van de Senaat, door de president voor het leven worden benoemd.

Het Hooggerechtshof heeft de bevoegdheid, wetten en verdragen te interpreteren. Alle bevoegdheidsconflicten kunnen bij het Hof aanhangig worden gemaakt. Hierdoor werd de soevereiniteit van de deelstaten een gevoelige klap toegebracht: immers, telkens er bevoegdheidsconflicten tussen de Unie en de deelstaten ontstaan, is het een federale instelling die recht moet spreken.

De vrede, de welvaart en het bestaan van de Unie zelf, liggen in handen van zeven federale rechters. Zonder hen blijft de grondwet dode letter. De wetgevende macht richt zich tot hen om verweer te vinden tegen de bevoegd-

heidsoverschrijdingen van de uitvoerende macht; de uitvoerende macht, om het hoofd te bieden aan de wetgevende macht; de Unie, om gehoor te vinden bij de staten; de staten, om de aanspraken van de Unie te weerleggen; het algemeen belang tegen het particulier belang... De macht van het Hooggerechtshof is immens, maar bestaat bij gratie van de instemming van het volk. Zo het deze steun verliest, is het Hof tot niets meer in staat.

Een machtspositie die uiteindelijk staat of valt met de mate waarin ze aansluiting vindt bij de publieke opinie, is bijzonder moeilijk te hanteren. Het is immers onmogelijk om de precieze begrenzingen van de steun van de publieke opinie te bepalen en het is even gevaarlijk achter te blijven, als voorop te lopen, bij wat aanvaardbaar wordt geacht. De federale rechters moeten dus niet alleen over de eigenschappen van goede magistraten beschikken, maar moeten ook iets van de staatsman hebben. Ze moeten in staat zijn, de tijdsgeest in te schatten, te weten wanneer ze te maken hebben met een hindernis die ze al dan niet kunnen nemen. De president kan het zich veroorloven fouten te maken, vermits zijn bevoegdheden beperkt zijn; het Congres kan zich vergissen zonder dat de Unie gevaar loopt, omdat de kiezer op tijd correcties kan aanbrengen. Wanneer het Hooggerechtshof echter ooit uit onvoorzichtige of corrupte lieden zou zijn samengesteld, loopt het voortbestaan van de confederatie ernstig gevaar.

Over de federale grondwet

De federale grondwet kwam later tot stand dan die van de meeste deelstaten en heeft dus profijt kunnen trekken uit die ervaringen. Belangrijk was echter vooral dat de federale grondwet het werk was van een aantal uitmuntende en vooruitziende persoonlijkheden, die beseften dat misbruik kon worden gemaakt van de vrijheid. Ze hadden de moed om dit te zeggen, precies omdat voor hen vrijheid het hoogste goed was; ze durfden praten over het inperken van de vrijheid, net omdat het hun bedoeling was, de vrijheid in bescherming te nemen.

In de meeste deelstaten werd voorzien dat de leden van de wetgevende macht slechts voor één of twee jaar werden verkozen, met de bedoeling het representatief karakter van de vergadering optimaal te maken. Het resultaat was, dat de afgevaardigden met handen en voeten aan hun electoraat werden gebonden. Op federaal niveau werd de duur van het mandaat verlengd om een grotere bewegingsvrijheid van de verkozenen te verzekeren. Zowel op federaal niveau als op dat van de deelstaten werd gekozen voor een bicameraal stelsel. In de staten worden de afgevaardigden voor beide kamers echter op dezelfde wijze aangeduid, zodat er geen tegengewicht voor een parlementaire meerderheid bestaat. Op federaal niveau heeft men andere verkiesbaarheidsvoorwaarden voor beide

kamers ingevoerd. Men verwacht meer wijsheid van de Senaat, waarvan de leden reeds een rijpere leeftijd moeten hebben bereikt.

In een democratie bestaat de neiging om alle gezag in handen van de wetgevende macht, als vertegenwoordiger van het volk, te concentreren. In de Amerikaanse deelstaten werd de uitvoerende macht herleid tot een passief instrument in handen van de meerderheid. In de federale grondwet werd de sfeer waarbinnen de president zijn bevoegdheden kan uitoefenen, nauwkeurig afgebakend; binnen deze sfeer kan de president echter vrij en zelfstandig optreden. Op het niveau van de deelstaten heeft de rechterlijke macht nog het meest zijn autonomie weten te vrijwaren. Niettemin zijn het bijvoorbeeld steeds de wetgevende vergaderingen die de bezoldigingen van de rechters regelen en worden in sommige staten de rechters slechts voor een beperkte tijd aangeduid. Deze praktijken maken dat de wetgevende instanties een grote invloed op de rechtbanken uitoefenen. Op federaal niveau heeft men de rechterlijke macht zoveel mogelijk gescheiden van de andere machten. De praktische gevolgen van deze maatregel zijn merkbaar: de bestuurlijke zaken van de Unie worden oneindig beter geregeld dan deze van de afzonderlijke staten.

In de Verenigde Staten is, in tegenstelling tot de meeste confederale stelsels, het federaal gezag geenszins zwak of onmachtig. De Amerikaanse confederatie van 1789 berust dan ook op een uitzonderlijk beginsel: de deelstaten hebben er niet alleen in toegestemd dat het federale gezag de wetten oplegt, maar ook dat de Unie zelf de naleving van deze wetten kan afdwingen. Dit beginsel maakt een wereld van verschil. Andere federale regeringen bestonden in de praktijk bij gratie van de deelstaten; wanneer ze weigerden hun medewerking aan de uitvoering van de wet te verlenen moest het centrale gezag machteloos toezien. In de praktijk werden confederale verbanden ofwel gedomineerd door de sterkste deelstaten die eigenhandig de naleving van de wetten afdwongen, ofwel verzonken ze in besluiteloosheid en anarchie.

In de Verenigde Staten staat de Unie niet tegenover de deelstaten, maar tegenover de burgers. Wanneer de Unie belastingen wil heffen, richt ze zich rechtstreeks tot de burgers. De Unie beschikt over een eigen administratie, over eigen rechtbanken, over een eigen leger. De Unie ontleent haar macht niet aan de deelstaten, maar put ze uit zichzelf. De Amerikaanse Unie vormt eigenlijk geen federale regering meer, maar eerder een onvolledige nationale regering. Het gaat om een nieuwe regeringsvorm waar we nog geen woord voor hebben.

De voordelen van de federale staatsvorm

In kleine naties worden de ambities getemperd door de reële mogelijkheden. Het gevolg is, dat de inspanningen en hulpbronnen op het binnenlandse welzijn zullen worden gericht. Beperkte mogelijkheden gaan gepaard met beperkte behoeften; de maatschappelijke verhoudingen worden gelijkjer, de zeden eenvoudig en vreedzaam. Over het algemeen vindt men méér welstand en rust bij de kleine dan bij de grote naties. Een dictatoriaal regime zal méér kwaad aanrichten in een kleine staat; vermits zo'n regime niet één groot project kan vinden waar het zijn zinnen kan op zetten, zal het zich op duizend kleine projecten richten. In plaats van met de politiek zal het zich met het privé-leven van de burgers bemoeien; het zal niet alleen de handelingen, maar ook de voorkeuren van de burgers willen regelen. In de praktijk vindt men dit soort bestuursvormen echter niet gauw; de vrijheid vormt als het ware de natuurlijke toestand van de kleine volkeren.

De geschiedenis geeft geen voorbeelden van grote staten die voor langere tijd een republiek zijn gebleven. Soms wordt dan ook beweerd dat zulks onmogelijk zou zijn. Het is in ieder geval zó, dat met de grootte van de republiek ook de ambities, hartstochten en partijtwisten groeien. De vaderlandsliefde houdt echter geen gelijke tred. Integendeel: factoren die de ontwikkeling van het patriotisme in de weg staan (materiële ongelijkheden, het ontstaan van metropolen, zedenverval en egoïsme) nemen toe met de omvang van de staat. In een monarchie stellen deze ontwikkelingen minder problemen. Vaak bevorderen ze zelfs het voortbestaan van het bestel. Daar geldt: hoe groter de bevolking, hoe sterker de vorst. In een monarchie beschikt de regering immers over eigen machtsmiddelen en kan de vorst gebruik maken van het volk zonder er voor zijn voortbestaan van afhankelijk te zijn. Het enige machtsmiddel waarover een democratie beschikt, is de steun van de meerderheid. Dit machtsmiddel wordt niet groter wanneer de republiek uitbreidt; het zal veeleer kleiner worden, vermits het moeilijker zal zijn om op basis van een grote en heterogene bevolking een samenhangende meerderheid te vormen.

Grote staten hebben desondanks een aantal voordelen. Diegenen die hun eerzucht bevredigd vinden in de aanmoedigen van een grote massa, zullen boven zichzelf uitstijgen. In de grote metropolen krijgt het denken voortdurend impulsen en verloopt de verspreiding van nieuwe ideeën gemakkelijker; dit verklaart waarom grote naties vaak meer bijdragen tot de vooruitgang en de beschaving. De uitwerking van belangrijke ontdekkingen vergt bovendien vaak middelen die het vermogen van kleine staten te boven gaan. Grote staten zullen gemakkelijker de gevolgen van een oorlog kunnen dragen. Het grootste

voordeel van de grote staten ligt evenwel in de hoeveelheid macht die ze vertegenwoordigen. Wat baat het dat kleine staten gemakkelijker welzijn en vrijheid weten te verwerven, wanneer ze voortdurend het slachtoffer kunnen worden van de machtsaanspraken van hun grotere bureu.

Een federaal systeem verenigt de voordelen van kleine en grote naties. De deling van de soevereiniteit betekent dat de afzonderlijke deelstaten zich nauwelijks hoeven te bekommeren om hun fysieke voortbestaan en ze al hun energie kunnen stoppen in binnenlandse zaken. Dit verschijnsel is kenmerkend voor de Amerikaanse republieken. De aanleg van een weg of de opening van een kanaal vormen er de gebeurtenissen met de grootste politieke betekenis; eerezucht en ambitie worden in ongevaarlijke banen geleid. Het patriottisme dat in de verschillende deelstaten tot ontwikkeling is gekomen, heeft zich zonder veel moeite ook op het niveau van de Unie weten te vestigen. De inwoners van de Verenigde Staten projecteren om zo te zeggen de belangen, waardoor ze zich binnen hun kleine republiek laten leiden, op de Unie. Wanneer ze de Unie verdedigen, verdedigen ze in feite de groeiende welvaart in hun district, het recht zichzelf te besturen en de hoop dat ze op lokaal vlak hervormingen kunnen doorvoeren waar ze beter van zullen worden; zaken die de mensen in het algemeen méér aanspreken dan het algemeen belang of de roem van de natie. De Amerikaanse republikeinse ingesteldheid vormt een verzameling van lokale patriottismen.

Niet alleen de ingesteldheid van de Amerikanen maakt dat ze méér dan anderen in staat zijn een grote republiek in stand te houden. Ook het federale systeem draagt hiertoe bij. De Unie vormt misschien in termen van uitgestrektheid een grote republiek, maar de beperkte soevereiniteit van de nationale regering en het feit dat ze slechts een beperkt aantal taken moet vervullen, maakt dat er veel overeenkomsten met kleine republieken bestaan. Er bestaat in Amerika ook geen echt centrum, geen grote metropool, net zoals er niet die grote welvaartsongelijkheden bestaan die kenmerkend zijn voor grote staten. Het belang van de afzonderlijke staten maakt dat grote politieke hartstochten worden gedoofd vooraleer ze het land in vuur en vlam kunnen zetten. Niettemin circuleren de ideeën en de goederen vrij binnen de Unie en moedigt de regering de ontplooiing van de talenten aan. Het Amerikaanse federale bestel is erin geslaagd de vrijheid en welvaart van de kleine naties te paren aan de roem en kracht van een grote staat.

Waarom een federale staatsvorm niet voor alle volkeren geschikt is

Ik heb de voordelen van het Amerikaanse federale systeem beschreven. Nu rest me slechts de voorwaarden aan te geven waaronder dit systeem is kunnen ontstaan en te zeggen ook waarom het niet voor alle volkeren geschikt is.

Een federaal stelsel heeft een aantal nadelen, waarvan het meest zichtbare het bestaan van de dubbele soevereiniteit vormt. De wetgever kan trachten de verhoudingen tussen beide soevereine machten zo gelijk en overzichtelijk mogelijk te maken; het bestaan van beide machten kan echter niet vermeden worden, net zomin als de daaruit voortvloeiende bevoegdheidsconflicten. Een federaal stelsel is ingewikkeld en veronderstelt van de betrokkenen een zeer gespecialiseerde kennis en onderscheidingsvermogen. De Amerikanen beschikken over deze eigenschappen; een volk dat niet over deze vaardigheden beschikt, kan niets met een federaal bestel aanvangen. Het Mexicaanse voorbeeld, waar men tevergeefs het Amerikaanse stelsel ingang trachtte te doen vinden, vormt hiervan het bewijs.

De zwakte van het centraal gezag vormt een ander inherent nadeel aan de federale staatsvorm. Confederatele staten steunen op het beginsel van de deling van de soevereiniteit; een gedeelde soevereiniteit is echter altijd zwakker dan een volledige. We hebben gezien hoe deskundig de Amerikanen erin geslaagd zijn om het centrale gezag, weliswaar binnen de beperkingen opgelegd door de deelstaten, de schijn en, tot op zekere hoogte, ook de macht van een nationale regering te geven. De Amerikanen hebben één van de grootste gevaren die elke Unie bedreigt, bezworen, maar niet helemaal uitgeschakeld. Aanvaringen tussen de federale macht en de deelstaten zijn niet te vermijden, zelfs niet via de meest uitgekende wettelijke beschikkingen.

Daarom is het belangrijk dat, voor die gevallen waar conflicten onvermijdelijk zijn, de samenleving op méér kan terugvallen dan de zuiver formele banden die tussen de partijen bestaan. Een federaal bestel heeft, om kans van slagen te hebben, naast goede wetten ook behoefte aan specifieke omstandigheden; zo moet tussen de verschillende volkeren een zekere homogeniteit bestaan. De verschillende Amerikaanse staten kennen dezelfde oorsprong, spreken dezelfde taal en staan op eenzelfde beschavingsniveau. Er bestaat geen Europese natie, hoe klein ook, die een méér homogene indruk maakt dan de Amerikaanse, waarvan het territorium nochtans een oppervlakte beslaat die zo groot is als het halve Europese continent.

De taak van de Amerikaanse wetgever wordt ook vergemakkelijkt door een aantal factoren van geografische aard. Oorlog vormt één van de voornaamste struikelblokken voor federale verbanden. Tijdens een militair conflict groeit de

macht van het centraal gezag. Een langdurige oorlog plaatst een natie voor het uitzichtloze alternatief dat een nederlaag haar vernietiging betekent en dat met een overwinning het despotisme zegeviert. In het algemeen brengt een oorlog ook de zwakten van een regering aan het licht. Federale regeringen zijn bij uitstek zeer zwak; niet alleen bestaat er geen administratieve centralisatie, maar ook de bestuurlijke centralisatie bestaat er slechts in onvolledige gedaante. Dit vormt een grote handicap wanneer de federale staat zich moet verdedigen tegen een staat die volledig gecentraliseerd is.

Het Amerikaanse federale stelsel vormt hierop geen uitzondering. De schaarse gevallen waar het federale gezag heeft getracht een militie op de been te brengen, hebben dit onvermogen duidelijk aangetoond. Het feit dat de Unie ondanks haar inherente zwakheden kan overleven, heeft eenvoudigweg te maken met het feit dat er geen bedreigingen van buitenaf bestaan. Noch Canada, noch Mexico, noch het handjevol overblijvende Indiaanse stammen, vormen een gevaar.

Niemand schat de voordelen van de federale staatsvorm méér naar waarde dan ik. Ik acht het één van de beste garanties voor het verwezenlijken van vrijheid en welvaart; ik benijd de naties die het gegund is, dit systeem tot het hunne te maken. Maar ik weiger te geloven dat confederale stelsels de strijd met een gecentraliseerd regeringssysteem zouden kunnen overleven. Een volk dat op het Europese continent, geconfronteerd met grote militaristische monarchieën, zijn soevereiniteit zou opdelen, doet in feite afstand van zijn macht, zijn naam en zijn voortbestaan. Hoe benijdenswaardig is de Nieuwe Wereld waar een volk geen andere vijanden kent dan zichzelf!

DEEL TWEE

Hoofdstuk 1.

WAAROM MEN ZONDER TWIJFEL KAN STELLEN DAT IN DE VERENIGDE STATEN HET VOLK REGEERT

Tot hiertoe heb ik het over de instellingen en wetten gehad; het soevereine volk waarop deze instellingen steunen, is buiten beschouwing gebleven. In wat volgt, toon ik aan langs welke wegen deze macht zich manifesteert, door welke instincten en hartstochten ze wordt gekenmerkt, door welke krachten ze wordt voortbewogen, gesteund of afgeremd, welke effecten ze bewerkstelligt en welke toekomst ze heeft.

In Amerika benoemt het volk zijn wetgevers, duidt het diegenen aan die de wet moeten uitvoeren en bestraft het, via het jury-stelsel, de wetsovertreders. De instellingen zijn niet alleen democratisch wat hun principes betreft, maar ook wat hun invulling betreft. Het volk regeert daadwerkelijk: over het algemeen duidt het jaarlijks rechtstreeks zijn vertegenwoordigers aan. De rechtstreekse verkiezing en het korte mandaat, maken dat de afgevaardigden steeds in de greep van de kiezers blijven, zodat de opvattingen, vooroordelen, belangen en hartstochten van het volk doorklinken in het dagelijkse bestuurswerk.

Hoofdstuk 2.

OVER DE PARTIJEN IN DE VERENIGDE STATEN

Er bestaan verschillende soorten partijen. In sommige grote staten hebben de verschillende bevolkingsgroepen zulkdanige uiteenlopende belangen dat ze voortdurend met elkaar op gespannen voet leven. In zo'n situatie gaat het in feite niet over partijen, maar over verschillende naties die tegenover elkaar staan. We

hebben te maken met partijen wanneer de burgers van een staat van mening verschillen over punten die alle delen van de bevolking aanbelangen.

Partijen hebben niet altijd en overal dezelfde kenmerken. Er bestaan in de geschiedenis van een land momenten waarop de natie het gevoel heeft dat een diepgaande wijziging in het staatsbestel nodig is, of dat het maatschappelijk bestel als zodanig ter discussie staat. Op zo'n momenten treffen we grote omwentelingen en grote partijen aan. Deze woelige periodes worden afgewisseld met periodes waarin samenlevingen een adempauze lijken te nemen. Het komt de mensen dan voor dat ze hun belangrijkste doelstellingen hebben bereikt en ze zullen niet langer de aandrang voelen om bepaalde zekerheden in vraag te stellen of het blikveld te verruimen. Dat is het tijdperk van de kleine intriges en de kleine partijen.

Grote partijen hechten meer belang aan beginselen dan aan resultaten, aan de algemeenheden eerder dan aan de bijzonderheden, aan ideeën eerder dan aan mensen. Dit soort partijen wordt over het algemeen gekenmerkt door nobeler karaktertrekken, grootmoediger hartstochten, wezenlijker overtuigingen, een openhartiger en meer onverschrokken houding. Het eigenbelang, dat in de politiek altijd een hoofdrol speelt, weet zich hier met meer behendigheid achter de sluier van het algemeen belang te verstoppen.

Kleine partijen beschikken in het algemeen niet over enig politiek gebod. Vermits ze niet door grote doelstellingen worden gedreven, kenmerken al hun handelingen zich door een nauwelijks verholen egoïsme. Hun taalgebruik is weliswaar gespierd en ze verkondigen dat ze door grote gevoelens worden bezielde, maar hun daden zijn schuchter en onzeker. Wanneer een bewogen periode wordt opgevolgd door een kalme, lijkt het alsof alle grote mannen plots zijn verdwenen. Grote partijen schudden een samenleving door elkaar, kleine partijen zorgen slechts voor opwinding. Grote partijen verscheuren een natie, kleine partijen brengen ze tot verval.

De Verenigde Staten hebben grote partijen gekend; vandaag bestaan die echter niet meer. De samenleving heeft daardoor ongetwijfeld aan rust gewonnen, maar aan zedelijke waarde verloren. Toen de Onafhankelijkheidsoorlog voorbij was en de pijlers voor een nieuwe samenleving moesten worden gelegd, was de natie verdeeld in twee kampen. De onderliggende tegenstelling was zo oud als de wereld: de enen wensten de macht van het volk uit te breiden, de anderen verkozen die macht aan banden te leggen. Deze tegenstelling heeft nooit gewelddadige vormen aangenomen, vermits géén van de partijen de gevestigde orde in het gedrang wenste te brengen. De partij die de macht van het volk wenste in te perken, trachtte haar beginselen voornamelijk ingang te doen vinden via de grondwet van de Unie, wat haar de naam 'Federalisten' opleverde. De

andere partij, die zich aanbood als het verbond van de enige echte verdedigers van de vrijheid, koos de naam 'Republikeinen'.

De Federalisten vormden in het land van de democratie vanzelfsprekend een minderheid. In hun rangen telden ze evenwel bijna alle markante persoonlijkheden uit de Onafhankelijkheidsoorlog. De Federalisten profiteerden van de vrees, die in brede kring bestond, dat de natie tot anarchie zou vervallen. Op basis hiervan bestuurden ze het land tijdens het eerste decennium. Ze steunden slechts op het gezag en de talenten van hun leiders; ze hadden de geest van hun tijd en hun land tegen zich. De Republikeinen moesten de strijd wel winnen en boekten effectief de ene overwinning na de andere. De periode waarin de Federalisten het bewind voerden, is niettemin van groot belang geweest voor de toen nog jonge Amerikaanse natie. Zij zorgden ervoor dat de samenleving de nodige rust en bezinning vond, waardoor later zonder veel problemen precies die ideeën konden worden verwezenlijkt die ze destijds bestreden. Overigens werden ook een aantal Federalistische beginselen overgenomen; de grondwet van de Unie vormt het beste bewijs van de wijsheid van hun gedachtengoed.

Vandaag vindt men geen grote partijen meer in de Verenigde Staten (2). Bij ontstentenis van grote partijen krioelt het van de kleintjes; de publieke opinie verdeelt zich tot in het oneindige over allerlei detailkwesties. Het zijn evenwel niet de religieuze kwesties -iedereen respecteert elkaars godsdienst-, niet de strijd tussen de klassen -niemand waagt het immers tegen het volk in te gaan- en ook niet de maatschappelijke mistoestanden -de materiële welstand is algemeen- die aanleiding geven tot de vorming van partijen. Wie campagne wil voeren, moet echter zijn ambities inkleden; het argument dat men de plaats van de zittende bewindsvoerders wil innemen, volstaat niet. Er wordt dan ook veel energie in de vorming van partijen gestopt. Een aankomend politicus tracht vooreerst zijn belangen te onderscheiden en zicht te krijgen op overeenkomstige belangen die hij rond de zijne zou kunnen verzamelen. Dan gaat hij op zoek naar één of andere doctrine of een principe waar hij zich achter kan scharen, om zich met enig recht de vertegenwoordiger van een politieke partij te kunnen noemen.

Voor een buitenstaander lijkt het alsof alle politieke kwesties in Amerika onbegrijpelijk of kinderachtig zijn. Men weet niet goed of men de Amerikanen moet

---

(2) Er bestaan partijen in de Verenigde Staten die een bedreiging vormen voor de toekomst van de Unie; niet omdat ze op het vlak van de beginselen de regering of een maatschappelijke toestand bestrijden, maar omdat ze zich de spreekbuis hebben gemaakt van de vaak zeer uiteenlopende gebiedsdelen die het land vormen. Deze partijen, die zich opwerpen voor de zakelijke belangen van noord en zuid, kan men met recht eerder als de vertegenwoordigers van verschillende naties beschouwen. Eiten ligt, waaruit al het andere voortvloeit.

beklagen omdat ze zich met dergelijke futiliteiten bezighouden, of benijden omdat ze blijkbaar niets ernstigers aan het hoofd hebben. Wanneer men dieper graaft, merkt men echter wel dat de partijstrijd uiteindelijk steeds terug te brengen is tot de tegenstelling tussen enerzijds diegenen die de macht van het volk willen inperken en anderzijds diegenen die een uitbreiding voorstaan. Het democratisch of aristocratisch temperament is, hoewel het misschien aan het oog wordt onttrokken, terug te vinden als bezielend beginsel in de verschillende politieke formaties. Vanuit dit beginsel kiest men haast instinctief partij doorheen alle controversen die het land beroeren.

Over de aristocratische partij

Wanneer in een samenleving het evenwicht tussen de partijen wordt verbroken en één van de partijen een overweldigende nederlaag leidt, kan het gebeuren dat de verliezende partij zich bij de feiten neerlegt en zich in stilzwijgen hult. Dat is wat er in de Verenigde Staten is gebeurd. Het overwicht van de democraten is van die aard, dat ze de wetten, zeden en gewoonten volledig naar eigen goeddunken kunnen bepalen. De welstellenden hebben zich uit de politiek teruggetrokken. Het gefortuneerd zijn vormt een nadeel voor wie een politieke loopbaan ambieert. De rijken hebben vrijwillig afgezien van de ongelijke strijd met het volk. Het feit dat het hen onmogelijk is, een plaats in het publieke leven te verwerven die in verhouding staat tot hun positie in het privé-leven, maakt dat ze zich volledig concentreren op hun particuliere belangen.

De rijke ondergaat deze toestand alsof het een kwaal betrof waarvoor geen remedie bestaat. Hij vermijdt elke vorm van kritiek op de gang van zaken. Méér zelfs, men hoort hem in het publiek de republikeinse regering en de democratie prijzen. In het publiek gedraagt de rijke zich eenvoudig en bescheiden; zijn huis, waar hij slechts zorgvuldig gekozen gasten toelaat, baadt evenwel in weelde. Men vindt in Europa geen edellieden die zich kieskeuriger gedragen en met méér nadruk over hun privilegies waken. Vanaf het moment dat ze zich in het publieke leven begeven, gedragen ze zich echter als de gelijken van hun medeburgers en schikken ze zich naar de conventies. Ik meen dat achter dit vertoon een diepe afkeer voor de democratische instellingen schuilgaat; de rijken vrezzen en misprijzen het volk.

Hoofdstuk 3.

OVER DE PERSVRIJHEID IN DE VERENIGDE STATEN

Ik moet bekennen dat ik de persvrijheid niet die spontane en kritiekloze sympathie toedraag die is weggelegd voor dingen die van nature boven alle twijfel zijn verheven. Ik sta achter de persvrijheid, eerder omwille van het kwaad dat ze weet te voorkómen, dan wegens het goed dat ze verricht. Als er een tussenpositie zou bestaan tussen volledige onafhankelijkheid en absolute onderworpenheid van het denken, dan zou ik me wellicht op die positie stellen; zo'n tussenpositie is echter onmogelijk.

In naties waar het beginsel van de volkssoevereiniteit geldt, is censuur absurd. Wanneer men mensen het recht toekent om mee te beslissen over het bestuur van de samenleving, dan moet men hen eveneens de mogelijkheid geven om kennis te nemen van de verschillende opinies die in de samenleving bestaan en waardoor men zich bij het nemen van zijn beslissingen kan laten leiden. De soevereiniteit van het volk en de vrijheid van de pers gaan hand in hand; algemeen stemrecht en censuur zijn niet te verenigen. In de Verenigde Staten vindt men dan ook niemand die de vrijheid van de pers aan banden wenst te leggen.

Men vindt in de Amerikaanse journalistiek evenveel verbaal geweld als in Frankrijk, overigens zonder dat daar even goede gronden voor bestaan. Er worden echter opvallend minder rechtszaken tegen eventuele persmisdriven gevoerd. De Amerikanen beschouwen een aanval in de pers op de bestaande wetten en instellingen niet als een misdaad. Ze zijn er overigens van overtuigd dat rechtbanken niet geschikt zijn om persdelicten te beoordelen en dat pogingen om controle uit te oefenen op de pers, de deur openzetten voor veel verder gaande vormen van verknechting. Wie van de voordelen van de vrijheid wil kunnen genieten, zal ook met de nadelen moeten leren leven.

De macht van de pers is eerder beperkt in de Verenigde Staten. Een volk dat nooit kennis heeft mogen nemen van de staatszaken, gelooft de eerste de beste tribuun die het woord tot hen richt. In Amerika dateert de politieke vrijheid echter van de tijd van de eerste nederzettingen. De pers kan overigens een samenleving niet in vuur en vlam zetten als er geen brandstof voorradig is. Het Amerikaanse politieke leven is weliswaar zeer turbulent, maar geenszins explosief; vermits iedereen welvarend is, ontbreekt het materiaal voor maatschappelijke brandhaarden. Amerikaanse kranten verschillen dan ook nogal van Franse: kranten zijn voor drie vierden gevuld met commerciële adver-

tenties, de rest bestaat uit nieuwtjes en anecdotes. De vurige debatten die bij ons dagelijkse kost vormen, komt men zelden tegen in de Amerikaanse pers.

In het algemeen wordt macht effectiever, naarmate de uitoefening ervan in één richting wordt gebundeld. De Franse pers wordt gekenmerkt door een dubbele centralisatie: de persmacht is op één plaats geconcentreerd en bevindt zich in een beperkt aantal handen. Daardoor is de macht van de pers vrijwel onbegrensd en vormt ze voor elke Franse regering een geduchte tegenstrever. In de Verenigde Staten vinden we géén van beide vormen van centralisatie. Eerst en vooral bestaat er geen centrum van waaruit het intellectuele leven naar de provincie wordt uitgedragen. En voorts ligt de drukpers binnen het bereik van iedereen; er bestaat geen patent- of zegelrecht voor drukkers en uitgevers van kranten. Iedereen die een aantal abonnees weet te strikken, kan een leefbare periodiek op de markt brengen. Het aantal publicaties grenst dan ook aan het ongelofelijke. Deze versnippering is echter ook verantwoordelijk voor de onmacht van de pers. Het meest probate middel om de invloed van de kranten te neutraliseren, bestaat erin hun aantal te vermenigvuldigen.

In de Verenigde Staten beschikt elk gehucht over zijn dagblad. Men begrijpt zonder moeite dat het niet mogelijk is een zo heterogene verzameling onderling op elkaar af te stemmen. De grote versnippering maakt ook dat het niet om een bijzonder winstgevende sector gaat. Dit weerhoudt de grote financiers en industriëlen ervan om zich op deze markt te begeven. De Amerikaanse krantenuitgevers en journalisten hebben niet zo'n hoge status of inkomen. Dit heeft zijn weerslag op de mentaliteit van deze beroepsgroep. In het algemeen is de journalistieke stijl weinig verheven; men laat niet na mensen persoonlijk aan te vallen en het privé-leven, de zwakheden en ondeugden van de slachtoffers breed uit te meten.

Ondanks haar versnippering oefent de Amerikaanse pers een niet onbelangrijke invloed uit op de samenleving. De pers zorgt ervoor dat wat in de politiek leeft, over het immense grondgebied wordt uitgedragen en bundelt de belangen rond doctrines en partijen. Wanneer zich een groot aantal persorganen in dezelfde richting beweegt, heeft dat op termijn een onweerstaanbare invloed op de publieke opinie.

Over de duurzaamheid van meningen die zich in vrijheid hebben gevormd

Op het eerste zicht verloopt het politieke leven in de Verenigde Staten weinig ordelijk; de democratie maakt dat er voortdurend nieuwe bewindsvoerders op het toneel verschijnen, zodat er weinig continuïteit in de staatszaken lijkt te kunnen bestaan. De algemene principes op basis waarvan wordt geregeerd, zijn

echter veel stabielier dan elders. Ook de publieke opinie is minder wisselvallig dan men denkt: eens de bevolking gewonnen is voor één of ander idee, hoe redelijk of onredelijk het ook moge zijn, is ze zeer moeilijk tot andere gedachten te bewegen. Men ziet hetzelfde verschijnsel in Engeland, waar de grootst mogelijke vrijheid samengaat met de meest vastgeroeste vooroordelen.

Volgens mij ligt de oorzaak daarvan in het feit dat meningen die vrij ontstaan, veel duurzamer zijn dan opinies die zich hebben moeten vormen rekening houdend met de censuur. Mensen die zich uit eigen beweging een mening hebben gevormd, klampen zich hieraan vast, méér uit trots dan uit overtuiging. In dit verband is het overigens nuttig een onderscheid te maken tussen twee soorten vaste overtuigingen. Mensen kunnen rotsvast geloven in iets dat ze zonder nadenken hebben overgenomen. Geconfronteerd met weerleggingen, kunnen ze beginnen twijfelen. Wanneer ze er echter in slagen deze twijfels op hun beurt te weerleggen, kunnen ze tot anderssoortige en meer gefundeerde overtuigingen komen; hoewel ik me blij afvragen of de intensiteit van dergelijke, op redelijk denken gebaseerde overtuigingen zich kan meten met deze van dogmatistische geloofsstelsels.

Wanneer mensen die het eerste soort vaste overtuigingen aanhangen, worden geconfronteerd met een vrije pers, zullen ze nog lange tijd blijven vasthouden aan onberedeneerde overtuigingen; alleen verandert de inhoud van die overtuigingen om de haverklap. Hun blikveld blijft beperkt tot één punt, maar dat punt verandert voortdurend van plaats. De eerste generaties die moeten leren leven met de persvrijheid hebben het dan ook niet gemakkelijk. Na verloop van tijd zal echter het entoesiasme over de voortdurend opduikende nieuwe ideeën afnemen. Met deze ervaring groeit de twijfel en het universele wantrouwen. De meerderheid der mensen zal in één van beide toestanden blijven steken: enerzijds, geloven zonder te weten waarom en, anderzijds, niet precies weten wat te geloven. Het soort beredeneerde en beheerste vaste overtuigingen waarover ik het eerder had, dat uit wetenschap wordt geboren en opgroeit te midden van twijfel, zal nooit in het bereik liggen van méér dan een handjevol mensen.

Men heeft de opmerking gemaakt dat het in tijdperken van grote religieuze hartstocht regelmatig gebeurt dat mensen het ene geloof voor het andere inwisselen, terwijl in tijden van twijfel eenieder bij zijn overtuiging lijkt te blijven. Hetzelfde geldt ten aanzien van de politiek in landen waar de persvrijheid bestaat. Wanneer alle theorieën het onderwerp van strijd en contestatie zijn geweest, blijft men uiteindelijk zijn overtuiging trouw, niet omdat men gelooft dat ze juist is, maar omdat men niet zeker is dat er een betere bestaat.

Hoofdstuk 4.

OVER DE VRIJHEID VAN VERENIGING IN DE VERENIGDE STATEN

Nergens wordt zo vaak en voor zoveel uiteenlopende doeleinden gebruik gemaakt van verenigingen als in Amerika. De Amerikanen leren van bij de geboorte dat ze op zichzelf zijn aangewezen wanneer ze bepaalde mistoestanden willen verhelpen en dat men op de overheid slechts beroep doet wanneer het niet anders kan. Men merkt dit op school, waar kinderen zoveel mogelijk hun conflicten zelf trachten te regelen, en in de wijken, waar burens zonder inmenging van de gezagsdragers hun problemen oplossen en het buurtleven organiseren.

De vrijheid van vereniging kan op verschillende wijzen worden gebruikt. Gelijkgezinden kunnen zich verenigen en hun krachten bundelen. De aldus ontstane vereniging kan trachten haar gedachtengoed uit te dragen en op andere plaatsen zusterorganisaties oprichten. De vereniging kan zich ook op het politieke terrein begeven, door bijvoorbeeld kiesverenigingen te vormen die gemandateerden naar publieke vergaderingen afvaardigen. In de twee eerste gevallen gaat het om louter intellectuele verbanden en vergaderingen. In het laatste geval treedt de vereniging op als een met de regering rivaliserend machtscentrum. Wanneer we te maken hebben met een volk dat niet gewend is aan de vrijheid, dan vormt zo'n situatie van rivaliserende legitimiteiten een groot gevaar. Wanneer zich naast de bewindvoerders een macht opstelt die over een nagenoeg even groot moreel gezag beschikt, zal deze laatste in de verleiding worden gebracht om zich in de plaats van de geëerden te stellen.

Het onbeperkt recht om verenigingen met politieke inslag op te richten, kan het land op de rand van de onbestuurbaarheid brengen. Om deze reden lijkt mij een ongelimiteerde vrijheid van vereniging minder onontbeerlijk dan een absolute vrijheid van pers. Een natie kan met omstandigheden worden geconfronteerd waarin ze grenzen moet stellen aan dit recht. Men moet evenwel toegeven dat men in de Verenigde Staten geen beperkingen aan deze vrijheid heeft gesteld en dat dit niet tot rampzalige gevolgen heeft geleid. In de Verenigde Staten fungeert de vrijheid van vereniging als een waarborg tegen de tyrannie van de meerderheid.

De partij die in de Verenigde Staten dominant wordt, krijgt werkelijk alle macht in handen: ze krijgt de controle over alle georganiseerde krachten en alle openbare ambten zullen door politieke medestanders worden ingenomen. In zo'n gevallen is het noodzakelijk dat de minderheid over de middelen beschikt om een tegengewicht te kunnen vormen. De almacht van de meerderheid lijkt me zo

gevaarlijk voor de Amerikaanse republiek, dat men met reden weigert beperkingen aan het verenigingsrecht te stellen. In aristocratische staten fungeren de intermediaire lichamen als natuurlijke tegengewichten tegen de mogelijke ontsporingen van de macht. In democratische staten, waar deze lichamen niet langer bestaan, zijn er geen andere dan de door particulieren in het leven geroepen verenigingen die de tyrannie kunnen indijken.

Amerikaanse politieke verenigingen staan afkerig tegenover illegale middelen. Burgers die ten aanzien van een bepaalde kwestie tot de minderheid behoren, verenigen zich, in eerste instantie, om hun gecombineerd aantal te tonen en zo het morele gezag van de meerderheid te verzwakken en, in tweede instantie, om gezamenlijk argumenten te vinden om op termijn de meerderheid naar zich toe te trekken. In Europa bestaan er partijen waarvan de ideeën nooit op de steun van een meerderheid zullen kunnen rekenen, maar die er niettemin op rekenen, de macht te verwerven. Dit soort partijen wenst niet te overtuigen maar de macht te grijpen. In dergelijke omstandigheden kan het onbeperkt recht tot het oprichten van politieke verenigingen gevaar opleveren. In de Verenigde Staten, waar de opinies weinig van elkaar afwijken, bestaat dit gevaar niet.

Europese verenigingen schoeien zich vaak op militaire leest: ze centraliseren de macht in handen van een beperkte leiding en de leden moeten hun eigen inzichten en meningen ondergeschikt maken aan één of ander dogma. Vaak heerst binnen die organisaties meer tyrannie dan in de samenleving waartegen ze zich richten. Dit vermindert hun morele kracht gevoelig en maakt het moeilijker om namens de vrijheid en de onderdrukten te spreken. Amerikaanse verenigingen zijn civiel van aard. De individuele zelfstandigheid wordt naar waarde geschat; de leden hebben eenzelfde doel voor ogen, maar hoeven dat niet allemaal op dezelfde manier te willen bereiken. Hier worden de eigen wil en inzichten niet opgeofferd, maar aangewend ten bate van de gemeenschappelijke doelstelling.

Het belangrijkste verschil met Europa ligt in het algemeen stemrecht. In de Verenigde Staten zijn meerderheden ontegensprekelijk. Partijen kunnen zich niet opwerpen als de feitelijke vertegenwoordigers van diegenen die niet hebben kunnen stemmen. Dat is in Europa wel het geval. Men vindt geen vereniging die er zich niet op beroept, de wil van de meerderheid uit te drukken. Ze ontlenen er hun kracht aan en de verrechtvaardiging van hun daden; hoe kan men beter geweld legitimeren dan door zich te beroepen op steun van de uitgesloten. In Europa beschouwen de verenigingen zich als de wetgevende en uitvoerende organen van het deel van de natie dat zijn stem niet kan laten horen; waar het in de Verenigde Staten voor iedereen duidelijk is dat ze slechts een minderheid vertegenwoordigen, beperken ze zich tot overtuigen en petitioneren.

Hoofdstuk 5.

OVER HET DEMOCRATISCH BESTUUR IN DE VERENIGDE STATEN

De gevolgen van het algemeen stemrecht

In Europa hoort men wel eens dat één van de voordelen van het algemeen stemrecht erin bestaat dat staatslui aan het bewind worden geroepen die het vertrouwen van het publiek waard zijn. Wat ik in Amerika heb gezien, laat mij niet toe deze visie bij te treden. Mensen van enig kaliber worden er zelden tot één of ander publiek ambt geroepen. Hoe steviger de democratie zich in de Verenigde Staten vestigt, hoe minder indrukwekkend haar staatslieden zijn. Hiervoor bestaan verschillende redenen.

Ik geloof dat het onmogelijk is, het intellectueel peil van het volk boven een bepaald niveau te verheffen. Ik ben ervan overtuigd dat de grote meerderheid der mensen oprecht begaan is met het wel en wee van het land. Méér zelfs: ik meen dat het onder het volk minder vaak vóórkomt dat deze bekommernis gepaard gaat met enig eigenbelang, zoals dat bij de hogere klassen wel het geval is. Wat het volk echter mist, is het vermogen om in te schatten met welke middelen en op welke manier doelstellingen kunnen worden verwezenlijkt. Als men alleen nog maar bedenkt welke inspanningen men zich moet getroosten om het karakter van één mens te doorgronden, begrijpt men dat het volk, dat in eerste instantie in zijn levensonderhoud moet voorzien, nooit over de tijd en de energie zal beschikken om zich diepgaand aan een dergelijke studie te wijden. Vandaar dat demagogen er steeds weer in slagen, het volk te misleiden.

Het is echter niet alleen een kwestie van ontoereikende mogelijkheden. Onder een democratisch bestel komen gevoelens van afgunst gemakkelijker tot ontwikkeling. Democratische instellingen roepen sterke egalitaire passies in het leven, die nooit helemaal bevredigd kunnen worden. Mensen worden voortdurend in beweging gebracht door het streven naar gelijkheid, maar moeten merken dat de gelijkheid hen steeds weer door de vingers glipt. Het gevolg is dat alles wat op één of andere manier boven de massa uitsteekt, als een obstakel op weg naar het egalitarisme wordt ervaren.

Het is niet zó, dat het volk in de Verenigde Staten gevoelens van haat koestert tegen de hogere standen, maar niettemin draagt het er zorg voor, hen van de macht weg te houden; het volk vreest de meer getalenteerden niet, maar heeft er evenmin veel waardering voor. In het algemeen merkt men dat het volk afwijzend staat tegenover diegenen die zich zonder zijn steun omhoog hebben

gewerkt. Bij hen die zich van de middelmaat onderscheiden, merkt men de neiging om zich ver te houden van een politieke loopbaan, omdat ze weten dat het hen moeilijk zou vallen, zichzelf te blijven en terzelfdertijd de gunst van het volk te bewaren.

Factoren die de democratische instincten corrigeren

Wanneer de staat bedreigd wordt, gebeurt het dat het volk er plots wel in slaagt die bewindslieden te kiezen die nodig zijn. Men heeft opgemerkt dat mensen in tijden van gevaar zelden op hun gewone niveau blijven: ofwel overstijgen ze zichzelf, ofwel gaan ze helemaal onderuit. Hetzelfde geldt voor naties. Ten tijde van groot gevaar zullen de deugdzamen niet langer in de schaduw blijven en zal het volk zijn gevoelens van afgunst tijdelijk aan de kant zetten. We hebben gezien dat, toen het overleven van de Amerikaanse natie op het spel stond, de besten - met instemming van het volk - het voortouw hebben genomen. Dit soort gebeurtenissen is echter eerder zeldzaam; we moeten de dingen op hun meer alledaagse verschijningsvorm beoordelen.

De ontwikkeling van het intellectuele leven en vooral van de zeden en gewoonten oefent een meer duurzame invloed op de democratie uit. In New England, waar opvoeding en vrijheid in het verlengde liggen van moraal en religie, waar de democratische bestuursvorm reeds gedurende generaties is gevestigd, hebben zich regels en gewoonten gevormd op basis waarvan het volk intellectuele en morele superioriteit naar waarde heeft leren schatten. Vandaar dat de kwaliteit van het democratisch bestuur in New England opmerkelijk hoger ligt dan elders. Hoe méér men echter afzakt naar het zuiden, waar de democratie nog jonger is, het onderwijs minder algemeen en waar vrijheid, moraal en religie minder samenhang vertonen, hoe zeldzamer het talent en de deugdzzaamheid van de regeerders worden. Wanneer men uiteindelijk in het zuidwesten belandt, waar de samenleving nog niet méér is dan een samenraapsel van avonturiers en speculanten, staat men er versteld van in welke handen de politieke macht berust en vraagt men zich af waar de staat ondanks alles de kracht heeft gevonden om een zekere ontwikkeling op gang te brengen.

Er bestaan een aantal wetmatigheden die uit de democratie zelf voortvloeien en die de gevaarlijkste democratische instincten kunnen corrigeren. Zo is bijvoorbeeld het verschil tussen de leden van de Amerikaanse Kamer van Afgevaardigden en van de Senaat opmerkelijk. Het ontegensprekelijk hoger peil van de Senaat vindt zijn oorsprong in het feit dat de leden van deze vergadering niet rechtstreeks worden verkozen, maar worden aangeduid door de wetgevende organen van de verschillende staten. Het volstaat dat de wil van het volk door

deze organen wordt gemedieerd, opdat er politici met meer kwaliteiten tevoorschijn komen. Men kan zich een moment in de toekomst voorstellen waar de Amerikaanse republieken gedwongen zullen worden om op alle niveaus de indirecte vertegenwoordiging in te voeren, teneinde het niveau van het democratisch bestuur te verhogen. Volgens mij ligt in het systeem van de getrapte verkiezingen het meest geschikte kanaal om de vrijheid binnen het bereik van het volk te brengen.

Over de verkiezingen

Wanneer verkiezingen slechts met grote tussenpauzen plaatsvinden, brengt elke verkiezing het risico van een omwenteling teweeg. Partijen zullen dan buitengewone inspanningen leveren, vermits verlies betekent dat kandidaten voor lange tijd alle hoop op politiek succes moeten laten varen. Wanneer verkiezingen elkaar daarentegen om de haverklap opvolgen, verkeert de samenleving voortdurend in een koortsachtige toestand en wordt het bestuur van de staat gekenmerkt door grote wispelturigheid. Het ene systeem houdt het gevaar in van revolutie, het andere van politieke malaise. De Amerikanen hebben voor het tweede kwaad gekozen. Het resultaat is een wetgeving die voortdurend aan verandering onderhevig is.

Over de publieke administratie

In de Verenigde Staten onderscheiden de publieke functionarissen zich in niets van de bevolking; ze zijn niet in opvallende ambtswoningen behuisd, ze hebben geen lijfwachten en dragen zelfs geen ambtskledij. Deze eenvoud heeft niet alleen te maken met de specifieke ingesteldheid van de Amerikanen, maar ook met de fundamentele beginselen van de samenleving. Vanuit het oogpunt van de democratie vormt het bestaan van de overheid een noodzakelijk kwaad; men heeft nu eenmaal een ambtenarij nodig en aan de functionarissen in kwestie moet een zekere macht worden toegekend. De uiterlijke kentekens van die positie worden echter als bijkomstigheden ervaren, die het publiek nodeloos kunnen kwetsen. De Amerikaanse functionarissen beseffen dat ze slechts van het recht, om zich boven hun medeburgers te stellen, kunnen gebruik maken, zolang ze erover waken zich in hun gedragingen in niets van die medeburgers te onderscheiden.

In de Verenigde Staten bestaat er geen grote afstand tussen de ambtenarij en het publiek. De publieke functionarissen zijn zeer bereidwillig en hoffelijk in de omgang. Ze weten respect af te dwingen op basis van de inhoud die ze aan hun

functie geven, eerder dan op basis van de eventuele uiterlijke tekenen van hun positie. Overigens wordt in het algemeen te veel belang gehecht aan zaken zoals ambtelijke kledij. Ik betwijfel of een ambtenaar louter op basis van één of ander kledingstuk gezag kan verwerven. De Amerikaanse ambtenaren, die zich in hun relatie met het publiek uitsluitend op hun eigen verdiensten kunnen beroepen, staan alleszins niet in lager aanzien.

Amerikaanse ambtenaren ontvangen een salaris. Ook deze praktijk vloeit rechtstreeks voort uit de beginselen van de democratie. Het invoeren van onbezoldigde functies zou immers tot gevolg hebben, dat deze ambten worden voorbehouden voor de meer gefortuneerde burgers. Zo zou de basis voor een nieuwe aristocratie worden gelegd. Een democratische republiek die het niet langer nodig acht, de openbare ambten te bezoldigen, houdt op een democratie te zijn. Er bestaat in de Verenigde Staten evenwel niet zoiets als een loopbaan in de openbare dienst, vermits het om verkozen ambtenaren gaat. Géén ambtenaar heeft ooit de zekerheid dat hij na de volgende verkiezingen zijn functie nog zal uitoefenen. Dat maakt dat over het algemeen niet de meest getalenteerden of ambitieuzen voor deze carrière zullen kiezen. Op basis van vergelijkbare inspanningen kan men immers in zaken met méér zekerheid succes verwerven. Dit is één van de redenen waarom de kwaliteit van het politieke personeel niet zo uitzonderlijk is.

Over de eigenmacht van de ambtenaren

Onder twee bestuursvormen is de eigenmacht van de ambtenaren groot: onder het absolutisme en onder de democratie. Een absolute vorst is er dermate van overtuigd dat zijn ambtenaren niets zullen durven ondernemen dat indruist tegen zijn wensen, dat hij het zich kan permitteren hen een ruime handelingsvrijheid te laten. In een democratie, waar men de ambtenaren kan wegstemmen, is men er evenmin voor bevreesd dat de ambtenarij haar vrijheid tot eigenmachtig handelen zal misbruiken. In een democratie beperkt de wetgever zich er vaak toe de ambtenaren slechts aan te geven welke doelstellingen hij wenst verwezenlijkt te zien, terwijl aan hen de invulling van de middelen wordt overgelaten.

Enkel in de constitutionele monarchieën wordt de vrijheid tot handelen van de ambtenaar nauwkeurig afgebakend. De reden ligt in het feit dat de macht hier verdeeld is over de vorst en het volk. Beiden hebben er belang bij dat de positie van de ambtenarij welomschreven en stabiel is. Beiden vrezen vooral dat de ambtenarij een instrument in handen van de tegenpartij zou kunnen vormen. Zowel de vorst als het volk hebben er dus belang bij de functionarissen bij voorbaat gedragslijnen voor te schrijven waar niet kan van worden afgeweken.

Administratieve instabiliteit in de Verenigde Staten

De voortdurende wisseling van de macht laat zijn sporen na in de ingesteldheid van de ambtenaren. Niemand trekt er zich iets van aan, hoe in het verleden te werk werd gegaan. Zelfs wanneer er materiaal bestaat over eerdere administraties hecht men er geen enkele waarde aan. Men leeft van dag tot dag. Men beseft niet dat het goed besturen van een samenleving eigenlijk een wetenschappelijke discipline vormt die, zoals andere wetenschappen, slechts vooruitgang kan boeken wanneer bevindingen en ontdekkingen aan de volgende generaties worden doorgegeven. Ambtenaren die weigeren kennis te nemen van elkaars ervaringen kunnen hun taken niet optimaal vervullen. De extreem doorgedreven democratie staat in deze een goed bestuur in de weg.

Over de belastingen

Betekent democratisch bestuur ook zuinig bestuur ? Om die vraag te kunnen beantwoorden, moeten we eerst duidelijk maken wat we als vergelijkingspunt zullen gebruiken. Dat de publieke uitgaven hoger liggen in een democratie dan in een absolutistisch regime, is vanzelfsprekend. Dit geldt trouwens voor alle vrije samenlevingen, wanneer we ze met niet-vrije vergelijken. Een despotisch bewind ruïneert de mensen, door het hen onmogelijk te maken om rijkdom te produceren, méér dan door hen de vruchten van hun arbeid af te nemen. Waar de vrijheid heerst, zullen de belastingen stijgen, maar zullen de inkomsten nog in veel grotere mate toenemen. Wat mij dus méér interesseert, is de onderlinge vergelijking van vrije volkeren, om zo na te gaan welke invloed de democratie op de staatsfinanciën uitoefent.

In alle samenlevingen bestaat het fenomeen dat de verschillende sociale klassen een andere houding aannemen tegenover het beheer van de gemeenschaps-gelden. Waar de meest gefortuneerden de belastingswetten maken, zal men zich weinig zorgen maken over de staatsuitgaven; wie over een groot fortuin beschikt, voelt een belastingverhoging niet of nauwelijks. Waar de middenklasse de wet stelt, zal men erover waken de belastingen niet te verhogen, omdat vooral kleine inkomens zware belastingen vrezen. Wanneer echter de werkende klassen de wetten maken, is de kans groot dat de belastingdruk zal toenemen; zij beschikken immers nauwelijks over een belastbaar inkomen. In zo'n samenleving zal men zich weinig zorgen maken over een zuinig beheer van de publieke gelden. Dat zulks niet altijd het geval hoeft te zijn bewijst het voorbeeld van de Verenigde Staten. Daar heeft het volk bezittingen verworven en mag men

verwachten dat het gevaar van het onvoorzichtig beheer van de staatsfinanciën zal afnemen.

Er bestaan echter nog andere redenen waarom de staatsuitgaven sneller stijgen in democratiën. Waar de aristocratie regeert, zal de staat zich met weinig bemoeien; de aristocraten zijn over het algemeen tevreden met hun maatschappelijke positie en hebben eigenlijk niets van de staat te verwachten. Dat ligt anders voor het volk, dat zoveel redenen tot ontevredenheid heeft. Waar het volk regeert, zal de staat de opdracht krijgen op alle mogelijke terreinen hervormingen en verbeteringen door te voeren. Al deze maatregelen kosten uiteraard geld. Wanneer het volk over zijn toestand begint na te denken, groeit er een groot aantal behoeften waar het zich tot dan toe niet van bewust was, maar waarvan de verwezenlijking uiteraard grote middelen vergt. Vandaar dat de belastingen stijgen met het ontwikkelingspeil van een samenleving. Een andere reden waarom de staatsuitgaven onder een democratisch bestuur toenemen, ligt in het feit dat de elkaar voortdurend afwisselende bewindsploegen en de voortdurend verschuivende publieke opinie het moeilijk maken een samenhangend en dus zuinig beleid te voeren.

Over het bepalen van de bezoldigingen van de ambtenaren

De reden waarom, in het algemeen, democratiën bezuinigen op de bezoldigingen van de ambtenaren ligt voor de hand: diegenen die moeten beslissen over het bedrag van de wedden, maken deel uit van een zó omvangrijke groep, dat ze elk afzonderlijk nauwelijks kans maken om deze functies ooit zelf uit te oefenen. In aristocratische samenlevingen geldt het omgekeerde: het beperkte groepje dat beslist over de vergoedingen, koestert vaak de reële hoop in de toekomst één van deze ambten uit te oefenen. In Amerika worden vooral de hoogste ambtenaren niet betaald in evenredigheid met hun positie. Dat komt omdat het volk geen besef heeft van de noden en behoeften van de hogere klassen. Wat voor hen een aanzienlijke som is, is dat niet noodzakelijk voor wie de hoogste ambten vervult. Lagere ambtenaren worden in verhouding beter betaald in democratische samenlevingen: het volk zal zich gemakkelijker in hun situatie kunnen verplaatsen. Onder een aristocratisch bewind zullen daarentegen de lagere ambtenaren verwaarloosd worden. De hogere klasse zal zich niet bekommeren om de bezoldiging van functies die zij nooit zal hoeven te vervullen. In het algemeen geeft de democratie veel middelen aan de geregeerden en weinig aan de regeerders. Het omgekeerde geldt voor de aristocratische samenlevingen waar de gemeenschapsgelden vooral ten goede komen aan de klasse die het bestuur uitoefent.

De weerslag van de ondeugden van de regeerders op de publieke moraal

Aristocratische en democratische stelsels slingeren elkaar wederzijds het verwijt van corruptie toe. Men moet in deze echter een onderscheid maken. In de aristocratische staten bezetten de rijken de regeringsposten; in een democratie zijn de bewindslieden over het algemeen minder welvarend. Hieruit volgt dat de regeerders in een democratisch bestel gemakkelijker gecorrumpeerd kunnen worden. Anderzijds zullen onder een aristocratisch bewind de bewindvoerders gemakkelijker tot corrumperen geneigd zijn. Vermits zij bemiddeld zijn en vermits uiteindelijk slechts enkelen beslissen over de toewijzing van de overheidsambten, zal het verwerven van een publieke functie vaak een zaak van de meestbiedende zijn.

In een democratie zijn de kandidaten voor een bestuursfunctie gemiddeld minder welvarend en ligt de beslissing over de toewijzing van de functies in handen van een zeer grote groep; het aantal mensen dat men moet omkopen om resultaat te boeken, is te groot. In Frankrijk zijn er tijdens de laatste veertig jaar, in tegenstelling tot de vroegere monarchie, verschillende bewindvoerders van beschuldigd dat ze zich op kosten van de staat hebben verrijkt. Men vindt echter geen voorbeelden van het omkopen van kiezers. Ook met betrekking tot de Verenigde Staten heb ik nooit gehoord van het afkopen van stemmen. Regelmatig heb ik echter de integriteit van de gezagsdragers in twijfel horen trekken of, als verklaring voor hun succes, gehoord van intriges en manoeuvres.

De invloed hiervan op de publieke opinie brengt meer schade teweeg dan onder een aristocratisch bewind. Wanneer onder een democratisch bestel het volk merkt dat één van hen, na verkozen te zijn geweest, macht en fortuin heeft vergaard, wekt dat afgunst op en zal men vanzelfsprekend verklaringen zoeken in de richting van corruptie. Iemands opgang verklaren op basis van talenten of deugden is minder gewoon, omdat men dan moet toegeven dat men zelf blijkbaar minder getalenteerd of deugdzaam is.

Men zal mij tegenwerpen dat men corruptie in alle rangen en standen vindt, dat men corrupte regeerders in alle denkbare politieke stelsels aantreft en dat er aldus geen verschillen bestaan tussen een aristocratisch en een democratisch bestel. De corruptie van de aristocraat is echter subtiel en onttrekt zich aan het oog. De corruptie van de democraat (het plunderen van de staatskas, het verkopen van de gunsten van de staat) is meer vulgair en opvallend. De invloed van deze praktijken brengt grote schade toe aan de publieke zeden.

Tot welke inspanningen de democratie in staat is

Het is moeilijk te zeggen tot welke inspanningen een democratisch regime in tijd van crisis in staat is, vermits het ons aan voorbeelden ontbreekt. Het voortbestaan van de Verenigde Staten is tot hiertoe één keer in het gedrang gekomen, ten tijde van de Onafhankelijkheidsoorlog. Bij het begin van de oorlog was de patriottische geestdrift buitengewoon. Hoe langer de oorlog aansleepte, hoe méér het gewone egoïsme opnieuw op de voorgrond trad: de financiële middelen om de oorlogsinspanning te dragen, stroomden minder vlot naar de staatskas toe en de mannen boden zich niet meer spontaan bij het leger aan. Het volk stond weliswaar eensgezind achter de onafhankelijkheid, maar schrok terug voor de lasten en ongemakken die hiervan de consequentie vormden.

Om een reëel beeld te verkrijgen van waartoe een democratie in staat is, zal men moeten wachten tot de Verenigde Staten, zoals Engeland, gedwongen zullen worden om de helft van hun inkomen in handen van de overheid te geven om het leger te financieren of, zoals in Frankrijk, een twintigste van de bevolking te mobiliseren. Ik betwijfel niet dat een vrij volk in tijden van gevaar oneindig meer energie ten toon zal spreiden dan de niet-vrije volkeren. Ik geloof echter dat dit vooral geldt voor volkeren waar nog een aristocratisch element bestaat.

De democratische bestuursvorm lijkt me veel meer geschikt voor vreedzame volkeren. De reden ligt voor de hand: op basis van het entoesiasme voor een nastrevenswaardige zaak zullen mensen zich voor korte tijd blootstellen aan gevaar en ontberingen. Om zulks een langere tijd te kunnen volhouden, is evenwel méér nodig: het vermogen om de te leveren inspanningen af te wegen aan de verhoopde resultaten; de bereidheid om een deel van wat dierbaar is, op het spel te zetten om het geheel te redden. Deze koelbloedige inschatting van de toekomst, steunend op inzicht en ervaring, ontbreekt in democratische samenlevingen. Het volk laat zich méér door zijn gevoelens dan door de rede leiden en heeft de neiging méér aandacht te schenken aan de gevolgen op korte termijn. Het resultaat is dat in de afweging de ongemakken van het moment zwaarder zullen wegen dan de veel grotere ongemakken die wachten na een militaire nederlaag.

De zwakheid van democratische stelsels in tijden van gevaar vormt het grootste obstakel voor de totstandkoming van deze staatsvorm in Europa. Opdat een democratie binnen het Europese statenbestel zou kunnen overleven, moet ze zich omringd weten door niets dan gelijkaardige staten. De democratische regimes zullen nooit evenveel krachten kunnen bundelen als aristocratische of absolute regimes. Een land dat gedurende een eeuw op democratische basis wordt bestuurd, zal ongetwijfeld welvarender zijn geworden dan de omringende

niet-democratische staten; tijdens die eeuw zal het evenwel meerdere malen blootgesteld zijn geweest aan het risico van een overweldiging door zijn bureu. De hierboven beschreven problemen zijn in de Verenigde Staten dagelijks merkbaar. Het volk, op sleeptouw genomen door demagogen, heeft het moeilijk zichzelf in de hand te houden. Elke opoffering die men aan de burgers vraagt, zelfs met het oog op een doelstelling waar iedereen achter staat, wordt in beginsel afgewezen. Voorts hebben Amerikanen de neiging om bepaalde wetten, die hen niet goed uitkomen, niet te gehoorzamen. Een wet die indruist tegen de onmiddellijke belangen van de meerderheid maakt dan ook geen kans. Een voorbeeld hiervan vormt de afwezigheid van een wet op bedrieglijk bankroet. De vrees van de Amerikanen dat ze op basis van een dergelijke wet zelf zouden kunnen worden vervolgd, haalt het op het risico dat ze het slachtoffer van deze praktijken zouden kunnen worden.

Men zegt wel eens dat de democratie nog leergeld moet betalen en dat op termijn de burgers wel de onhoudbaarheid van dergelijke kortzichtigheid zullen beseffen. Dit klopt in principe: een democratie kan, in tegenstelling tot andere bestuursvormen, van haar fouten leren. Wanneer een meerderheid tot nieuwe inzichten komt, zijn er geen gevestigde belangen die haar daarbij kunnen tegenhouden. De vraag is echter of de democratische volkeren wel de tijd zullen krijgen om van hun fouten te leren.

Hoe de Amerikaanse democratie de buitenlandse betrekkingen onderhoudt

We hebben gezien dat de federale grondwet het buitenlands beleid in handen legt van president en Senaat; wat in de praktijk betekent: buiten de onmiddellijke invloed van het volk. Men kan dus niet zeggen dat de Amerikaanse buitenlandse politiek op democratische basis wordt gevoerd.

De twee presidenten die hun stempel hebben gedrukt op het Amerikaanse buitenlandse beleid, Washington en Jefferson, hebben zich steeds laten leiden door twee beginselen: de regel dat de Amerikanen geen kant mogen kiezen in de Europese conflicten en het principe dat de Amerikanen nooit een bijzondere behandeling moeten vragen aan andere naties, om te vermijden dat men zelf uitzonderingsposities aan anderen zou moeten toekennen. Deze beginselen hebben het Amerikaanse buitenlandse beleid erg vereenvoudigd. Aangezien de Unie Europa laat voor wat het is en vermits Amerika momenteel niet over machtige bureu beschikt, hoeven er nauwelijks buitenlandse belangen verdedigd te worden. De Unie is ook niet belast met erfenissen uit het verleden die haar parten kunnen spelen. De buitenlandse politiek van de Verenigde Staten wordt geken-

merkt door een afwachtende houding, door onthouding eerder dan door specifieke beleidsdaden.

Het is dan ook moeilijk te voorspellen welke richting het beleid zal uitgaan. Ik meen dat het echter vooral op het terrein van de buitenlandse politiek zal zijn dat de democratie haar meerdere zal moeten erkennen. Democratisch bestuur bevordert het respect voor de wet en de openbaarheid. Regeerders verwerven een vorm van praktische kennis en gezond verstand die uitermate geschikt is voor de gewone dagelijkse politiek. Het terrein van de buitenlandse politiek veronderstelt echter van de bewindvoerders een totaal tegenovergestelde ingesteldheid: men moet kunnen terugvallen op lange-termijnperspectieven die men tegen alle tegenstand in tracht door te zetten, men moet in het geheim kunnen handelen en geduldig de resultaten van zijn bemiddelingen afwachten. Deze kwaliteiten, op basis waarvan staten successen kunnen boeken op het internationale toneel, zijn gemakkelijker te verenigen met de ingesteldheid van alleenheersers of aristocraten dan met deze van de democratie.

De tendens die in democratieën bestaat om in de politiek eerder zijn gevoelens dan zijn verstand te volgen, was in Amerika duidelijk merkbaar tijdens de periode van de omwenteling in Frankrijk. Wie over enig politiek doorzicht beschikte, begreep dat het niet in het belang van de Amerikanen was om betrokken te raken in de bloedige strijd die op het Europese continent was losgebarsten. De sympathie van het volk ging echter zo nadrukkelijk naar Frankrijk uit, dat enkel de onverzettelijke houding van Washington kon beletten dat Amerika partij koos in dit conflict.

Nagenoeg alle naties die hun stempel op de wereld hebben gedrukt, die grootse ondernemingen hebben bedacht, uitgevoerd en volgehouden, werden door een aristocratie bestuurd. De verklaring hiervoor is voor de hand liggend: een aristocratie vormt het meest standvastige deel van de natie. Het volk kan op slep-touw worden genomen door zijn hartstochten of zijn onwetendheid; een vorst kan aan het twifelen worden gebracht en kan plots door overlijden wegvallen. Een aristocratisch corps is te talrijk om ingepalmd te worden en beperkt genoeg om niet te gemakkelijk toe te geven aan ondoordachte passies; een aristocratisch corps fungeert als een onsterfelijke, standvastige en verlichte leider.

Hoofdstuk 6.

DE VOORDELEN VAN HET DEMOCRATISCH BESTUUR

Over een algemene tendens in het democratisch bestuur

De gebreken van het democratisch bestuur springen onmiddellijk in het oog; de kwaliteiten merkt men pas op termijn. Men kan in de Verenigde Staten gemakkelijk voorbeelden vinden van gebrekkige of onvolmaakte wetten. Met betrekking tot de manier waarop wetten totstandkomen en in de praktijk worden gebracht, moet een democratische bestuursvorm zijn meerdere erkennen in een aristocratisch bestel. Niettemin zijn er een aantal algemene tendensen die maken dat op langere termijn een samenleving baat heeft bij een democratisch politiek stelsel.

Een democratisch systeem kan het zich veroorloven om fouten te maken, vermits het mogelijk is, deze vrij snel te corrigeren. Dit maakt dat een democratie kan leven met het feit dat er nu en dan minder geschikte functionarissen worden verkozen. Het volk, dat er nauwgezet op toeziet dat zijn rechten niet met de voeten worden getreden, zal erover waken dat de periode, waarin verkozenen misbruik kunnen maken van hun positie, beperkt blijft. Onbekwame of corrupte functionarissen kunnen slechts voor een beperkte periode hun stempel op het beleid drukken.

Er bestaat in democratische stelsels nog een andere en meer algemene tendens die een goed bestuur verzekert. Het is belangrijk voor een natie dat de regeerders geen belangen hebben die tegengesteld zijn aan die van de meerderheid der geregeerden. Men heeft uiteraard nog geen regeringsvorm gevonden waarvan alle groepen in gelijke mate profiteren. Ook een democratie voldoet niet aan dat criterium, maar slaagt er alleszins in, de belangen te dienen van het grootste deel van de bevolking. De bewindslieden die in de Verenigde Staten worden verkozen, zijn vaak minder geschikt dan diegenen die men onder een aristocratisch bestuur aantreft. Hun belangen lopen evenwel gelijk aan die van de meerderheid van hun medeburgers. Het kan best gebeuren dat ze ernstige vergissingen begaan, maar ze zullen echter nooit systematisch het beleid in een richting sturen die fundamenteel indruist tegen de wensen van de meerderheid. Doorheen de democratische instellingen manifesteert zich een tendens die maakt dat, ondanks de ondeugden van het politieke personeel en de vergissingen die ze begaan, uiteindelijk de belangen van de meerderheid van de bevolking worden gediend. Aristocratische bestuursvormen neigen ertoe, ondanks de

deugden en talenten van de machtsdragers, maatschappelijke ongelijkheden te vergroten. Onder een aristocratisch bewind richten de bestuurders vaak schade aan zonder het te willen; democratische bewindslui verrichten weldaden zonder dat zulks in hun bedoelingen ligt.

Over de vaderlandsliefde

Er bestaat een vorm van vaderlandsliefde die zijn oorsprong vindt in dat niet beredeneerde, niet op eigenbelang berustend, ondefinieerbare gevoel dat mensen verbindt met de plaats waar ze geboren zijn. Deze instinctieve verbondenheid uit zich in het hooghouden van oude gebruiken, het respect voor het voorgeslacht en het in gedachte houden van het verleden. Wie deze gevoelens kent, bemint het vaderland zoals men zijn ouderlijk huis bemint; men houdt aan de gewoontes die men er heeft aangeleerd, aan de herinneringen die het oproept en men vindt er zelfs een zekere rust wanneer men er in gehoorzaamheid zijn dagen moet slijten. Wanneer deze vaderlandsliefde door godsdienstige gevoelens in vervoering wordt gebracht, is ze in staat mirakels te verrichten.

Men kan patriottisme overigens als een vorm van religie beschouwen; vaderlandsliefde is geen zaak van redeneren en overwegen. Er zijn volkeren die het vaderland verpersoonlijken in de figuur van de vorst, zodat diens macht en verwezenlijkingen de fierheid van de natie uitmaken. Onder de vroegere monarchie ontleenden de Fransen gevoelens van trots aan het feit dat ze aan de vorstelijke willekeur onderworpen waren; ze waren ervan overtuigd dat de almachtige positie van de koning het aanzien van de natie verhoogde. Net zoals alle andere hartstochten, roept het patriottisme een grootse en hevige dadendrang in het leven, die evenwel van voorbijgaande aard is en weinig blijvende sporen nalaat. Men vindt deze onberedeneerde vaderlandsliefde vooral bij volkeren die eenvoudig van zeden en vast in hun geloof zijn, waar de traditionele gang van zaken nog niet in vraag wordt gesteld.

Er bestaat een ander en méér op de rede gefundeerd patriottisme, dat wellicht minder vurig en opofferingsgezind is, maar dat méér gericht is op resultaten met een zekere duurzaamheid. Het ontstaat op weloverwogen gronden, ontwikkelt zich met behulp van wetten, groeit samen met de rechtsorde en versmelt uiteindelijk met het persoonlijk belang. Het ontstaat wanneer mensen tot het inzicht komen dat het algemeen welzijn invloed uitoefent op hun persoonlijk welvaren en dat de bestaande wetten en instellingen de geschikte middelen vormen om dit algemeen welzijn te verzekeren. Zo komen mensen ertoe, belang te stellen in het wel en wee van het land; aanvankelijk louter als iets dat hen persoonlijk nut kan opleveren, maar na verloop van tijd als iets waartoe ook zij hebben bijgedragen.

Het gebeurt echter dat volkeren op een punt komen waar de traditionele gewoonten veranderd zijn, waar de oude zeden en het geloof aftakelen, terwijl echter de ontwikkeling van de kennis en de totstandkoming van de politieke rechten nog op gang moeten komen. Op zo'n moment staat het patriotisme in een kwaad daglicht. Mensen verbinden het idee van het vaderland niet langer met hun geboortegrond, die immers slechts een onbezield stuk grond is geworden; noch met de gebruiken van hun voorouders, waarvan men hen heeft uitgelegd dat het een vorm van dwingelandij betrof; noch met het geloof, waaraan ze meer en meer twifelen; noch met bepaalde rechten, waar ze immers niet over beschikken; noch met de wetgever, die ze vrezen en misprijzen. Nergens vinden ze iets dat hen aan het vaderland bindt en daarom zullen ze terugplooiën op een smal en enggeestig egoïsme. Het gaat om mensen die aan de vooroordelen zijn ontsnapt, zonder dat ze toegang hebben gekregen tot het rijk van de rede. Ze bezitten noch het instinctief patriotisme van de monarchie, noch de beredeneerde vaderlandsliefde van de republiek; ze zijn ergens tussen de twee het spoor bijster geraakt en vinden slechts verwarring en miserie op hun weg.

Een volk dat zich in een dergelijke toestand bevindt, kan niet op zijn schreden terugkeren. Een volk kan net zomin als een persoon terugkeren naar de onschuld van zijn jeugdjaren; het kan er enkel met spijt op terugkijken. Er blijft dan niets over dan de ingeslagen weg te volgen en zo snel mogelijk de versmelting van persoonlijk en nationaal belang te bewerkstelligen, op basis waarvan de beredeneerde vorm van vaderlandsliefde kan ontstaan. De meest geschikte manier om mensen ertoe te brengen, belang te stellen in het lot van hun land, is hen te betrekken bij het bestuur van de samenleving.

Het gevoel van betrokkenheid bij de gemeenschap is onlosmakelijk verbonden met de uitoefening van politieke rechten. Wat anders dan de actieve betrokkenheid van Amerikanen bij het bestuur van de samenleving heeft immers gemaakt dat een volk van landverhuizers, zonder gemeenschappelijke gewoonten of herinneringen, zulke sterke vaderlandslievende gevoelens heeft kunnen ontwikkelen? De Amerikanen beseffen welke invloed het algemeen welzijn uitoefent op hun eigen welzijn. Méér nog, ze zijn eraan gewend de welvaart van de gemeenschap als hun eigen werk te zien. Ze maken geen onderscheid tussen het welzijn van de natie en hun eigen welzijn; ze spannen zich in voor de gemeenschap, niet alleen uit plichtsgevoel of eerzucht, maar evenzeer uit eigenbelang.

Men ergert zich soms aan de manier waarop de Amerikanen zich steeds weer geroepen voelen de verdediging van hun natie op zich te nemen. Amerikanen beschouwen elke kritiek op hun samenleving als een persoonlijke aanval op henzelf. Bezoekers moeten zich onthouden van alle commentaar op het reilen en

zeilen van het Amerikaanse bestel; men kan zich hoogstens een kritische noot over het weer of over de bodemgesteldheid veroorloven, maar zelfs dan kan het gebeuren dat men tegenover zich mensen vindt die deze zaken verdedigen als waren ze er zelf voor verantwoordelijk.

Met betrekking tot de vaderlandsliefde moet men weten wat men wil: een op een brede basis gestoeld patriottisme of een stelsel dat mensen uitsluit van deelname aan het politiek leven. Men moet beseffen dat het onmogelijk is, beide te verenigen en dus terzelfdertijd te willen beschikken over de kracht en de maatschappelijke dynamiek van het ene en de garantie van rust en orde van het andere.

Over het respect voor het recht en de wetten in de Verenigde Staten

Zonder rechtsbesef is geen samenleving mogelijk; een verzameling wezens die louter door middel van dwang wordt samengehouden kan immers moeilijk aanspraak maken op de titel 'samenleving'. Via het rechtsbesef begrijpen mensen pas ten volle wat tyrannie of willekeur betekent. Mensen die op basis van dwang tot gehoorzamen worden gebracht, verlagen zichzelf; mensen die zich onderwerpen aan het rechtmatig gezag, overstijgen diegenen die de bevelen geven.

Wanneer ik me de vraag stel, hoe men mensen dit respect voor het recht kan bijbrengen, zie ik eigenlijk slechts één mogelijk antwoord: geef mensen de beschikking over een aantal politieke rechten. Het is in deze als met kinderen die uit zichzelf geen besef hebben van mijn en dijn. Pas wanneer ze ontdekken dat anderen net zo achteloos kunnen omgaan met hun bezittingen als zij met die van anderen omspringen, zullen ze leren, anderen het respect te betonen dat ze zelf verwachten. In Amerika heeft het volk respect voor de politieke rechten, omdat het zelf over deze rechten beschikt. De verschillen met Europa zijn opmerkelijk: terwijl het volk hier zelfs het hoogste gezag misprijst, onderwerpen de Amerikanen zich zonder tegenwerpingen aan de verordeningen van de onbeduidendste ambtsdragers. Omdat de Amerikanen het belangrijk vinden dat hun rechten worden gerespecteerd, respecteren zij de rechten van anderen en de bestaande rechtsorde.

Een democratische bestuursvorm maakt dat het rechtsbesef de ganse samenleving doordringt, net zoals een spreading van het bezit het respect voor de eigendom veralgemeent. Dit is volgens mij één van de grootste verdiensten van de democratie. Ik besef dat het geen gemakkelijke zaak is, mensen het rechtsbesef bij te brengen; een dergelijke inspanning is hedentendage echter uitermate belangrijk. We leven in een periode waar de zeden en gewoonten een diep-

gaande omwenteling doormaken. Dit heeft ook zijn weerslag op het rechtsbesef; zo wordt met het afnemend belang van de godsdienst ook het traditioneel fundament ondergraven waarop het rechtsbesef is gestoeld. Wanneer we er niet in slagen, het rechtsbesef aansluiting te doen vinden bij het persoonlijk belang van de burgers, het enige standvastige punt temidden van deze veranderingen, blijft er niets anders over dan pure dwang om een geregeld bestaan te verzekeren.

Ik hecht geen geloof aan het argument dat men geen breder draagvlak aan de democratie kan geven omdat het volk onstuimig is en slechts door zijn hartstochten wordt geleid. Mij lijkt het dat men precies om die redenen de politieke rechten moet veralgemenen. In de Verenigde Staten merkt men dat in die staten waar de burgers reeds het langst over politieke rechten beschikken, ook het meest oordeelkundig van die rechten wordt gebruik gemaakt.

Wanneer het volk in zijn geheel, direct of indirect, bijdraagt aan de totstandkoming van de wetten, dan verwerft de wetgeving daardoor een grote macht en een groot gezag. Politieke partijen zijn zich hiervan bewust en beroepen er zich voortdurend op dat ze de meerderheid vertegenwoordigen; hetzij de meerderheid van de kiezers, hetzij de meerderheid van de niet-stemgerechtigden. In de Verenigde Staten heeft iedereen, behalve de slaven, de huisbedienden en de behoeftigen die leven van de bijstand, het recht zijn stem uit te brengen. Wie in de Verenigde Staten de wetten wil contesteren moet dus ofwel de publieke opinie trachten te veranderen, ofwel de wil van de meerderheid met de voeten treden. Wie vandaag in de minderheid is, kan echter morgen wel een meerderheid achter zich vinden. Vandaar dat niemand bereid is het principe, dat de meerderheid beslist, met de voeten te treden. Het respect dat men vandaag opbrengt voor een meerderheid waartoe men niet behoort, kan men morgen zelf uit naam van de meerderheid opeisen.

De Amerikanen gehoorzamen de wetten, niet alleen omdat ze ze zelf hebben gemaakt, maar ook omdat ze weten dat ze er zelf toe kunnen bijdragen dat wetten, indien nodig, worden gewijzigd. Amerikanen die zich door één of andere regel benadeeld voelen, onderwerpen er zich aan als betrof het een voorbijgaand euvel. Nagenoeg alle klassen hebben groot vertrouwen in de wetgeving. Alleen de rijksten vertonen soms de neiging de wet te tartten; waar de meerderheid regeert, vrezen de rijken immers dat de staatsmacht tegen hen zal worden gebruikt. Niettemin houdt dit verzet van de meer bemiddelden geen gevaar in; over het algemeen zullen immers slechts diegenen die niets te verliezen hebben, in opstand komen.

Over de politieke activiteit in de Verenigde Staten

Wanneer men zich van een vrij naar een onvrij land begeeft, valt op hoezeer in het eerste alles een indruk van activiteit en beweging geeft, terwijl in het tweede rust en stabiliteit lijken te heersen. In het eerste heeft iedereen het voortdurend over de noodzaak van verbeteringen en vooruitgang; in het tweede lijkt het alsof men alles heeft bereikt en dat men op zijn lauweren rust. Niettemin is het land waar iedereen om verandering vraagt, over het algemeen rijker en welvarender. Waar vrijheid heerst, duiken voortdurend nieuwe wensen en behoeften op. Deze tendensen zetten zich nog sterker door in democratische staten; hier verspreidt het rusteloos streven naar hervormingen zich over de ganse bevolking.

Men kan zich geen voorstelling maken van de politieke activiteit die in de Verenigde Staten heerst. Alles lijkt voortdurend in beweging: hier verzamelt zich de bevolking van een wijk om uit te maken of men al dan niet een kerk gaat bouwen, daar wordt campagne gevoerd voor een nieuwe afgevaardigde, ginder zijn de lokale mandatarissen bij elkaar, op nog een andere plaats bediscussieert men de aanleg van een nieuwe weg of hoe men het best het drankmisbruik bestrijdt. Nergens wordt met méér ijver aan ieders geluk gewerkt. Zich bemoeien met het staatsbestuur lijkt het belangrijkste tijdverdrijf van de Amerikanen.

Het activisme dat de democratische bestuursvorm in de politiek heeft geïntroduceerd, verspreidt zich doorheen de ganse samenleving. Misschien vinden we hier één van de grootste weldaden van de democratie: burgers die betrokken worden bij het bestuur van hun gemeenschap, verwerven daardoor een groter zelf-respect, dat zich zal vertalen in een méér uitgesproken ondernemingszin. Wie zich met het reilen en zeilen van de gemeenschap bemoeit, wordt daardoor misschien niet deugdzamer of gelukkiger dan de niet-geëngageerde burger, maar brengt capaciteiten tot ontwikkeling die bij de niet-actieven braak blijven liggen. Ik twijfel er niet aan dat het bestaan van democratische instellingen verantwoordelijk is voor de buitengewone industriële activiteit, die de Amerikanen kenmerkt. De oorzaak hiervan ligt niet zozeer in de wetten, maar bij het volk dat, via zijn deelname aan het wetgevend werk, heeft geleerd initiatieven aan de dag te leggen.

Tegenstanders van de democratie hebben gelijk wanneer ze beweren dat alleenheersers efficiënter regeren. Het beleid van een alleenheerser vertoont effectief een grotere samenhang en is zonder twijfel meer doortastend. Democratisch bestuur wordt niet gekenmerkt door overzichtelijkheid, zin voor methodiek, perfectionisme of vasthoudendheid. De democratie levert echter iets op dat belangrijker is dan de aanwezigheid van goede bewindslui. Doorheen een

democratische samenleving verspreiden zich een energie, een activisme, een kracht en een ondernemingszin die wonderen kunnen verrichten. Wanneer deze eigenschappen in een samenleving ontbreken, kunnen ze zelfs door de beste regering niet tot leven worden gewekt. Daarin ligt het grootste voordeel van een democratisch regime.

Hoofdstuk 7.

OVER DE ALMACHT VAN DE MEERDERHEID

De gevolgen van de almacht van de meerderheid

Het behoort tot het wezen van de democratie dat de meerderheid het voor het zeggen heeft. In de meeste Amerikaanse grondwetten heeft men getracht de macht van de meerderheid nog te vergroten. Van de wetgevende macht werd een instrument gemaakt dat zich volledig moet plooiën naar de wensen van de meerderheid. Men heeft ervoor gezorgd dat afgevaardigden rechtstreeks worden verkozen, dat hun mandaat slechts een zeer korte tijd beslaat en dat er voor de verschillende Kamers dezelfde verkiesbaarheidsvoorwaarden bestaan. Terzelfdertijd heeft men de positie van de uitvoerende macht uitgehold en de samenstelling van de rechterlijke macht in handen van de parlementaire meerderheid gegeven. In de praktijk hebben inmiddels een aantal gebruiken ingang gevonden die nog vérstrekkender gevolgen hebben. Zo komt het steeds vaker voor dat de kiezers hun afgevaardigden een specifieke gedragslijn voorschrijven en van hen een aantal verbintenissen eisen; de meerderheid neigt ertoe zich in de plaats van haar afgevaardigden te stellen.

In Amerika heerst de overtuiging dat de meerderheid altijd gelijk heeft. De Amerikanen passen het gelijkheidsbeginsel ook toe op intellectuele zaken. Ze zijn ervan overtuigd dat er méér wijsheid zit in de mening van een groep dan in die van een individu. Voor hen is het vanzelfsprekend dat de belangen van een grote groep de voorkeur moeten genieten op die van kleinere groepen. Wie zich in de minderheid bevindt, aanvaardt het recht van de meerderheid om de samenleving te besturen; ook al omdat men de reële hoop koestert, in de toekomst zelf tot de meerderheid te behoren.

Wanneer in een samenleving een aantal onverzoenlijke blokken tegenover elkaar komen te staan neemt het respect voor het recht van het grootste aantal af. In de Verenigde Staten vindt men voorlopig nog een grote belangenovereenkomst tussen de burgers. De macht van de meerderheid is in de Verenigde Staten dan ook immens. Eens ze zich in een bepaalde richting beweegt, vindt ze nauwelijks obstakels op haar weg die haar kunnen afremmen, laat staan tot stilstand brengen.

Democratische stelsels hebben een inherente neiging tot instabiliteit, omdat onophoudelijk nieuwe bewindslieden worden voortgebracht. Deze instabiliteit wordt nog vergroot door het gegeven dat de meerderheid almachtig is en zonder de minste tegenstand haar wensen tot wet kan maken. Nergens hebben de wetten zo'n korte levensduur als in de Verenigde Staten. Ongeveer alle grondwetten hebben een aantal herzieningen achter de rug. De Amerikaanse wetgever rust nooit; de hoeveelheid nieuwe wetten die jaarlijks wordt voortgebracht, is opmerkelijk. De wetgeving volgt de steeds wisselende aandacht en voorkeuren van de meerderheid op de voet. De administratie moet zich voortdurend over nieuwe problemen buigen. Van zodra de meerderheid haar oog op nieuwe onderwerpen laat vallen, blijft het reeds verrichte bestuurswerk rond oudere thema's echter onafgewerkt liggen. Zo richtte enkele jaren geleden de aandacht van de meerderheid zich op het thema van de gevangenisvorming. Onmiddellijk verschenen nieuwe instellingen waar de heropvoeding van de criminelen centraal stond. Toen enige tijd later de interesse van het publiek verschoof, kwam de hervormingsbeweging tot stilstand en bleven de oude gevangnissen, naast de inderhaast opgezette nieuwe instellingen, bestaan.

De tyrannie van de meerderheid

Ik beschouw de stelregel als onjuist dat op bestuurlijk vlak de meerderheid van een volk het recht heeft, te doen wat ze wil. Terzelfdertijd aanvaard ik het principe dat de oorsprong van alle staatsmachten in de wil van de meerderheid moet liggen. Betekent dit dat ik mezelf tegenspreek ?

Er bestaat een algemeen geldende wet, die niet slechts door de meerderheid van het één of het ander volk, maar door de meerderheid van de mensheid werd gemaakt of alleszins aangenomen. Die wet heet gerechtigheid. De rechtsregels van de afzonderlijke volkeren moeten aan deze wet worden gemeten. Wanneer ik weiger een onrechtvaardige wet te gehoorzamen, ontzeg ik de meerderheid geenszins het recht om wetten uit te vaardigen, maar beroep ik mij op de soevereiniteit van de gehele mensheid, in plaats van op die van een bepaald volk.

Er zijn mensen die beweren dat, met betrekking tot de zaken waar het belang in stelt, het volk nooit de grenzen van recht en redelijkheid zal overschrijden en dat men daarom zonder vrees de meerderheid die dat volk vertegenwoordigt, alle macht in handen kan geven. Niemand ontkent dat alleenheersers misbruik kunnen maken van de hun toevertrouwde macht. Hoe kan men dan staande houden dat een almachtige meerderheid zulks niet zou doen? Veranderen mensen soms van aard wanneer ze zich een groep vormen? Ik hecht hier alleszins geen geloof aan en weiger het absolute beschikkingsrecht evenmin aan één man als aan meerdere te geven. Er is geen gezag op aarde, hoe respectabel op zich ook, dat ik zonder controle en zonder tegengewichten zijn gang zou laten gaan.

In tegenstelling tot anderen, verwijt ik het democratisch stelsel, zoals het in de Verenigde Staten vorm heeft gekregen, niet zijn onmacht, maar in tegendeel de ongecontroleerde machtsconcentratie. Wat mij in Amerika het meest tegen de borst stuit, is niet de ongelimiteerde vrijheid, maar het feit dat er nauwelijks garanties tegen de tyrannie zijn voorzien. Een particulier of een groep die zich in de Verenigde Staten onrechtmatig behandeld voelt, kan nergens terecht. De publieke opinie, het wetgevend lichaam, de uitvoerende macht, het leger, de rechterlijke macht, zijn allemaal in handen van de meerderheid. Ik beweer niet dat er in Amerika momenteel op tyrannieke wijze met de macht wordt omgesprongen; ik wil alleen zeggen dat er in de wetgeving geen afdoende verweer tegen machtsmisbruik kan worden gevonden en dat het feit dat er geen tyrannie bestaat, meer het gevolg is van de omstandigheden en de zeden en gewoonten, dan van de wijze waarop het politieke bestel is georganiseerd.

De gevolgen van de almacht van de meerderheid op de ambtenarij

De almacht van de meerderheid bevordert niet alleen het despotisme van de wetgevende macht, maar ook de ambtelijke willekeur. De meerderheid beschouwt de ambtenarij als een willoos instrument dat ze voor haar doeleinden kan gebruiken. Daarom maakt ze er ook geen werk van om de rechten en plichten van de publieke functionarissen nauwkeurig te omschrijven. Het gevolg is dat in het algemeen de wet de Amerikaanse ambtenaren aanzienlijk meer handelingsvrijheid toekent dan in Europa het geval is. Soms laat de meerderheid, daarin gesteund door de publieke opinie, zelfs toe dat de ambtenarij zich buiten de door de wet afgebakende perken begeeft. Op die wijze ontstaan gewoonten die op een bepaalde dag rampzalige gevolgen kunnen hebben.

Over de macht die de meerderheid over het denken uitoefent

Pas wanneer men het heeft over de invloed op het denken, merkt men hoezeer de almacht van de meerderheid alles overtreft wat wij in Europa kennen. De meest absolute vorsten konden niet beletten dat binnen de samenleving en zelfs aan het Hof vijandige ideeën circuleerden. In Amerika ligt dat anders: zolang de meerderheid twijfelt, is praten toegestaan; eens de meerderheid een keuze heeft gemaakt, hult iedereen zich in stilzwijgen. Een absolute vorst regeert op basis van materiële macht en kan de handelingen, maar niet de overtuigingen, van de mensen veranderen. De materiële en morele kracht van het gezag van de meerderheid beïnvloedt daarentegen de mensen zowel in hun gedrag als in hun denken. De macht van de meerderheid verhindert zowel dat bepaalde daden worden gesteld, als dat mensen zouden overwegen deze daden te stellen. Ik ken dan ook geen land waar minder intellectuele onafhankelijkheid en reële discussievrijheid bestaat dan in de Verenigde Staten.

Wie in Europa een bepaalde politieke of religieuze leer wenst te verspreiden, vindt daartoe altijd wel één of ander steunpunt. Als hij het ongeluk heeft onder een absoluut regime te leven, vindt hij vaak steun bij het volk; onder een vrij bewind kan hij een beroep doen op het vorstelijk gezag. In een democratische samenleving bestaat slechts één machtscentrum, de meerderheid, en niets daarbuiten. Binnen de door de meerderheid afgebakende lijnen kan men zeggen en schrijven wat men wil; wie zich hierbuiten begeeft, wordt het mikpunt van verontwaardiging en pesterijen. Zijn vroegere medestanders zullen zich van hem afkeren en hij wordt uitgesloten van alle publieke functies. Na verloop van tijd zal hij zijn eenzame strijd opgeven en voortaan het zwijgen bewaren, alsof hij er spijt van had, ooit de waarheid te hebben gesproken.

Vroeger bediende de tyrannie zich van beulen en martelwerktuigen; de hedendaagse beschaving heeft zelfs het despotisme verijnd. De democratische republieken hebben het geweld gedematerialiseerd. Onder het absolutisme mishandelde men het lichaam om greep te krijgen op de geest. Een democratisch bestel bekommert zich niet langer om het lichaam, maar richt zich rechtstreeks tot de geest. Het gezag zegt niet langer: "Denk zoals ik, of je zal sterven", maar zegt: "U bent vrij om met mij van mening te verschillen, niemand zal raken aan uw leven of uw bezittingen; maar van nu af aan zal U als een vreemdeling worden beschouwd. U behoudt uw rechten als burger, maar U zal er niets meer aan hebben. Wanneer U naar één of andere betrekking dingt, zal U niet op de steun van Uw medeburgers hoeven te rekenen, evenmin als op hun achting. Ze zullen U ontvluchten alsof U onrein was; zelfs diegenen die van Uw gelijk overtuigd

zijn, zullen aarzelen zich met U op te houden. Ga in vrede; ik laat U het leven, maar Uw lot zal erger zijn dan de dood."

In de vroegere monarchieën was het mogelijk, geschriften te publiceren waarin de ondeugden en het belachelijkheden van de tijdgenoten werden uitgebeeld. In de Verenigde Staten wordt de geringste onaangename waarheid als kwetsend en beledigend beschouwd. Schrijvers mogen slechts de lof van hun medeburgers zingen. De meerderheid leeft in voortdurende adoratie van zichzelf. Het feit dat de Amerikanen nog geen grote schrijvers hebben voortgebracht, vindt hier zijn verklaring: waar geen intellectuele vrijheid bestaat, kan geen literair genie tot ontplooiing komen. Terwijl zelfs de Inquisitie niet kon beletten dat er ketterse geschriften circuleerden, strekt in de Verenigde Staten het rijk van de meerderheid zich zover uit dat niemand er zelfs aan zou denken, geschriften te publiceren die de meerderheid onwelgevallig zijn. Het feit dat in Amerika niemand wordt vervolgd omwille van zijn geschriften, kan eenvoudigweg verklaard worden doordat niemand zich geroepen voelt, iets op papier te zetten dat aanstoot zou kunnen geven.

De invloed van de hierboven beschreven verschijnselen op het Amerikaanse nationale karakter zijn duidelijk merkbaar. In absolutistische regimes vindt men rond de troon mensen die, door zich te buigen naar de grillen van de vorst, hopen bij hem in de gratie te komen. Het grootste deel van de natie houdt zich echter ver van deze vorm van verknechting. In een democratie echter vindt men veel meer mensen die een dergelijk leven van knechtschap leiden; niet omdat de mensen er slechter of zwakker zijn, maar omdat de verleiding er groter is. De democratie brengt de ingesteldheid van de hoveling binnen het bereik van iedereen. Wie in een samenleving als de Amerikaanse, waar de macht van de meerderheid absoluut en alom aanwezig is, een politieke loopbaan ambieert, moet zich verlagen en afstand doen van oprechtheid en onafhankelijkheid van geest. Ik heb in Amerika onder het volk een oprecht patriotisme gevonden; onder de bewindvoerders heb ik er tevergeefs naar gezocht. De Amerikaanse politici zijn gewoon de meerderheid te vleien en naar de mond te praten.

Politieke stelsels gaan ten onder ten gevolge van onmacht of tyrannie. Meestal wordt voorspeld dat een democratie aan onmacht ten onder zal gaan, waarbij men veronderstelt dat het om een bestuursvorm gaat die van nature zwak en besluiteloos is. Ik geloof integendeel dat democratieën eerder door het misbruik van hun krachten worden bedreigd. Wanneer in de Verenigde Staten de vrijheid ooit verloren gaat, zal dat een gevolg zijn van de almacht van de meerderheid.

Hoofdstuk 8.

HOE DE TYRANNIE VAN DE MEERDERHEID WORDT GETEMPERD

Afwezigheid van administratieve centralisatie

Eerder maakte ik een onderscheid tussen bestuurlijke en administratieve centralisatie. Wanneer de Amerikaanse overheid, die over een aanzienlijke machtspositie beschikt, beide vormen van centralisatie zou instellen, dan zou de vrijheid zeer snel uit de Nieuwe Wereld verdwijnen. Gelukkig vinden we in de Verenigde Staten enkel de eerste vorm terug. In de Amerikaanse republieken heeft de overheid haar regeerwerk altijd tot een klein aantal onderwerpen beperkt. De meerderheid heeft er nooit naar gestreefd, de bevoegdheden van het centraal gezag uit te breiden. Het gevolg is dat de almacht van het bestuur op een aantal punten weliswaar zeer groot is, maar ook beperkt blijft tot deze punten. Hoezeer de meerderheid door bepaalde doelstellingen ook wordt meegesleept, ze zal er nooit in slagen de burger terzelfdertijd overal en op dezelfde wijze naar haar wensen te plooiën. Het centrale gezag moet, wil het zijn beslissingen ten uitvoer brengen, terugvallen op instanties die het niet volledig onder zijn controle heeft. De talloze lokale administraties vormen even zovele klippen die de vloedgolven van de wil van de meerderheid kunnen stuiten of alleszins in andere banen leiden. Wanneer er echter ooit een democratisch regime zou worden gevestigd in een samenleving waar de administratieve centralisering wel ingang heeft gevonden, vrees ik dat er een vorm van despotisme zal ontstaan die zijn gelijke niet kent.

De invloed van de juristen

De juristen vormen vandaag de grootste waarborg tegen de ontsporingen van de democratie. Ik meen dat de verklaring van dit verschijnsel in een meer algemene wet ligt. Sinds vijfhonderd jaar zijn in Europa juristen betrokken bij alle aspecten van het politieke leven. In de middeleeuwen hebben de juristen geholpen bij de uitbreiding van de machtspositie van de vorst; sindsdien hebben ze ernaar gestreefd deze positie in te perken. In Engeland traden ze in het spoor van de adel, in Frankrijk vormden ze daarentegen de meest geduchte tegenstrevers van de aristocratie. Ondanks die tegenstrijdigheden zit er een duidelijke lijn in de positie van de juristen. Mensen die zich met de studie van de wet bezighouden, verwerven door dit werk een voorkeur voor orde, vormelijkheid en

éénduidigheid, die hen van nature tot vijand maakt van de revolutionaire ingesteldheid en van de ondoordachte hartstochten van de democratie.

De gespecialiseerde kennis die juristen aan hun studie ontleen, garandeert hen een bevoorrechte maatschappelijke positie; ze zijn meester van een noodzakelijke vaardigheid die slechts weinigen zich eigen hebben gemaakt. Bij de uitvoering van hun functie ervaren ze hun onmisbaarheid en superioriteit. Het feit dat ze voortdurend optreden als scheidsrechters van hoog oplopende conflicten waar ze blinde passies moeten trachten te verzoenen, maakt dat ze weinig vertrouwen hebben in het beoordelingsvermogen van de massa. De juristen vormen van nature een corps; hun gemeenschappelijke studies en ervaringen scheppen sterke banden. Dit alles maakt dat de juristen zich een deel van de voorkeuren en gewoonten van de aristocratie hebben eigen gemaakt. Net als zij hebben ze een instinctieve voorliefde voor orde en vormelijkheid, staan ze afkerig tegenover het gedrag van de massa en misprijzen ze in stilte het volksbestuur.

Ik zeg niet dat deze natuurlijke neigingen van die aard zijn dat juristen niet anders kunnen handelen. Wat bij hen de doorslag geeft, is, net als bij alle mensen, het eigenbelang en, misschien nog meer, het belang van dat moment. Wanneer de juristen in het openbare leven niet de status kunnen verwerven die overeenkomt met hun status in het beroepsleven, dan zullen ze op dat moment de kant van de revolutie kiezen. In een samenleving waar juristen de functies bekleden die hen toekomen, zal hun ingesteldheid nadrukkelijk behoudsgezind en antidemocratisch zijn. De juristen hebben meer gemeen met het gezag dan met het volk. Ze hechten bovenal belang aan de ordehandhaving. Ook wanneer ze de vrijheid in het vaandel voeren, zijn ze nog altijd méér bekommerd om de legaliteit en zullen ze eerder de willekeur dan de tyrannie vrezen.

Het democratisch bestel bevordert de politieke macht van de juristen. Wanneer de vorst, de adel en de rijken van het regeerwerk worden uitgesloten, ligt de weg open voor de juristen, vermits zij dan als enigen over de nodige kennis en vaardigheden beschikken. Hoewel hun voorkeuren van nature uitgaan naar de aristocratie en de vorst, drijven hun belangen hen naar het volk. De juristen zullen niet geneigd zijn het democratisch bewind omver te werpen; ze zullen evenwel trachten het bestel bij te sturen in een andere richting dan welke de democratie van nature uitgaat. Ik betwijfel of de democratie zonder deze vermenging met de ingesteldheid van de juristen lang zou kunnen overleven.

De aristocratische neigingen van de juristen worden nog versterkt in landen zoals Engeland of de Verenigde Staten, waar het rechtsstelsel op basis van preceden-ten werkt. Juristen zullen in zo'n gevallen een bijzondere gevoeligheid ontwikkelen voor tradities en voor wat oud en gevestigd is. Angelsaksische

juristen vertrekken van wat in het verleden werd gedaan, Franse juristen van wat moet worden gedaan. Het feit dat men zijn eigen mening ondergeschikt moet maken aan het oordeel van zijn voorouders, heeft als gevolg dat de Angelsaksische juristen blijken te geven van meer terughoudendheid dan hun Franse collega's. Onze wetgeving kan door iedereen die dat wil, begrepen worden; een rechtstelsel gesteund op precedenten is voor oningewijden volledig ondoorzichtig. Waar Franse juristen slechts de uitstraling hebben van ontwikkelde mensen, hebben Amerikaanse en Engelse juristen iets van priesters die toegang hebben tot de bronnen van geheime kennis.

Men merkt in de Verenigde Staten hoe de juridische ingesteldheid de inherente kwalen van het democratisch bestel weet te neutraliseren. Wanneer het Amerikaanse volk zich door zijn hartstochten op sleeptouw laat nemen, treden de juristen remmend en matigend op. Tegenover de democratische instincten stellen ze hun aristocratische neigingen; tegenover de passie voor het nieuwe, hun bijgelovig respect voor al wat oud is; tegenover de mateloze plannen, hun beperkt gezichtsveld; tegenover het misprijzen van de regels, de voorliefde voor vormelijkheden; tegenover de haast, de gewoonte om langzaam te werk te gaan. De rechtbanken vormen de meest zichtbare organen waarlangs de juristen op de democratie inwerken. Gewapend met het recht om wetten aan de Grondwet te toetsen, bemoeit de Amerikaanse rechter zich voortdurend met de politiek. Hij kan het volk weliswaar niet dwingen om bepaalde wetten te maken, maar hij kan het op zijn minst verplichten de eigen wetten na te leven. Ik ontken niet dat er een tendens bestaat om de positie van de rechterlijke macht af te zwakken. Zo zijn er bijvoorbeeld staten waar de Kamers rechters kunnen afzetten of ze aan frequente herverkiezingen onderwerpen. Dit soort maatregelen bedreigt niet alleen de magistratuur, maar vormt ook een gevaar voor de democratie.

De invloed van de juristen gaat echter verder dan de rechtbanken. Als één van de weinige groepen met een zeker ontwikkelingsniveau die door het volk worden gedoogd, leveren ze meestal het personeel voor het merendeel der publieke functies. Op die wijze zijn ze nauw betrokken bij de uitvoering van de wet. De invloed gaat echter nog verder. In de Verenigde Staten vertaalt elke politieke kwestie zich vroeg of laat in juridische termen. Partijen gebruiken de argumenten en de taal van de juristen. Zo wordt het juridisch jargon ge vulgariseerd en wordt de samenleving doordrongen van de juridische geest. De juristen vormen in de Verenigde Staten een geduchte macht die echter niet als zodanig en onder eigen banier op de voorgrond treedt. De juristen plooiën zich naar de eisen van hun tijd en hun maatschappij; niettemin zijn ze alom aanwezig en zetten ze geduldig de samenleving naar hun hand.

Over de jury als politieke instelling

Het jurystelsel heeft zowel een juridische als een politieke dimensie. Men kan aan het nut van de jury als juridisch instrument twijfelen. Het stelsel vindt zijn oorsprong in weinig ontwikkelde samenlevingen waar het werd gebruikt om eenvoudige zaken te beslechten. Het is dan ook niet vanzelfsprekend dat de praktijk kan worden getransponeerd naar een meer ingewikkelde maatschappij, waar de behandelde materies veel complexer zijn. Ik wil in wat volgt echter voornamelijk de politieke kant van het jurystelsel behandelen. Het stelsel introduceert een republikeins element in de samenleving, vermits het beslissingsrecht in handen van de geregeerden wordt geplaatst. Regeerders die hun eigen machtspositie trachtten te versterken hebben dan ook steeds de jury-rechtspraak afgeschaft of krachteloos gemaakt.

Een samenleving blijft niet lang overeind wanneer louter op basis van materiële kracht wordt geregeerd. Na verloop van tijd moet een overheid kunnen terugvallen op het respect voor de wetten en instellingen. De mate waarin de strafwetgeving in een samenleving op bijval kan rekenen, geeft aan in welke mate het gezag op steun kan rekenen. Wie recht kan spreken over de wetsovertreders, oefent dus in zekere zin de reële macht uit in de samenleving. Met de invoering van het jury-stelsel wordt het volk op de stoel van de rechter geplaatst. Het jurystelsel, zoals men dat in Amerika kent, lijkt mij dan ook een even consequente voortzetting van het beginsel van de volkssoevereiniteit als de invoering van het algemeen stemrecht.

Wanneer men de discussie over het jury-stelsel beperkt tot vragen omtrent de kwaliteiten en capaciteiten van wie in de jury zetelt, verliest men het belangrijkste aspect uit het oog. De jury vormt één van de instrumenten waarmee het volk zijn macht uitoefent. De jury vormt dat deel van de natie dat zich bezighoudt met het verzekeren van de uitvoering van de wetten, zoals de Kamers het deel van de natie vormen dat zich bezighoudt met het maken van de wetten. Het logische gevolg hiervan is dat wie geschikt wordt geacht om te stemmen, ook geschikt moet worden bevonden om in een jury te zetelen. Het jury-stelsel is bovenal een politieke instelling; wie het wil afschaffen moet ook de volkssoevereiniteit afschaffen.

Het jury-stelsel kan een grote invloed uitoefenen op het nationaal karakter. Deze invloed wordt nog groter wanneer men de praktijk uitbreidt van strafrechtelijke naar civiel-rechtelijke materies. Op deze wijze laat men de toepassing ervan binnen de sfeer van ieders handelingen en belangen vallen en sluit de praktijk aan bij het bestaande leefpatroon. Via het jury-stelsel maken de burgers zich de gewoonten en de ingesteldheid van de rechters eigen. Het is als

een voor iedereen toegankelijke school, waar de gezworenen in de praktijk hun rechten leren kennen en met de wetten en de vrijheid leren omgaan. Ik meen dat men de praktische intelligentie en het politieke gezond verstand van de Amerikanen aan het traditioneel gebruik van het jury-stelsel in civiel-rechtelijke aangelegenheden moet toeschrijven. Of het jury-stelsel vanuit juridisch standpunt nuttig is, weet ik niet; vanuit politiek standpunt is het alleszins één van de belangrijkste instrumenten tot opvoeding van het volk. Dit geldt voor alle naties, maar misschien nog het meest voor de democratieën, waar het jury-stelsel het meest doeltreffende middel vormt om de stiel van het regeren aan te leren.

Hoofdstuk 9.

OVER DE VOORNAAMSTE FACTOREN DIE HET VOORTBESTAAN VAN DE AMERIKAANSE DEMOCRATIE BEVORDEREN

De toevallige of providentiële factoren

Toen de Schepper de wereld aan de mensen gaf, was de aarde jong en onuitputtelijk, maar waren de mensen zwak en onwetend. Tegen de tijd dat de mensen hadden geleerd, profijt te trekken uit de bodemschatten, was het grondgebied reeds bevolkt en moest er strijd worden geleverd over het recht om een stuk grond het zijne te noemen. Op dat moment werd Amerika ontdekt, alsof God het tot dan toe in reserve had gehouden; een continent, dat de aanblik gaf van de wereld bij de aanvang van de schepping, werd aangeboden aan mensen die konden terugblikken op een ervaring van vijftig eeuwen.

Op dit moment verspreiden dertien miljoen Europeanen zich gestadig over vruchtbare vlakten, waarvan ze zelf nog niet de rijkdom en de uitgestrektheid beseffen. Drie tot vierduizend soldaten drijven de Indianen voor zich uit. Na hen komen de houthakkers die de bossen openbreken, de wilde dieren verjagen, de rivieren exploreren en zo de triomfantelijke opmars van de beschaving voorbereiden. De emigratie vindt in twee bewegingen plaats. De nieuwe Europese inwijkelingen die zonder bezittingen of contacten in de Verenigde Staten aankomen, blijven meestal hangen in het gebied dat zich langs de Oceaan uitstrekt. Vooraleer men zich in het binnenland waagt, moet men aan de

leefomstandigheden gewend zijn en over een zeker kapitaal beschikken. Meestal zijn het dan ook niet de Amerikanen van de eerste generatie die zich wagen aan de trek over de grote vlakten. De onophoudelijke volksbeweging die zich uitstrekt van het hart van Europa tot de Amerikaanse binnenlanden valt met niets te vergelijken. Miljoenen mensen waarvan de taal, de religie, de zeden en gewoonten verschillen, bewegen zich naar hetzelfde punt aan de horizon.

Men kan zich moeilijk een voorstelling maken van de gretigheid waarmee de Amerikaan zijn zoektocht naar het fortuin onderneemt. Hij trotseert zonder vrees de pijlen van de Indianen, de ontberingen van de woestijn, de stilte van de bossen en de nabijheid van de wilde dieren. Hij wordt voortgedreven door een passie die sterker is dan het leven zelf. De staat Ohio bestaat ternauwernood vijftig jaar. Het merendeel van de inwoners is elders geboren. Het grootste deel van het land is nog niet in gebruik genomen. Toch heeft de bevolking van de staat zich in beweging gezet naar het Westen, naar de vruchtbare vlakten van Illinois. Deze mensen verlieten hun eerste vaderland op zoek naar een beter leven; ze verlaten hun tweede vaderland op zoek naar een bestaan dat zo mogelijk nog beter is. Overal vinden ze het fortuin, nergens het geluk. Het verlangen naar verbetering is een rusteloze en vurige hartstocht geworden die feller wordt aangewakkerd naarmate men haar meer tracht te bevredigen.

Wij in Europa zijn gewoon om de rusteloosheid van de geest, het mateloze najagen van rijkdom en de onbeteugelde drang naar onafhankelijkheid, als gevaren voor de samenleving te beschouwen. Het zijn echter precies deze eigenschappen die de Amerikaanse republieken een toekomst garanderen. Zonder deze ingesteldheid zou de Amerikaanse bevolking zich op een aantal plaatsen concentreren en, zoals op het oude continent, problemen ondervinden om ieders behoeften te bevredigen. In de Nieuwe Wereld zijn de ondeugden bijna net zo nuttig voor de samenleving als de deugden. Dit heeft een grote invloed op de waardering die men aan menselijke activiteiten geeft. Wat wij winstbejag noemen, heet bij hen ondernemingszin; wat wij bezadigdheid noemen, heet bij hen gebrek aan wilskracht. De Frans-Canadezen hebben onze traditionele ingesteldheid bewaard; ze ondervinden steeds meer problemen om op hun gronden te kunnen overleven en stevenen op termijn af op dezelfde armoede als deze die ze in de Oude Wereld hebben gekend.

De hartstochten die de Amerikanen in beweging brengen, zijn eerder commercieel dan politiek van aard; of beter: ze hebben de gewoonten van handel en nijverheid in de politiek binnengebracht. Ze verkiezen de orde, omdat zulks noodzakelijk is voor een goed zakelijk klimaat; ze prijzen bovenal de gelijkmatigheid, omdat die het fundament vormt waarop alle huizen van vertrouwen zijn gebouwd; ze geven de voorkeur aan het gezond verstand dat grote fortuinen ver-

gaart, boven het genie dat die vaak verkwist; ze staan afkerig tegenover algemene ideeën omdat ze gewend zijn aan zakelijke afwegingen en plaatsen de praktijk boven de theorie.

De invloed van de wetten op het voortbestaan van de Amerikaanse democratie

Uit de beschrijving van de Amerikaanse wetten en instellingen is duidelijk geworden dat drie zaken een fundamentele bijdrage leveren tot het behoud van de democratie. Ten eerste, de federale staatsvorm, die de Unie de macht geeft van een grote en de veiligheid van een kleine republiek. Ten tweede, de lokale instellingen, die het despotisme van de meerderheid kunnen afzwakken en die het volk leren met de vrijheid om te gaan. Ten derde, de rechterlijke macht, die de ontsparingen van de democratie weet te corrigeren en bij te sturen.

De invloed van de zeden en gewoonten

Ik gaf eerder aan hoe de zeden en gewoonten bijdragen tot het behoud van de democratie. Onder zeden en gewoonten ('moeurs') versta ik wat men in de oudheid onder 'mores' verstond: niet alleen de morele gebruiken en tradities ('les habitudes du coeur'), maar ook de grondbeginselen, opvattingen en ideeën die in een groep heersen en op basis waarvan zich de intellectuele gebruiken en tradities ontwikkelen ('les habitudes de l'esprit'); ik versta onder dit woord dus de gehele morele en intellectuele toestand van een volk.

Hoe de religie bijdraagt tot het behoud van de Amerikaanse democratie

De meeste Engelse kolonisten brachten een christendom met zich mee dat zich aan het gezag van de Paus had onttrokken en dat ook geen nieuwe vormen van religieuze suprematie verdroeg. Hun christelijk geloof was democratisch en republikeins, wat uiteraard de totstandkoming van de democratie bevorderde. Sindsdien vond een massale emigratie plaats vanuit katholiek Ierland en begonnen de Amerikaanse katholieken hun geloof uit te dragen.

Vandaag heeft de Roomse Kerk in de Verenigde Staten een miljoen aanhangers. Deze katholieken belijden hun geloof met grote ijver, zonder dat dit hen verhindert de democratische en republikeinse tradities bij te treden. Dit kan op het eerste gezicht verwondering wekken. Ik geloof echter dat men het katholicisme onrecht aandoet door het als de natuurlijke vijand van de democratie te beschouwen; het katholicisme lijkt me integendeel bevorderlijk voor de gelijkheid. De katholieke gemeenschap bestaat immers slechts uit twee ele-

menten: de priesters en het volk; enkel de priester verheft zich boven de gelovigen, onder hem zijn allen gelijk. Het katholiek geloof maakt geen onderscheid op basis van inkomen of intelligentie: dezelfde praktijken en geloofsartikelen gelden voor geleerden en onwetenden, voor rijk en arm. De Roomse Kerk is als een absolute monarchie; het volstaat de vorst weg te denken en men vindt verhoudingen die gelijk zijn dan in een republiek.

Het is een feit dat katholieke priesters vaak machtsposities hebben verworven in de samenleving en hun religieuze functies hebben gebruikt om het bestel, waarvan ze deel uitmaakten, te bestendigen. In die omstandigheden traden ze op als bondgenoten van de aristocratie. De positie en het aantal van de Amerikaanse katholieken maakt dat ze ertoe zullen neigen de democratische en republikeinse beginselen te verdedigen. Vermits het merendeel van de katholieken arm is, kunnen ze enkel in een democratische ordening deel hebben aan het bestuur; het feit dat ze een minderheid vormen, heeft tot gevolg dat ze er belang bij hebben dat minderheden op bescherming kunnen rekenen. De objectieve omstandigheden maken dat de Amerikaanse katholieken politieke beginselen omhelzen, die ze met veel minder vuur zouden verdedigen wanneer ze rijk zouden zijn of de meerderheid zouden vormen.

De onrechtstreeks invloed van het geloof op de Amerikaanse samenleving

Er bestaat een groot aantal secten in de Verenigde Staten. Ondanks hun onderlinge verschillen zijn ze het fundamenteel eens omtrent de verplichtingen die mensen jegens elkaar hebben. Alle secten prijzen de Heer op hun manier, maar preken dezelfde moraal.

De kwestie of een godsdienst al dan niet de ware is, is voor individuen belangrijk, maar niet voor samenlevingen. Een samenleving hoeft zich het hoofd niet te breken over het leven na de dood. Voor haar is de kwestie wélke godsdienst de burgers aanhangen niet van belang; wel de kwestie óf de burgers al dan niet een godsdienst aanhangen. Een groot aantal Amerikanen is misschien eerder uit gewoonte dan uit overtuiging godsdienstig, en er bestaat zonder twijfel heel wat hypocrisie. Niettemin is de invloed van het christelijk geloof op de zeden en gewoonten onmiskenbaar. Het feit dat de invloed van de godsdienst het grootst is in het land waar de meeste vrijheid bestaat, vormt het beste bewijs voor de stelling dat de mens van nature gelovig is en dat hij baat ondervindt van dit geloof.

De grote gestrengheid in de zeden die we in Amerika aantreffen, vloeit voort uit de godsdienst. De Amerikaanse vrouwen, die zeer gelovig zijn, hebben zich tot taak gesteld over de goede zeden te waken. Nergens wordt het huwelijk meer

gerespecteerd en het huwelijksgeluk meer naar waarde geschat dan in de Verenigde Staten. Het grootste deel van de sociale mistoestanden die wij in Europa kennen, vindt zijn oorsprong in de wanorde, rusteloosheid en onstandvastigheid die in de privé-sfeer heersen en die uiteindelijk het maatschappelijk gezag ondermijnen. In de Amerikaanse huishoudens heerst orde en rust. Men vindt er slechts eenvoudige, natuurlijke en onschuldige genoegens. Omdat men in het dagelijkse leven regelmaat en geluk vindt, zal men gemakkelijker zijn opvattingen en voorkeuren in de hand kunnen houden. Europeanen trachten aan de huiselijke zorgen te ontsnappen door de samenleving in rep en roer te zetten; de Amerikanen vinden in de huiselijke sfeer de orde en regelmaat die ze op de samenleving overbrengen.

Het feit dat alle Amerikanen, hetzij uit overtuiging, hetzij uit conformisme, de christelijke beginselen aanhangen, maakt dat er in de samenleving een aantal morele grenzen bestaan, die niemand kan overschrijden. Amerikaanse nieuwlichters zijn verplicht, rekening te houden met de heersende moraal. Dit weerhoudt hen ervan wetten te overtreden die hun plannen in de weg staan. Tot hiertoe heeft men in de Verenigde Staten nog niemand gevonden die zich de stelregel heeft eigen gemaakt dat 'in het belang van de samenleving alles is toegelaten'; een stelregel die in een eeuw van vrijheid lijkt te zijn uitgevonden om alle toekomstige tyranniën te verrechtvaardigen.

De wet laat de Amerikanen toe, alles te doen wat hen wenselijk lijkt; de religie stelt grenzen aan hun voorstellingsvermogen en hun durf. Zo zien we in de Verenigde Staten dat de godsdienst, die zich niet rechtstreeks met de politiek bemoeit, onrechtstreeks een zeer cruciale politieke rol vervult. De godsdienst leert de Amerikanen met hun vrijheid omgaan. Amerikanen van alle rang en stand zijn er dan ook van overtuigd dat de religie onontbeerlijk is voor het voortbestaan van de republikeinse instellingen. Een politicus die het geloof aanvalt, mag een politieke loopbaan dan ook vergeten. Het gebeurt zelfs dat een rechter een getuigenis bij voorbaat weigert, omdat de getuige verklaart niet gelovig te zijn. Voor de Amerikanen vormen vrijheid en geloof in die mate één geheel, dat ze zich het ene niet zonder het andere kunnen voorstellen.

Dagelijks wordt mij in Europa verzekerd dat de Amerikanen het bij het verkeerde eind hebben; dat alles in Amerika perfect is, uitgenomen precies die religieuze ingesteldheid die ik bewonder. Het enige dat ik hier kan op antwoorden, is dat wie dit beweert, nooit in de Verenigde Staten is geweest. Wie de republiek gunstig gezind is, wie de vrijheid oprecht lief heeft, maar meent de godsdienst te moeten aanvallen, laat zich door zijn hartstochten in plaats van door zijn belangen leiden. De godsdienst is veel belangrijker voor een republiek dan voor een monarchie. Het despotisme kan het zonder het geloof stellen; een

samenleving waar de politieke teugels worden gelost, kan echter niet overleven wanneer de moraal niet voor discipline zorgt.

De voornaamste redenen voor de macht van de godsdienst in de Verenigde Staten

De achttiende eeuwse filosofen waren ervan overtuigd dat, met de verspreiding van de vrijheid en de Verlichting, het geloof gestadig zou afnemen. De feiten hebben het anders gewild. Terwijl in Europa ongeloof samengaat met afstomping en onwetendheid, vervult in Amerika het meest ontwikkelde en vrije volk hartstochtelijk zijn religieuze plichten. De verklaring voor dit verschijnsel ligt in de scheiding van kerk en staat. Amerikaanse religieuze functionarissen bekleeden geen publieke ambten. In sommige staten sluit de wet hen uit van dergelijke functies, in andere de publieke opinie. Ook de religieuze functionarissen zelf houden zich uit vrije wil ver van de politiek. Dit brengt ons tot de vraag hoe het komt dat de reële invloed van de religie groeit, naarmate haar politieke macht aan banden wordt gelegd.

De religie ligt in de natuur van de mens. Mensen zullen nooit voldoening vinden in het tijdelijke van deze wereld; instinctief geeft hun ziel zich over aan de contemplatie van een ander bestaan. De religie vormt in feite niets anders dan een specifieke uitdrukking van de aangeboren neiging van de mens tot het koesteren van hoop. Mensen moeten tegen hun eigen natuur ingaan om zich van het geloof los te maken; een natuurlijke neiging voert hen er onophoudelijk naar terug. In de geschiedenis van de mensheid is het ongeloof veeleer de uitzondering en het geloof de regel.

Terwijl de religie aldus haar werkelijke kracht uit de natuur van de mens put, zijn er momenten waarop ze kunstmatige steunpunten zoekt in de wetten en instellingen van een samenleving. Religies hebben hun lot vaak verbonden aan dat van aardse regeringen en getracht de zielen te beheersen met behulp van materiële macht. Godsdiensten die een dergelijke alliantie aangaan, offeren hun toekomst op voor het heden; ze lopen het risico dat ze, door zich in te laten met de politieke macht, hun legitieme macht verliezen. Politieke machten gaan in regel een generatie, een mensenleven, een eeuw mee; een religie die haar kracht put uit de natuurlijke instincten en hartstochten van de mens, overstijgt de begrenzingen van de tijd.

Sommige politieke stelsels hebben een langere levensduur dan andere. Democratische republieken maken voortdurend politieke veranderingen door. Politieke leiders, beginselen, wetten en instellingen worden om de zoveel tijd door andere vervangen. Indien de Amerikanen, die voortdurend hun leiders,

wetgevers en vertegenwoordigers vervangen, er niet voor hadden gezorgd dat de godsdienst gescheiden bleef van de politiek, dan hadden ze er door de voortdurende partijstrijd al lang alle respect voor verloren. De Amerikaanse religieuze leiders hebben deze waarheid op tijd begrepen; ze hebben verkozen af te zien van een steunpunt in het politieke bestel, eerder dan te moeten delen in de wisselvalligheden van de macht.

Momenteel zie ik in Europa mensen die hebben opgehouden te geloven in de christelijke godsdienst, zonder haar door een andere te vervangen. Ik zie christenen die zich halverwege de twijfel bevinden en die voorwenden niet langer te geloven. Ik ontmoet christenen die nog gelovig zijn, maar die er niet voor durven uitkomen. Temidden van de lauwe vrienden en vurige tegenstanders van het geloof, vind ik een klein groepje gelovigen dat bereid is, voor zijn geloof alle gevaar te trotseren. Ze zijn erin geslaagd boven de heersende opinie uit te stijgen, maar zijn daardoor stuurloos geworden. Vermits ze hebben gemerkt dat in hun vaderland de vrijheid in eerste instantie werd gebruikt om de godsdienst aan te vallen, bestrijden ze die vrijheid nu te vuur en te zwaard. Het ongeloof komt hen voor als een nieuw verschijnsel en daarom hebben ze de strijd aangeboden tegen alles wat nieuw is. Ze zijn in oorlog met hun land en met hun eeuw.

Zulks hoeft niet de natuurlijke toestand van de religie te zijn. Ik ben ervan overtuigd dat de oorzaak ligt in de intieme band die in Europa bestaat tussen geloof en politiek. De ongelovigen zien in de christenen politieke vijanden, eerder dan andersdenkenden. Ze bestrijden de priesters niet in hun gedaante van vertegenwoordigers van God, maar in hun gedaante van bondgenoot van de heersende machten. Het Europese christendom heeft destijds zijn lot verbonden met dat van politieke machthebbers; nu vandaag het rijk van die machthebbers instort, worden ook zij onder het puin bedolven.

De bijdrage van het intellectueel klimaat, de gewoonten en praktijken

Amerika heeft nog geen opmerkelijke schrijvers, historici of dichters voortgebracht; de eerste de beste Europese provinciestad brengt jaarlijks een omvangrijker literair oeuvre voort dan de vierentwintig staten van de Amerikaanse Unie bij elkaar. De Amerikaanse geest houdt niet van algemene ideeën of theorieën. In de politiek maken de Amerikanen wetten die de wereld tot voorbeeld zouden kunnen dienen, zonder dat ze zich vragen stellen over de onderliggende principes. In de nijverheid bedenken ze voortdurend nieuwe toepassingen voor Europese uitvindingen, zonder zich met de wetenschap als zodanig bezig te houden. Wie een oordeel wil uitspreken over het intellectuele klimaat in de Verenigde Staten, mag dan ook niet éézijdig te werk gaan.

Het ontwikkelingspeil van New England ligt zeer hoog. Wanneer men zich naar het zuiden of het westen begeeft, ligt het een stuk lager. Nergens vindt men echter streken die volledig ten achter zijn gebleven. De volksverhuizers die de trek naar het Westen ondernemen, brengen de waardering voor kennis en ontwikkeling met zich mee. De avonturiers die aan de rand van de beschaving een bestaan trachten op te bouwen, leven weliswaar in primitieve omstandigheden, maar praten de taal van de stad; ze kennen het verleden, zijn geïnteresseerd in de toekomst en hebben een mening over het heden. Het gaat om zeer beschaafde mensen die ervoor gekozen hebben in de wildernis te leven, zij het in het gezelschap van de bijbel en van kranten. Het is overigens verbazend hoe snel nieuwe ideeën zich in deze woeste streken verspreiden; ik geloof niet dat er een vergelijkbaar intellectueel leven bestaat in de meest bevolkte en ontwikkelde Franse kantons.

Men moet er niet aan twijfelen dat het opleidingsniveau een grote bijdrage levert aan het voortbestaan van de Amerikaanse democratie; dat zal overal zo zijn waar men geen scheiding maakt tussen het aanleren van kennis en het opvoeden van de zeden. Ik wil echter de voordelen van het opleidingsniveau niet overdrijven. Ik geloof immers niet, zoals zovelen in Europa, dat het volstaat mensen te leren lezen en schrijven, opdat ze burgers zouden worden. Indien de Amerikanen niet in de praktijk hadden geleerd zichzelf te besturen, zou de schoolse opleiding van weinig nut zijn gebleken om de democratie te bewaren. Ik heb grote bewondering voor de praktische ervaring van de Amerikanen en voor hun gezond verstand. Wanneer men met Amerikanen over Europa praat, blijven ze steken in gemeenplaatsen. Wanneer ze over hun eigen land spreken, lijkt het alsof hun geest opklaart en hun taal preciezer wordt. Men staat versteld van hun grote kennis van de rechten, wetten en instellingen; een kennis die ze in de praktijk, door deel te nemen aan het bestuurswerk, hebben verworven.

De invloed van de wetten

In Europa hecht men overdreven belang aan de mate waarin de specifieke Amerikaanse omstandigheden bijdragen tot het behoud van de democratische bestuursvorm. Het is een feit dat de Engelse kolonisten de idee en de praktijk van gelijkheid meebrachten naar Amerika; dat zich op basis hiervan een politieke democratie kon ontwikkelen, wekt op het eerste gezicht dan ook weinig verwondering. Men vergeet echter dat alle kolonies die in de Nieuwe Wereld werden gesticht, oorspronkelijk overeenkomstige maatschappelijke verhoudingen kenden. Nochtans zijn de democratische instellingen enkel in de Verenigde Staten tot ontwikkeling kunnen komen.

Het klopt dat de Amerikaanse Unie omwille van haar geografische locatie geen vijanden kent. De natuur bood de Spanjaarden in Zuid-Amerika echter een vergelijkbare geïsoleerde positie. Dit heeft hen niet belet onderling de strijd aan te binden en legers op de been te brengen. Enkel de Amerikaanse democratie heeft zich tot hiertoe in vrede weten te handhaven. Het is inderdaad zó, dat het territorium van de Unie bij uitstek geschikt is voor landbouw, handel en industrie en dat waar welvaart bestaat, politieke stabiliteit heerst. De natuur heeft echter Zuid-Amerika zeker niet minder bedeed. Niettemin vinden we daar geen democratie en zijn er weinig plaatsen waar grotere armoede heerst dan op de zuidelijke helft van het Amerikaanse continent.

Fysieke oorzaken volstaan dus niet om een verklaring te geven voor de lotsbestemming van naties. Ik heb in New England mensen ontmoet die een zekere welvaart achterlieten voor een onzeker fortuin in het westen. Vlakbij ontmoette ik Frans-Canadezen die samengedrukt leefden op een beperkte oppervlakte, terwijl er in de nabijheid evenzeer te ontginnen gebieden voor handen waren. Terwijl de Amerikanen na enkele dagreizen een groot domein wisten te verwerven, bleven de Frans-Canadezen grondprijzen betalen die hoger lagen dan de Europese. Ik heb op het continent volkeren gezien die leefden in dezelfde geografische omstandigheden als de Amerikanen, evenwel zonder hun wetten en zonder hun zeden en gewoonten. Het is dan ook in deze factoren dat men de verklaring voor het Amerikaanse succes moet zoeken.

Ik ben niet van oordeel dat de Amerikaanse wetten boven alle kritiek zijn verheven of dat ze van toepassing zouden kunnen zijn op alle democratische volkeren. Sommige wetten lijken mij zelfs gevaar in te houden. Niettemin heeft de Amerikaanse wetgeving in haar geheel een grote bijdrage geleverd tot het instandhouden van de democratie. Naar mijn mening is de invloed van de wetten echter van minder doorslaggevende aard geweest dan die van de zeden en gewoonten. Zo heeft Mexico, dat geografisch gesproken even gunstig gesitueerd is als de Verenigde Staten, het Amerikaanse federale stelsel overgenomen, zonder dat dit tot een leefbaar democratisch bestuur heeft geleid.

Het bewijs voor de doorslaggevende rol van de zeden en gewoonten kan men in de Verenigde Staten zelf vinden, in de verschillen tussen het oosten en het westen. Nagenoeg alle Amerikanen hebben dezelfde achtergrond wat betreft afkomst, taal en religie. Alle Amerikanen zijn onderhevig aan dezelfde materiële omstandigheden en kennen dezelfde wetten. Vanwaar komen dan de verschillen? Hoe komt het dat het republikeins gezag in het oosten ordelijk en sterk is en in het westen wanordelijk en zwak? De reden ligt in het feit dat men in het oosten reeds een langere ervaring heeft met de democratie en dat deze bestuursvorm er ingang heeft gevonden in de gewoonten, de opvattingen en het leefpa-

troon. In het westen is men nog niet zo ver: daar vindt men de beschaving en het ruwe pioniersleven door elkaar. De hartstochten zijn er gewelddadiger, de religieuze moraal minder sterk en de sociale controle nagenoeg afwezig. Ik ben ervan overtuigd dat de meest geschikte materiële omstandigheden en de beste wetten geen democratisch bestel kunnen in stand houden, wanneer de noodzakelijke wetten en gewoonten niet aanwezig zijn.

Volstaan de zeden en gewoonten om de democratie elders dan in de Verenigde Staten in stand te houden ?

Men moet een onderscheid maken tussen de specifiek Amerikaanse en de algemeen democratische instellingen. Men kan zich een democratisch bestel inbeelden dat weliswaar steunt op de wil van de meerderheid, maar waar, met het oog op het verzekeren van de orde en stabiliteit van de staat, het uitvoerend gezag in handen van één familie of één man is gegeven. Men kan zich een democratische samenleving voorstellen waar de nationale krachten méér gecentraliseerd zijn dan in de Verenigde Staten of waar de invloed van het volk minder rechtstreeks en minder dwingend wordt uitgedrukt. Ik meen dat democratische instellingen van die aard, die voorzichtig in de samenleving worden binnengevoerd, zodat ze zich geleidelijk kunnen vermengen met de heersende opvattingen en gewoonten, ook in andere naties dan in de Verenigde Staten een kans maken.

Het opzetten en inrichten van een democratische bestuursvorm vormt het grootste politieke probleem van onze tijd. De Amerikanen hebben dit probleem misschien niet opgelost, maar we kunnen alleszins lering trekken uit hun ervaringen. Indien er fundamentele verschillen zouden bestaan tussen de Amerikanen en de Europeanen, indien op basis van dezelfde maatschappelijke verhoudingen totaal uiteenlopende opvattingen en gewoonten zouden zijn ontstaan, dan zou men kunnen zeggen dat Europa niets te leren heeft van het Amerikaanse voorbeeld. Indien het succes van de Amerikaanse democratie enkel te wijten zou zijn aan natuurlijke omstandigheden, ook dan zou Amerika ons niets kunnen leren. Géén van beide veronderstellingen wordt echter door de feiten bevestigd. De Amerikanen hebben bewezen dat de democratie in stand kan worden gehouden op basis van wetten, zeden en gewoonten; waarom zouden andere naties, die erin slagen de algemene democratische principes te verzoenen met het voor hen kenmerkende leefpatroon, dan moeten mislukken?

Het belang van wat voorafging voor Europa

Men begrijpt waarom ik me met voorgaand onderzoek heb bezig gehouden. Het gaat om een kwestie die niet alleen de Amerikanen, maar de ganse mensheid aanbelangt. Indien slechts volkeren die de vrije beschikking hadden over een te ontginnen wildernis zich de democratie zouden kunnen permitteren, dan dienden we met reden de toekomst van deze staatsvorm met zorg tegemoet te zien. Indien het zó zou zijn, dat noch de wetten, noch de zeden en gewoonten in staat zouden zijn het overleven van de democratie te waarborgen, dan zou de toekomst effectief aan het despotisme zijn. Hedentendage zijn er overigens genoeg mensen die, vermoeid van de vrijheid, de rust van het despotisme lijken te verkiezen. Deze mensen maken zich illusies, vermits toekomstige despotismen nog weinig overeenkomsten zullen vertonen met vroegere absolute machten.

In het verleden beschikten de vorsten over een onbegrensde macht waarvan ze echter vrijwel nooit gebruik maakten. Niet alleen omdat er allerlei maatschappelijke tegengewichten bestonden die hun handelingsvrijheid inperkten, maar ook omdat de bestaande opvattingen, zeden en gewoonten even zovele drempels vormden die niet konden worden overschreden. Tegenwoordig lijken deze barrières verdwenen te zijn. Nu de religie haar greep op de menselijke ziel heeft verloren, zijn de meest duidelijke grensstenen, die goed en kwaad markeerden, verdwenen. In de wereld van de moraal lijkt alles onzeker en vatbaar voor twijfel.

Zowel de vorsten als het volk zijn hun oriëntatiepunten kwijt, en niemand kan nog vertellen waar de natuurlijke begrenzingen van het despotisme liggen. Door de revoluties hebben de vorsten hun gezag en prestige verloren; niemand ziet de vorst nog als de vader van de natie. Wanneer een vorst zwak is, stuit hij slechts op misprijzen; wanneer hij sterk is, wordt hij gehaat. De vorsten, die zich niet langer bekommeren om de achting van het volk, geven zich volledig over aan de bekoringen van de macht. Terzelfdertijd vrezen ze hun onderdanen; ze zijn vreemden in eigen land geworden, die de burgers behandelen als leden van een overwonnen natie.

Toen de lokaliteiten nog zelfstandige eenheden vormden, konden ze weerwerk bieden tegen verknechting. De adel heeft zijn machtsposities verloren en afstand gedaan van zijn concepties van eer, op basis waarvan ze zich eertijds durfden verzetten tegen onrechtmatige machtsaanspraken. De familiebanden, die maakten dat wie zich tegen de tyrannie verzette, nooit alleen stond, zijn verdwenen. De vraag is dan ook wie of wat hedentendage een dam kan opwerpen tegen het despotisme. Welke macht hebben bijvoorbeeld de gebruiken nog voor een volk dat onophoudelijk verandert? Welke weerstand bieden de zeden die zich al

zo vaak hebben moeten plooiën? Welke macht heeft de publieke opinie als nog zo weinig de mensen bindt? Iedereen is even onmachtig, zwak en geïsoleerd geworden en kan tegen de georganiseerde staatsmacht slechts zijn individueel onvermogen in de schaal werpen.

We vinden geen analogieën in de geschiedenis, tenzij misschien met de verschrikkelijke eeuwen van Romeinse tyrannie, toen de zeden ontaarden, de gewoonten werden vernietigd, de opinies wankelden en de vrijheid werd verjaagd. Wie vandaag meent dat we kunnen terugkeren naar de tijden van Hendrik IV of Lodewijk XIV, maakt zich illusies. De keuze is tussen de democratische vrijheid of de tyrannie van de Romeinse keizers. We staan voor de keuze tussen vrijheid en slavernij, tussen gelijkheid in rechten en algemene rechteloosheid, tussen geleidelijk de massa verheffen tot het niveau van hen die nu regeren, of allen naar beneden trekken tot een niveau dat niet langer menswaardig is.

Het wordt dan ook tijd om te beseffen dat de geleidelijke ontwikkeling van de democratische instellingen en van het democratisch leefpatroon misschien niet de beste, maar op dit moment de enige manier is om de vrijheid te redden. Het zal niet gemakkelijk zijn om het volk de ervaring en de ingesteldheid bij te brengen die nodig zijn om hen bij het regeerwerk te betrekken. Er valt heel wat af te dingen op de democratische bestuursvorm. Als er evenwel in de toekomst nog enkel te kiezen valt tussen democratie en tyrannie, lijkt het me beter dat we ons in de richting van het eerste alternatief bewegen, dan dat we onderworpen worden aan het tweede.

Wie meent dat ik met dit boek het Amerikaanse voorbeeld als model heb willen aanprijzen, heeft de kern van mijn betoog niet begrepen. Ik heb gebruik gemaakt van het Amerikaanse voorbeeld om aan te tonen dat vrijheid en democratie kunnen samengaan. Ik ben van mening dat de vrijheid in de toekomst zal verloren gaan, als we er niet in slagen de democratische instellingen geleidelijk ingang te doen vinden in ons maatschappelijk bestel. Als we er niet in slagen, de burgers voor te bereiden op de vrijheid, is het enige alternatief de tyrannie. Ik voorzie dat we vroeg of laat ten prooi zullen vallen aan de onbegrensde macht van een alleenheerser, als we er mettertijd niet in lukken, de vreedzame heerschappij van een meerderheidssysteem te verwezenlijken.

Hoofdstuk 10.

OVER DE TOEKOMST VAN DE VERSCHILLENDE RASSEN DIE HET AMERIKAANSE GRONDGEBIED BEVOLKEN

In de Verenigde Staten zijn drie rassen vertegenwoordigd, die elk hun eigen bestemming volgen. Zwarten en Indianen nemen een ondergeschikte positie in. De afstammelingen van de Afrikanen werden alle menselijke rechten ontnomen. De zwarten hebben afstand moeten doen van hun taal, hun herinneringen aan hun land, hun godsdienst, hun zeden en gewoonten. Ze hebben er niets voor in de plaats gekregen. Ze staan buiten de samenleving en hebben zelfs geen thuis of familie. Ik weet niet of ik de ingesteldheid, die maakt dat mensen die in de meest extreme ellende moeten leven, ongevoelig worden voor hun leed, als een weldaad of een vervloeking moet beschouwen; feit is dat de zwarten hun ongeluk nauwelijks lijken te beseffen. De zwarten zijn door de slavernij gebroken; ze hebben zich de gewoonten en de ambities van de slaven eigen gemaakt.

De zwarten worden als slaaf geboren. Het gebeurt dat ze verkocht worden nog vóór ze de moederschoot hebben verlaten. Ze hebben geen ander bestaan gekend dan één waarin ze op generlei wijze over hun eigen lot kunnen beschikken. Het wekt dan ook geen verwondering dat ze hun geestelijke vermogens als een nutteloos geschenk van de Voorzienigheid beschouwen en dat ze zich liever schikken in hun onmondigheid. Het gebeurt dat vrijgelaten slaven hun nieuw verworven zelfstandigheid als een last ervaren die moeilijker te dragen is dan die van de slavernij. Ze hebben geleerd te gehoorzamen en afstand te doen van hun eigen wil en inzicht. Als vrije mensen worden ze belegerd door duizend nieuwe noden en behoeften, zonder dat ze over de kennis en de energie beschikken om deze verlokkingen te weerstaan.

De Indianen hebben niet minder geleden onder de onderdrukking. De Indiaanse stammen werden uiteengejaagd en veroordeeld tot een zwervend en armoedig bestaan. De Europeanen hebben de Indiaanse familiebanden, de gevoelens van saamenhorigheid, de tradities, de overlevering, de zeden en gewoonten, kapotgemaakt en hen zo veroordeeld tot een bestaanswijze die barbaarser is dan deze van vóór de komst van de kolonisten. De morele en fysieke toestand van deze volkeren gaat voortdurend achteruit, zonder dat de blanken er tot hiertoe evenwel in geslaagd zijn de Indianen blijvend te onderwerpen.

De zwarten werden veroordeeld tot de ergste vorm van verknechting; de Indianen werden vogelvrij verklaard. In beide gevallen waren de gevolgen rampzalig. De zwarte heeft de beschikking over zijn persoon verloren; de Indiaan werd aan

zijn lot overgelaten. De zwarte plooit zich volledig naar de wensen van zijn onderdrukkers. Men heeft hem zo vaak wijsgemaakt dat hij tot een minderwaardig ras behoort, dat hij het is gaan geloven; liefst van al zou de zwarte blank worden. De Indiaan heeft zich opgesloten in zijn dromen van eer en glorie, waardoor hij zich hecht aan de barbaarse toestand waarin hij leeft als betrof het één van de wezenskenmerken van zijn ras; de Indiaan wijst de beschaving af omdat hij niet op de blanken wil lijken.

De huidige situatie en de vermoedelijke toekomst van de Indiaanse stammen

De Indiaanse stammen die op het grondgebied van New England woonden, zijn verdwenen. De vernietiging van de Indiaanse samenleving is zeer snel gegaan. Vroeger konden de Indianen zelfstandig in hun noden en behoeften voorzien. De Europeanen introduceerden vuurwapens, ijzer en alcohol. Om in deze nieuwe behoeften te voorzien, werden de Indianen ingeschakeld in de economie van de blanken. De Indianen werden pelsjagers. Ze gingen niet langer op jacht uitsluitend om zich te voeden, maar om ruilobjecten te verkrijgen. Hierdoor en door de oprukkende kolonisatie werd het wild verdreven. Het werd voor de Indianen steeds moeilijker om te overleven; tenslotte zat er voor deze volkeren, die zo sterke gevoelens van verbondenheid met hun leefomgeving hadden ontwikkeld, niets anders op dan het spoor van het wild te volgen en weg te trekken. Deze gedwongen emigratie vindt plaats in afschuwelijke omstandigheden. De Indianen die de gronden van hun voorvaders moeten verlaten, zijn reeds verzwakt. De gronden waar ze naartoe trekken, behoren toe aan andere volkeren, zodat vóór hen slechts de oorlog ligt en achter hen de honger. Het gevolg is dat ieder op zijn manier op zoek gaat naar middelen om te overleven, dat de stammen uit elkaar vallen en de naties ophouden te bestaan.

Wanneer de oprukkende Europese bevolking het grondgebied van een Indiaanse stam nadert, stuurt de Amerikaanse overheid een officiële delegatie die de Indianen erop wijst dat er voorbij de grenzen van hun territorium nog wildrijke en vruchtbare gronden liggen. Vervolgens vragen ze de Indianen hun gronden te verkopen en stallen ze vuurwapens, kledingstukken, alcohol, sieraden en spiegels uit. Wanneer de Indianen na het aanschouwen van deze rijkdommen nog twijfelen, wordt hen duidelijk gemaakt dat het om een aanbod gaat dat te nemen of te laten is, want dat in de toekomst de regering hun grondgebied niet meer zal kunnen garanderen. Er blijft de Indianen dan ook geen andere keuze over dan weg te trekken naar nieuwe gronden, waar zich tien jaar later hetzelfde tafereel zal afspelen. De dag dat de Europeanen de kusten van de Stille Oceaan hebben bereikt, zal de Indiaanse natie hebben opgehouden te bestaan.

Voor de Indianen liggen slechts twee wegen open : de oorlog of de beschaving. In het begin van de Europese kolonisatie hadden de Indianen hun krachten kunnen bundelen en de kolonisten kunnen verdrijven. Meer dan eens hebben ze dat geprobeerd en soms zag het er naar uit dat het hen zou lukken. Vandaag is de ongelijkheid tussen beide partijen daarvoor echter te groot geworden. Hier en daar vindt men Indiaanse leiders die zich ervan bewust zijn wat de toekomst voor hen in petto heeft, en die alle stammen willen verenigen om alsnog weerstand te bieden. De volkeren die het meest met de blanken in aanraking zijn geweest, zijn echter al te zeer verzwakt en de anderen zijn zich nog niet van de gevaren bewust; de enen kunnen niet en de anderen willen niet tot daden overgaan.

De Indianen willen voorlopig geen deel uitmaken van de beschaving en als ze in de toekomst alsnog op deze beslissing zouden terugkomen, zal het te laat zijn. Beschaving is het resultaat van een geduldige sociale arbeid die zich op een bepaald grondgebied, over verschillende generaties, voltrekt. Het spreekt vanzelf dat deze omstandigheden het minst aanwezig zijn bij jagerssamenlevingen. De kans dat men de Indianen tot een sedentair bestaan als landbouwer zal kunnen overhalen, is echter niet groot. Mensen die zich hebben overgegeven aan het avontuurlijke en ongeregelde jagersbestaan, zullen een nagenoeg onoverkomelijke afkeer voor constante en regelmatige arbeid voelen.

De Indianen beschouwen arbeid overigens niet alleen als een ongemak, maar ook als een oneervolle bezigheid. Voor hen is er geen verschil tussen de landbouwer die het veld bewerkt en de os die de ploeg trekt. Dat maakt dat ze geen hoge dunk hebben van de westerse beschaving en dat ze zich superieur voelen aan de blanken die in hun ogen slavenarbeid verrichten. In dit opzicht hebben ze veel gemeen met de middeleeuwse ridders die dezelfde vooroordelen tegen de arbeid koesterden. Men vindt in het zuiden van de Verenigde Staten een klein aantal stammen dat uit noodzaak tot de landbouw is overgegaan. De Cherokees, die een geschreven taal en een stabiel regeringssysteem ontwikkelden, gingen hierin het verst. Hun welslagen toont aan dat de Indianen over het vermogen beschikken, zich te beschaven; het bewijst echter niet dat ze dit ook zullen doen.

De problemen die de Indianen ondervinden om de beschaving over te nemen, hebben te maken met een meer algemene oorzaak. Wanneer we naar de geschiedenis kijken, dan valt op dat barbaarse volkeren de verworvenheden van een hogere beschaving alleen hebben overgenomen als ze zich in de positie van overwinnaar bevonden. De barbaar putte in die gevallen uit zijn militaire superioriteit de kracht om zich op gelijke voet te plaatsen met de beschaving en er zich voor open te stellen. Waar de minder beschaafde volkeren ook in de zwakste positie verkeren, zullen ze op zichzelf terugplooiën of vernietigd worden.

Zolang de Indianen vrij in hun bossen leefden, voelden ze zich aan niemand minderwaardig. Als ze toegang zoeken tot de wereld van de blanken, zullen ze, vermits ze arm en onwetend zijn, de laagste rang in de maatschappelijke orde innemen. Na een leven vol ongemakken en gevaar, maar ook vol grootsheid en opwinding, zouden ze zich nu moeten neerleggen bij een monotoon, onbeduidend en ondergeschikt bestaan. Niets zegt overigens dat de Indianen erin zullen slagen op basis van landbouwarbeid een bestaan te verzekeren; ze zullen immers moeten concurreren met blanke boeren die over veel méér ervaring beschikken en die voortdurend op zoek zijn naar nieuwe gronden.

Niet alleen de landzucht van de kolonisten bedreigt de Indianen, maar ook de houding van de overheid. De Cherokees en Creeks, die zich als landbouwers vestigden, hebben moeten constateren dat de verdragen die ze met hun burens hebben gesloten, niet door de staten werden erkend. Ten einde raad richtten ze zich tot de centrale overheid, die zich echter op de vlakte hield, gelet op de tegenstand van de deelstaten. De centrale overheid heeft het uiteindelijk op zich genomen om op eigen kosten de Indianen naar andere gebiedsdelen over te brengen. Wie verzekert de Indianen echter dat ze op hun nieuwe gronden in de toekomst niet met dezelfde problemen zullen worden geconfronteerd en dat ook deze overeenkomsten niet zullen worden geschonden, wanneer de oprukkende kolonisatie de gronden schaars maakt ?

De toekomst van de Indianen is uitzichtloos. Als ze hun traditionele levenswijze blijven volgen, worden ze onder de voet gelopen. Als ze kiezen voor de beschaving, wacht hen een leven van armoede en onderdrukking. In beide gevallen gaan ze ten onder. De Spanjaarden veroverden de Indiaanse gebieden met niets of niemand ontziende wreedheid en zonder zich ook maar iets van recht of gebod aan te trekken. In de Verenigde Staten worden in de relaties tussen blanken en Indianen de wettelijke vormelijkheden gerespecteerd. Wanneer de kolonisten zich Indiaanse gronden toeëigenen, zullen ze niet nalaten de eigendomsoverdracht in de vorm van een contract te gieten. Niettemin hebben de Spanjaarden de Indiaanse bevolking niet kunnen uitroeien. Het ziet ernaar uit dat het de Amerikanen wel zal lukken; ze kunnen er zich op beroemen dat ze erin geslaagd zijn een volkerenmoord te plegen zonder de wetten met de voeten te treden.

Over de positie van de zwarten in de Verenigde Staten

De Indianen zullen ten onder gaan in het isolement waarin ze altijd hebben geleefd; de toekomst van de zwarten is echter verstrengeld met die van de blanken. De twee rassen zijn zeer nauw met elkaar verbonden en het zal even

moeilijk zijn, ze te scheiden als ze te verenigen. Het grootste gevaar voor de toekomst van de Verenigde Staten ligt precies in de verhouding tussen beide rassen. De oorzaak van dit probleem ligt in de slavernij. Het christendom had de slavernij uitgebannen; in de zestiende eeuw werd deze praktijk echter door christenen opnieuw ingevoerd, zij het beperkt tot mensen behorend tot één specifiek ras. Toen werden de mensheid verwondingen toegebracht die zeer moeilijk zullen kunnen worden geheeld.

In de oudheid behoorden slaven en meesters tot hetzelfde ras; vaak overtroffen de slaven zelfs hun meesters in opvoeding en wijsheid. Het enige verschil dat tussen hen bestond, was de vrijheid; eens de slaaf zijn vrijheid opnieuw verwierf, verdween elk onderscheid tussen beiden. Ook in de oudheid bestonden weliswaar vooroordelen tegenover vroegere slaven; vooroordelen die, vermits ze geen zichtbare basis hadden, op termijn ook wel weer verdwenen. De gevolgen van de moderne slavernij, die samenvalt met raciale verschillen, zullen veel minder gemakkelijk verdwijnen. De wet kan weliswaar de slavernij afschaffen, maar de erfenis van het slavenbestaan wordt via de huidskleur als een onuitwisbare stempel aan de volgende generaties doorgegeven. De herkenbaarheid van de vroegere slaven maakt dat de vooroordelen zeer moeilijk zullen verdwijnen.

Wij kunnen ons geen voorstelling maken van de kloof die in de Verenigde Staten tussen blank en zwart bestaat. Wie de hoop koestert dat blank en zwart ooit in elkaar zullen opgaan, jaagt een hersenschim na. In sommige delen van de Verenigde Staten heeft men getracht de wettelijke drempels, die tussen beide rassen bestaan, op te heffen. Het is echter veel moeilijker om de drempels weg te werken die in de zeden en gewoonten bestaan. Het komt mij zelfs voor dat de vooroordelen sterker zijn daar waar de slavernij is afgeschaft en dat de intolerantie nergens groter is dan daar waar de slavernij nooit heeft bestaan.

In het noorden staat de wet bijvoorbeeld huwelijken tussen blank en zwart zonder problemen toe; de publieke opinie waakt erover dat niemand zulks in zijn hoofd zou halen. Nagenoeg overal waar de slavernij is afgeschaft, beschikken de zwarten over het stemrecht; wie echter zo vermetel zou zijn om zijn stem te willen uitbrengen, legt zijn leven in de waagschaal. Voor de wet zijn alle ongelijkheden verdwenen; een zwarte die zich tot de rechtbank richt, zal echter enkel blanken onder de gezworenen aantreffen. De zwarten zijn uitgesloten van het onderwijs. Ze krijgen geen gelijke behandeling in de ziekenhuizen. In het theater mogen ze niet naast de blanken plaatsnemen. Ze bidden tot dezelfde God als de blanken, maar moeten dat in aparte kerken doen. De ongelijkheid strekt zich zelfs uit tot de begraafplaatsen. Kortom, waar geen slavernij bestaat, is de zwarte vrij, maar zijn leven verloopt er volledig gescheiden van dat van de blanke.

In het zuiden worden, ondanks de slavernij, de zwarten veel minder apart gehouden. Vaak delen ze de arbeidsomstandigheden van de blanken en brengen ze ook de tijd na het werk samen door. De wetgeving is ongetwijfeld veel nadeliger voor de zwarten dan in het noorden, maar de gewoonten zijn er toleranter en meer ontspannen. In het zuiden voelt de blanke niet de behoefte om de zwarte van zich af te houden, omdat hij weet dat hij hem, indien nodig, ten gronde kan richten. In het noorden, waar de scheidslijnen minder duidelijk zijn, trachten de blanken de verschillen op alle mogelijke manieren in stand te houden. Zo lijken in de Verenigde Staten de vooroordelen te groeien in de mate dat de zwarten ophouden slaaf te zijn, en groeit de reële ongelijkheid naarmate ze uit de wetten verdwijnt.

De slavernij werd geïntroduceerd in het zuiden en heeft eigenlijk in het noorden nooit ingang gevonden. Voor elke waarnemer is duidelijk dat waar geen slavenarbeid bestond, de welvaart hoger ligt. Het treffendst wordt dit geïllustreerd door een vergelijking van de buurstaten Kentucky en Ohio, die in dezelfde periode werden gesticht en die inzake de natuurlijke gesteldheid in niets van elkaar te onderscheiden zijn. Het enige verschil ligt in het feit dat in Kentucky, in tegenstelling tot Ohio, de slavenarbeid ingang vond. De gevolgen zijn opmerkelijk. Ohio telt meer inwoners, bruist van de activiteit en kent een hogere levensstandaard. De verklaring ligt voor de hand: waar slavernij bestaat, staat arbeid niet in aanzien. In Kentucky vindt men geen blanke arbeiders; in Ohio wijden de blanken hun beste krachten en hun intelligentie aan de arbeid die ze verrichten. Het is uiteraard een feit dat vrije arbeiders, in tegenstelling tot slaven, een loon moet worden uitbetaald. Dit nadeel weegt echter niet op tegen de voordelen. Vrije arbeiders leveren beter en sneller werk. Men hoeft vrije arbeiders ook niet te betalen wanneer er geen werk is, terwijl men slaven het hele jaar door moet onderhouden en ook in die periodes van hun leven waar ze nog niet of niet meer productief zijn. Wanneer men al deze kosten in rekening brengt, is slavernij onrendabel. De invloed van de slavernij laat zich overigens doorheen de ganse samenleving voelen. In Kentucky en Ohio zijn de mensen van nature uit even energiek en ondernemend; deze kwaliteiten worden echter in andere richtingen gekanaliseerd. In Ohio investeert men zijn ondernemingszin en energie in handel en industrie, in Kentucky in ontspanning en vermaak. De gevolgen van deze ingesteldheid hebben het aangezicht van noord en zuid getekend. Zo moet men constateren dat scheepsbouw, fabrieken, spoorwegen en kanalen tot het noorden beperkt blijven. Slavernij onteert de menselijke arbeid, ondermijnt onderzoek en vindingrijkheid en doet de menselijke ondernemingszin insluimeren.

Het christendom schafte de slavernij af uit naam van de rechten van de slaaf. Vandaag kan men de slavernij bestrijden met de belangen van de meester voor ogen. In de mate dat bovenstaande inzichten zich in de Verenigde Staten verbreidden, zag men de slavernij stap voor stap terugwijken naar het zuiden. De afschaffing van de slavernij betekende overigens niet noodzakelijk dat de slaven ook werden vrijgemaakt; meestal werden ze door hun meesters naar het zuiden overgebracht. De zwarten die in het noorden zijn gebleven, bevinden zich in een half ontwikkelde, rechteloze toestand en hebben bovendien te maken met vooroordelen en intolerantie. Velen gaan ten onder aan die miserabele toestand; anderen trekken naar de steden waar ze het vuilste werk verrichten en een precair, armoedig bestaan leiden.

In het zuiden zal het veel moeilijker zijn om de slavernij helemaal af te schaffen. Er zijn immers een aantal redenen die maken dat slavenarbeid een zeker nut heeft voor diegenen die er beroep op doen. Er is vooreerst het klimaat. Het is uiteraard niet zo, zoals men wel eens hoort beweren, dat blanken van nature ongeschikt zijn om arbeid te leveren in de temperatuur die in het zuiden heerst; het is er immers niet warmer dan in het zuiden van Europa. De natuur verbiedt de blanken van Georgia of Florida dus niet op straffe Gods hun grond zelf te bewerken. Wel zal deze arbeid zwaarder en minder productief zijn dan bijvoorbeeld in New England. Dit gegeven maakt dat slavenhouders geen nut zien in het abolitionisme.

Een andere reden ligt in de produkten die in het zuiden worden verbouwd. Slavenarbeid is onrendabel waar men graangewassen verbouwt; men heeft immers slechts voor een zeer beperkte periode een grote groep arbeiders nodig, die men dan beter enkel voor die periode kan inhuren. Waar men echter tabak, katoen en suikerriet verbouwt, ligt dat anders; deze producten hebben een constante en arbeidsintensieve zorg nodig en kunnen dus op rendabele wijze met behulp van slavenarbeid worden voortgebracht.

Er is echter een motief dat misschien nog méér doorweegt: de kwestie wat men in het zuiden na de afschaffing van de slavernij met de massa vrijgelaten slaven moet doen. In het noorden ging het om een relatief onbelangrijk deel van de samenleving; in het zuiden gaat het om twee miljoen mensen. Na de vrijmaking zullen op termijn in het zuiden twee even grote bevolkingsgroepen tegenover elkaar staan; de vraag is of de blanken dan nog in staat zullen zijn hun huidige voorrechten af te dwingen. Zolang de zwarten slaaf blijven, kan men hen in een blijvende toestand van afstomping en onwetendheid houden; eens ze de vrijheid verwerven, kan niemand hen beletten hun ware toestand te ontdekken. De zwarte bevolking in het noorden is zich ten zeerste bewust van het feit dat er onrechtvaardige ongelijkheden zijn blijven bestaan en koestert dan ook gevoe-

lens van wrok. Daar gaat het echter om een kleine en zwakke bevolkingsgroep; dat zal in de toekomst in het zuiden niet het geval zijn.

Wanneer blanken en zwarten hetzelfde grondgebied moeten delen, dan zal dat slechts kunnen, hetzij op basis van een volledige vermenging van beide rassen, hetzij op basis van een totale scheiding. Ik geloof niet dat het onmogelijk is dat beide rassen zouden samenleven op voet van gelijkheid. Ik meen echter dat het in de Verenigde Staten bijzonder moeilijk zal zijn om tot een dergelijke toestand te komen. Het veronderstelt immers dat mensen afstand doen van hun vooroordelen. In een democratisch bestel zal niemand initiatieven durven nemen die hier tegen ingaan; een vermenging van blank en zwart zal dan ook gemakkelijker onder een despotisch bewind worden gerealiseerd. Het valt te voorzien dat de afschaffing van de slavernij de afkeer die de blanken voor de zwarten voelen, zal doen toenemen en dat de blanken zich in toenemende mate gaan isoleren. Wat ik over het noorden schreef, waar de blanken zich nadrukkelijker van de zwarten gaan distantieëren naarmate de legale scheidslijnen verdwijnen, zal zich in nog veel sterkere mate in het zuiden doorzetten.

Als men, enerzijds, kan verwachten dat de zwarte bevolking in het zuiden zal toenemen en als men zich, anderzijds, bewust is van de onmogelijkheid dat zwart en blank op korte termijn met elkaar op gelijke voet zullen samenleven, moet men tot het besluit komen dat vroeg of laat de strijd tussen beide rassen zal losbarsten. In het noorden, waar het gevaar minder groot is, houdt het probleem de geesten bezig. In het zuiden vermijdt men, aan de toekomst te denken. Een aantal Amerikaanse burgers heeft inmiddels het initiatief genomen om een vrijwillige terugkeer naar Afrika te organiseren voor vrijgelaten slaven. Er werd een kolonie gesticht naar Amerikaans model, Liberia genaamd. Er zit een nobele idee achter het project, vermits men op deze wijze ook de ontwikkeling van Afrika wil bevorderen. Ik betwijfel echter of het experiment ook een oplossing kan bieden voor de Amerikaanse problemen: op twaalf jaar tijd zijn er 2.500 zwarten naar Afrika vertrokken, in dezelfde periode werden er 700.000 geboren in de Verenigde Staten.

Het zwarte ras zal het Amerikaanse continent niet meer verlaten. De afschaffing van de slavernij zal de strijd tussen blank en zwart niet kunnen voorkomen. Wanneer de zwarten vrije burgers worden, zullen ze verontwaardigd vaststellen dat ze niet de gelijken van de blanken kunnen worden; het zal niet lang duren vóór ze de blanken als hun vijanden zullen beschouwen. In het zuiden beseffen de meest verlichte geesten dat de gevolgen van de slavernij rampzalig zijn. Ze menen echter dat er geen alternatief bestaat, willen ze overleven. In het noorden kon men de afschaffing van de slavernij op economische gronden bepleiten, wat in het zuiden niet mogelijk is. Zo staat men voor de paradoxale situatie dat men

zich steviger vastklampt aan het systeem van de slavernij, naarmate het nut ervan algemener in vraag wordt gesteld.

Het volstaat de wetgeving van de zuidelijke staten betreffende de slavernij te bekijken, om te begrijpen hoe uitzichtloos de positie van beide rassen is. Men kan niet zeggen dat de blanken de fysieke verschrikkingen van de slavernij op de spits hebben willen drijven; integendeel, het materiële lot van de slaven werd op een aantal punten verzacht. Men heeft echter meer doordachte maatregelen getroffen om het bestaande stelsel in stand te houden, met name door de slaven alle hoop en elke gedachte aan de vrijheid te ontnemen. Zo heeft men de zwarten verboden te leren lezen en schrijven. Ten allen prijze wil men vermijden dat de slaven zich zouden ontwikkelen en zo de gelijke van hun meesters worden. Omdat men beseft dat de aanwezigheid van grote groepen vrije zwarten de anderen bewust zou kunnen maken van hun positie, heeft men de eigenaars het vermogen tot vrijmaking nagenoeg uit handen genomen.

Wat zich vandaag in het zuiden van de Verenigde Staten afspeelt, toont tot wat de invoering van de slavernij onvermijdelijk moest leiden. Toen de Europeanen destijds mensen, die behoorden tot een ras dat ze als minderwaardig beschouwden, tot slaven maakten, gingen ze ervan uit dit zo zou blijven tot het einde der tijden. Er bestaat inderdaad geen tussenpositie tussen de extreme ongelijkheid van de slavernij en de volledige gelijkheid die onder vrije mensen bestaat. Latere generaties hadden niet de moed om ofwel consequent te volharden in boosheid, ofwel consequent te zijn in hun gevoelens van rechtvaardigheid. Enerzijds werden ten aanzien van de zwarten alle mensenrechten met de voeten getreden, anderzijds bracht men hen de waarde en de onschendbaarheid van deze beginselen bij. Men stelde zijn rangen open voor de vroegere slaven om hen vervolgens, wanneer de zwarten daadwerkelijk lid trachtten te worden van de samenleving, geschokt te verjagen.

Wat de Amerikanen van het zuiden ook proberen, ze zullen er niet in slagen de slavernij in stand te houden. De slavernij kan niet overleven tegen de christelijke moraal in, tegen de economische rendabiliteit, tegen de democratische en intellectuele geest van de tijd in. Er kan een einde aan gemaakt worden door de meesters of door de slaven; in beide gevallen kunnen we groot onheil verwachten. Wanneer men de zwarten de vrijheid weigert, zullen ze die zelf met geweld grijpen; wanneer men hen de vrijheid geeft, zullen ze er spoedig misbruik van maken.

Over de gevaren die de Amerikaanse Unie bedreigen

Vermits het voortbestaan van de staten uiteindelijk afhangt van het voortbestaan van de Unie, zullen we vooreerst nagaan wat het vermoedelijke lot van deze Unie zal zijn. In de grondwet van 1789 kreeg de federale macht een afzonderlijke en doorslaggevende machtspositie. De realiteit, het feit dat het om een Unie van verschillende staten ging, maakte echter dat de soevereiniteit werd opgedeeld. Om de gevolgen van deze opdeling te begrijpen, moet men een onderscheid maken tussen verschillende vormen van soevereiniteit.

Sommige materies, zoals de betrekkingen met andere staten, zijn nationaal van aard en kunnen dus enkel aan die instanties worden toevertrouwd die de meest algemene vertegenwoordiging van de natie vormen. Andere zaken, bijvoorbeeld de budgetten van gemeenten, zijn eerder lokaal van aard en kunnen dus best op plaatselijk vlak worden behandeld. Tenslotte zijn er materies die gemengd van aard zijn, die zich mogelijk wel in alle samenlevingen manifesteren, maar die niet altijd op hetzelfde niveau worden geregeld. Wanneer het nationale gezag de gemengde materies naar zich toe weet te trekken, verkrijgt het daardoor zulk machtsoverwicht, dat het vaak de plaatselijke instanties ook die materies, die lokaal van aard zijn, tracht afhandig te maken. Wanneer, integendeel, het lokaal gezag de gemengde materies onder zijn bevoegdheid krijgt, kan het proberen het centraal gezag materies te ontfutselen die eigenlijk nationaal van aard zijn.

Laten we deze algemene gedachten toepassen op de Amerikaanse Unie. Het federale gezag regelt die materies die nationaal van aard zijn; het onderhoudt bijvoorbeeld de betrekkingen met het buitenland. De verschillende deelstaten regelen vooreerst de zuiver plaatselijke materies, die hen uit de aard van de zaak toekomen. De deelstaten zijn echter ook bevoegd voor de civielrechtelijke en politieke aangelegenheden van de burgers; zaken die bij uitstek gemengd zijn en die zowel nationaal als regionaal zouden kunnen worden geregeld. Bij de verdeling van de soevereiniteit heeft het federale gezag dus duidelijk aan het kortste eind getrokken.

Het federaal gezag bevindt zich op grote afstand van de burgers. Het waakt over de algemene belangen van het land, maar heeft weinig onmiddellijk voelbare invloed op het leven van alledag. De deelstaten houden zich bezig met zaken die misschien minder draagwijdte hebben, maar die dichter liggen bij het individuele welzijn van de burgers. Niet alleen belangenafwegingen maken dat de Amerikanen zich méér bij de deelstaten betrokken voelen. De Unie blijft voor hen een abstract begrip, terwijl de deelstaten worden geïdentificeerd met de plaats waar men woont, met de eigendom en met de familie.

In de Verenigde Staten berust het politieke gewicht bij de deelstaten. De federale overheid vormt, ondanks de inspanningen van de wetgevers, van nature een zwakke bestuursinstantie. De Unie heeft tot taak de wens tot samenwerking van de deelstaten ten uitvoer te brengen. Wanneer deze wens duidelijk aanwezig is, kan de Unie met de nodige kracht haar bestuurstaken vervullen. De federale constructie is echter niet voorzien op situaties waar deze samenwerking door de deelstaten in vraag wordt gesteld. Wanneer de federale overheid in aanvaring komt met één van de deelstaten, wordt duidelijk hoe de politieke machtsverhoudingen liggen: de ervaring leert dat een staat die voet bij stuk houdt, zijn slag thuishaalt. In feite gaat het om de consequentie van het principe waarop de Unie steunt. De Amerikaanse confederatie bestaat uit staten die zich uit vrije wil hebben verenigd, maar die geen afstand hebben gedaan van hun nationale soevereiniteit. Wanneer vandaag één van de staten zich wenst te onttrekken aan het eertijds gesloten contract, bestaan er geen gronden waarop dit kan worden geweigerd.

Het centrale gezag kan met succes de weerstand van een tegenstribbelende staat overwinnen, wanneer de belangen van één of meerdere deelstaten nadrukkelijk met die van de Unie zijn verbonden. Een federaal bestel dat goed functioneert, enkel en alleen omdat het kan terugvallen op enkele deelstaten waarvan het eigenbelang samenvalt met dat van de Unie, bewijst daardoor echter niet alleen zijn eigen onmacht, maar zondigt ook tegen basisprincipes van de federale staatsvorm. Een dergelijke confederatie kan mogelijk grootse dingen verwezenlijken, maar heeft in de praktijk opgehouden op confederale basis te functioneren.

Alle Amerikaanse deelstaten zijn weliswaar van het nut van de Unie overtuigd, maar géén van hen beschouwt de Unie als essentieel voor zijn eigen voortbestaan. Géén van de deelstaten zal zich dus grote inspanningen getroosten om de Unie in stand te houden. Een staat die besluit zijn eigen weg te gaan en uit de Unie te stappen, zal op weinig weerstand botsen. Zaak is dan ook minder of deelstaten zich kunnen afscheiden, dan wel of de wil bestaat om verenigd te blijven. Er zijn twee goede redenen die maken dat staten belang hebben bij het voortbestaan van het federale verband. Eerst en vooral is het duidelijk dat de Amerikanen zich tegenover de buitenwereld zouden verzwakken wanneer ze de Unie zouden opgeven. In de tweede plaats zou een boedelscheiding alleen maar grotere uitgaven veroorzaken: staten zouden grenzen moeten instellen en legers op de been brengen. De deelstaten hebben geen materieel belang bij het opzeggen van het unieverdrag. Het valt niet te ontkennen dat de aard en de uitgestrektheid van het Amerikaanse grondgebied

maken dat er verschillende belangen bestaan binnen de Unie; belangen die echter geenszins aan elkaar zijn tegengesteld.

Ook op andere vlakken bestaan er tussen de Amerikanen meer overeenkomsten dan verschillen. Een groep mensen wordt minder samengehouden door wel beredeneerde overwegingen, dan door de instinctieve en in zekere zin onvrijwillige instemming die ontstaat uit de gelijkheid van gevoelens en de overeenkomst van opvattingen. Samenlevingen ontstaan niet omdat een groep mensen besluit dezelfde leider te volgen en dezelfde wetten na te leven. We spreken slechts van een samenleving wanneer mensen met betrekking tot een groot aantal onderwerpen een zekere eensgezindheid vertonen. Wie vanuit dit oogpunt de Verenigde Staten bestudeert, kan enkel concluderen dat de Amerikanen één volk vormen en dat er tussen hen méér samenhang bestaat dan in veel Europese naties het geval is.

De Amerikanen verschillen vaak van mening over specifieke politieke kwesties, maar zijn het eens over de principes op basis waarvan hun samenleving moet functioneren. Van Maine tot Florida, van de Missouri tot aan de Atlantische kust, is men het er over eens dat de bron van alle legitieme macht bij het volk ligt. Men heeft dezelfde ideeën over vrijheid en gelijkheid; men verkondigt dezelfde opvattingen over de pers, over het verenigingsrecht, over het jury-stelsel en over de verantwoordelijkheid van overheidsambtenaren.

Ook wanneer we godsdienstige, filosofische of morele kwesties bekijken, vinden we enkel overeenstemming. Voor de Amerikanen vormt de universele rede het hoogste morele gezag. Ze menen dat men een beroep moet doen op het onderscheidingsvermogen van de mensen wanneer men wil bepalen wat toegelaten of verboden is, wat waar of verkeerd is. Het merendeel van hen meent dat welbegrepen eigenbelang volstaat om mensen te leiden naar wat rechtvaardig en eerlijk is. De Amerikanen zijn ervan overtuigd dat elkeen van de natuur het vermogen heeft meegekregen om zichzelf te besturen. Ze zijn van oordeel dat de verbreiding van kennis en ontwikkeling noodzakelijkerwijs nuttige resultaten zal opleveren. Alle Amerikanen zijn aanhangers van het vooruitgangsgeloof en zijn ervan overtuigd dat wat vandaag goed is, morgen de plaats zal ruimen voor iets dat nog beter is.

De Amerikanen delen niet alleen een aantal opvattingen met elkaar, ze onderscheiden zich ook van andere naties door één welbepaalde karaktertrek: hun hoogmoed. De Amerikanen hebben een zeer hoge dunk van zichzelf. Sinds vijftig jaar houden ze niet op te herhalen dat ze het meest godsdienstige, verlichte en vrije volk vormen en dat tot hiertoe enkel bij hen de democratie levensvatbaar is gebleken. De Amerikanen zijn er bijna van overtuigd dat ze behoren tot een aparte soort.

De gevaren die de Amerikaanse democratie bedreigen, liggen dus noch in tegengestelde belangen, noch in uiteenlopende opvattingen. Er bestaan echter opmerkelijke mentaliteitsverschillen. Hoewel de bewoners van de Verenigde Staten nagenoeg allemaal aan dezelfde stam zijn ontsproten, zijn er onder invloed van de invoering van de slavernij grote verschillen ontstaan tussen noord en zuid. Vaak gelooft men dat het probleem erin bestaat dat door de slavernij beide gebiedsdelen uiteenlopende belangen hebben gekregen. Het probleem is eerder dat de slavernij de karakters heeft veranderd en uiteenlopende leefpatronen heeft doen ontstaan. Eerder beschreef ik hoe de slavernij in het zuiden de ondernemingszin heeft beïnvloed; deze beïnvloeding geldt echter voor de zeden en gewoonten in het algemeen.

In het zuiden beschikken alle blanke families, hoe arm ze ook zijn, over slaven. Dat betekent dat alle blanken zijn opgegroeid in de vanzelfsprekendheid dat het hen toekomt, bevelen te geven. De Amerikanen van het zuiden zijn trots, lichtgeraakt, gewelddadig, vurig in hun verlangens, ongeduldig wanneer hen iets in de weg wordt gelegd, gemakkelijk te ontmoedigen wanneer ze niet van de eerste keer hun doel bereiken. De Amerikanen van het noorden leren van jongsaf op eigen benen te staan. Zo leren ze de begrenzingsen van hun macht kennen. Ze verwachten niet dat anderen zich naar hun wensen plooiën, maar leren integendeel dat ze bij anderen in de gunst moeten zien te komen, willen ze iets bereiken. De Amerikanen van het noorden zijn geduldig, nadenkend, bedachtzaam in het handelen, doortastend wanneer ze iets ondernemen.

Het leven van alledag is voor de blanke Amerikanen van het zuiden heel gemakkelijk. Dat geeft hen de tijd om hun gedachten aan grootsere en minder alledaagse zaken te wijden. De Amerikanen van het zuiden houden van aanzien, van roem, van drukte, van vermaak, maar vooral van nietsdoen. De Amerikanen van het noorden zijn zo gewoon, zich op de kleine dagelijkse dingen te concentreren, dat ook hun denken zich enkel in de richting van praktische, specifieke en concrete onderwerpen ontwikkelt. Ze zijn dan ook meesters in de kunst om profijt te trekken uit de kansen die de natuur of de samenleving hen biedt. De Amerikaan van het zuiden is spontaner, opener, grootmoediger, sprankelender en beschikt over een rijker geestesleven. De Amerikaan van het noorden is actiever, redelijker, ontwikkelder en bekwamer. De ene heeft zich de smaak, de vooroordelen, de zwakheden en de grootsheid van de aristocraten eigen gemaakt; de andere de kwaliteiten en gebreken van de middenklasse. Mensen waarvan de mentaliteit en het leefpatroon zó verschillen zijn moeilijk te verenigen in één samenleving. Het is in deze zin dat de slavernij het voortbestaan van de Amerikaanse confederatie bedreigt.

De Amerikaanse Unie bestond in 1790 uit dertien staten met in totaal bijna vier miljoen inwoners; in 1830 waren er al vierentwintig staten en was de bevolking verdrievoudigd. Ik vermoed dat voor het einde van de eeuw de Amerikaanse Unie uit meer dan veertig staten en honderd miljoen inwoners zal bestaan. Een dergelijke verandering moet gevaren inhouden. Naarmate de Amerikaanse republieken groeien in aantal en in bevolking, zullen hun belangen uiteenlopen en zullen ze zich minder gewillig aan het federale gezag onderwerpen. Een ander gevaar ligt in de verschuiving van het zwaartepunt van de Unie naar het noordwesten. Om de tien jaar wordt het aantal afgevaardigden waarop de staten in het Congres recht hebben aangepast; het aandeel van de staten in het noorden en het westen neemt voortdurend toe ten nadele van die van het zuiden.

Men kan zich moeilijk een duurzame Unie voorstellen tussen twee volkeren waarvan er één arm en zwak is, en het andere rijk en sterk. Zo'n Unie is nog moeilijker denkbaar wanneer de ene bezig is, zijn krachten te verliezen en de andere aan kracht wint. Het zuiden, dat in het verleden vier presidenten aan de Unie heeft geleverd, moet nu lijdzaam toezien hoe zijn machtspositie wordt teruggeschoefd. Men kan begrijpen dat dit irritatie wekt bij de lichtgeraakte en hoogmoedige zuiderlingen. Voortdurend klagen ze over onderdrukking en machtsmisbruik. Steeds vaker dreigen ze uit de Unie te stappen. Het feit dat deze machtsverschuiving ten nadele van het zuiden zo snel gaat -in de levensloop van één generatie- vergroot de problemen. Het grootste gevaar dat de Amerikaanse Unie bedreigt, vloeit dus voort uit haar voorspoed; een voorspoed die echter niet alle staten in gelijke mate weet te bereiken.

De Amerikaanse Unie kan op twee manieren ten onder gaan: ofwel doordat één van de staten het contract opzegt en desnoods met geweld de banden verbreekt, ofwel doordat de federale overheid stap voor stap aan gezag verliest omdat de republieken zich zelfstandiger gaan opstellen. De Amerikanen zijn vóór alles bevreesd dat de staatsmacht zich in handen van enkelen zal concentreren; de idee van centralisatie is dan ook weinig populair in de Verenigde Staten. Ik moet eerlijk bekennen dat ik deze vrees van de Amerikanen als denkbeeldig beschouw. Ik geloof eerder dat het federale bewind zichtbaar aan verzwakking onderhevig is.

Wie aandachtig toekijkt, ziet twee tegenstrijdige tendenzen aan het werk. Enerzijds verdwijnt, onder invloed van de voortdurende migraties en de toegenomen communicatie- en transportmogelijkheden, het provincialisme en het lokale particularisme dat de Amerikanen aan hun specifieke staten bindt. Anderzijds zien we een afname van de federale macht. De verklaring voor dit fenomeen ligt voor de hand. Toen in 1789 de Unie werd uitgeroepen, bestond de vrees voor algehele bestuurloosheid; in die context was iedereen overtuigd

van het belang van het federale gezag. Naarmate orde en rust werden hersteld, leek ook de noodzaak van het federale gezag te verdwijnen en begonnen de staten zich opnieuw naar meer zelfstandigheid te bewegen.

Het federale gezag wordt dagelijks zwakker. Het trekt zich geleidelijk aan terug op een steeds kleiner actieterrein. Het gevoel van onafhankelijkheid van de deelstaten groeit van langsom meer. Er bestaat bereidheid om de Unie in stand te houden; zij het dan een Unie die slechts een schaduw van zichzelf is, die in tijden van oorlog de krachten bundelt, maar in vreedstijd naar het achterplan verdwijnt. Ik zie op dit moment niets dat deze beweging kan stoppen. Het komt me niettemin vóór, dat we nog ver zijn van het moment waarop de Unie zou verdwijnen. De Unie leeft immers in de zeden en gewoonten en kan op heel wat verwezenlijkingen terugblikken. Geconfronteerd met de huidige tendens naar verzwakking, vermoed ik dan ook dat er vroeg of laat een tegenreactie ten gunste van het centrale gezag op gang zal komen; een verandering in de opinies, een binnenlandse crisis of een oorlog, kunnen de Unie opeens terug de kracht geven die nodig is.

De overlevingskansen van de republikeinse instellingen

Men mag niet de fout begaan, de Unie en de republikeinse instellingen over dezelfde kam te scheren. De Unie kwam tot stand in uitzonderlijke omstandigheden en bestaat slechts zolang de omstandigheden dat toelaten. Het republikanisme lijkt me echter de natuurlijke toestand van het Amerikaanse volk. De Unie is een juridische constructie die door een politieke omwenteling of door een verandering in de publieke opinie opnieuw kan worden afgebroken; de republiek heeft stevigere wortels.

In de Verenigde Staten verstaat men onder de term republiek een staatsvorm die daadwerkelijk is gegrondvest op de verlichte wil van het volk; een manier van besturen waarbij naar verzoening wordt gestreefd, waar pas na rijp beraad een besluit wordt genomen, waar bedachtzaam wordt gedebatteerd en waar de beslissingen op volwassen wijze worden uitgevoerd. De Amerikaanse republikeinen respecteren de zeden en gewoonten, het geloof en de rechten. Ze zijn de overtuiging toegedaan dat naarmate een volk de vrijheid verwerft, het ook moreel hoogstaand, gelovig en gematigd moet zijn. Hoewel in de republiek de meerderheid de oorsprong vormt van alle macht, wordt die meerderheid niet als almachtig beschouwd. Boven de meerderheid staan, met betrekking tot morele kwesties, de menselijkheid, de rechtvaardigheid en de redelijkheid en, met betrekking tot de politiek, de verworven rechten.

In Europa hebben we de republiek op een andere manier leren kennen; als het schrikbewind van diegenen die zich op de meerderheid beroepen; als de regering van zij die pretenderen, te weten wat goed is voor het volk, en die zich op basis hiervan het recht toeëigenen om misprijzen te tonen voor alles wat tot dan toe op respect had kunnen rekenen: van de hoogste morele regels tot en met het alledaagse gezond verstand.

De Amerikaanse natuur en geschiedenis bevorderden de ontwikkeling van de lokale vrijheden en van het politieke leven. Het zal in Amerika steeds moeilijk zijn, zo niet onmogelijk, een gecentraliseerd bestuur tot stand te brengen. De grote afstanden en het gegeven dat de bevolking zeer verspreid leeft, bevorderen zelfstandig lokaal en regionaal bestuur. Dit algemeen gegeven, dat kenmerkend is voor alle delen van de Nieuwe Wereld, wordt in de Verenigde Staten nog versterkt door het feit dat de plaatselijke vrijheden dateren van voor de onafhankelijkheid en zich diep in het leefpatroon hebben geworteld. De Engelse kolonisten leefden verdeeld over een groot aantal kleine samenlevingen die elk hun eigen zaken beheerden en die tegenover niemand verantwoording dienden af te leggen.

In Amerika zijn alle instellingen republikeins. Wie de republiek zou willen afschaffen, zou komaf moeten maken met de gehele Amerikaanse rechtsorde. Elke andere staatsvorm dan de republiek zou ook haaks staan op de Amerikaanse zeden en gewoonten. Het beginsel van de volkssoevereiniteit is ingebed in het Amerikaanse leefpatroon en vormt er in zekere zin het sluitstuk van. Het Amerikaanse civiele en politieke leven berust op de stelregel dat de Voorzienigheid ervoor gezorgd heeft dat elkeen over de capaciteiten beschikt om zelfstandig die zaken te beredderen die alleen hem aanbelangen. We vinden deze regel toegepast in de betrekkingen tussen ouders en kinderen, tussen meesters en knechten, tussen de lokale besturen en de burgers, tussen de regionale organen en de natie, tussen de Unie en de deelstaten. Het principe van de zelfbeschikking loopt aldus naadloos over in dat van de volkssoevereiniteit. In de Verenigde Staten is zelfs de religie republikeins, in de mate dat de godsdienstige waarheden ondergeschikt worden gemaakt aan de menselijke rede. Als de republikeinse staatsvorm in de Verenigde Staten zou moeten verdwijnen, zou dat pas mogelijk zijn nadat de samenleving een diepgaande omwenteling heeft doorgemaakt. Niets wijst erop dat zo'n omwenteling valt te verwachten.

Wie de Verenigde Staten bezoekt, staat versteld van het tumult waarmee het politieke leven gepaard gaat. De voortdurende wetswijzigingen roepen onwillekeurig de gedachte op dat een volk dat zo weinig zeker is van wat het wil, ook wel vrij snel de huidige staatsvorm door een andere zal wensen te vervangen.

Deze vrees is echter voorbarig. De Amerikanen brengen misschien regelmatig wetswijzigingen aan, maar betonen groot respect voor de grondwettelijke principes. De Amerikaanse republiek is net zo stevig gevestigd als de monarchie ten tijde van Lodewijk XIV, toen de Fransen niet alleen de bestaande staatsvorm gunstig gezind waren, maar zich zelfs geen voorstelling konden maken van andere staatsvormen. De Amerikaanse republiek steunt op een stilzwijgend accoord, op een haast universele consensus. Niettemin denk ik dat de Amerikaanse wispelturigheid op termijn gevaren inhoudt. Het is niet ondenkbaar dat de ongemakken, die voortvloeien uit de voortdurende wetswijzigingen, het vertrouwen in de instellingen ondermijnen.

Ik vrees dat wanneer de Amerikanen de republiek ooit de rug zouden toekeren, het pad geëffend is voor het despotisme. Montesquieu beweerde dat nergens de macht van de vorst groter is dan daar waar hij zijn rijk vestigt op de puinen van een republiek; de niet duidelijk omschreven bevoegdheden, die men zonder vrees aan een verkozen functionaris toekent, zullen dan immers in handen van een erfelijk staatshoofd vallen. Deze opmerking is misschien nog het meest van toepassing op een democratische republiek. Eerder heb ik immers aangegeven hoe weinig aandacht men in de Verenigde Staten heeft besteed aan het inperken van de bevoegdheden van de verkozenen die de meerderheid vertegenwoordigen.

Sommigen beweren dat in de Verenigde Staten geleidelijk aan een aristocratie zal ontstaan. Ik heb er meermaals op gewezen dat naar mijn gevoel de Amerikaanse samenleving zich veeleer in de richting van een verder doorgevoerde democratie beweegt. Ik sluit niet uit dat de Amerikanen er ooit toe zullen besluiten de politieke rechten terug te schroeven of de macht te concentreren in handen van een alleenheerser; dat ze de macht in handen van één klasse zouden geven, lijkt me echter onwaarschijnlijk. Het invoeren van een aristocratie veronderstelt dat mensen zich akkoord verklaren met het ongelijkheidsbeginsel. Vermits dit indruist tegen alle menselijke instincten en tegen de natuurlijke gevoelens van rechtvaardigheid, zal zulks niet uit vrije wil gebeuren. Ik vind in de geschiedenis dan ook géén voorbeeld van een aristocratie die haar gezag anders heeft weten te vestigen dan op basis van een militaire verovering. Niets wijst erop dat de Verenigde Staten de uitzondering op deze regel zullen vormen.

Enkele beschouwingen over het Amerikaanse commerciële succes

Tussen de Amerikaanse en Europese markten bestaan natuurlijke complementariteiten. Europa heeft behoefte aan een aantal Amerikaanse

grondstoffen die het zelf niet kan voortbrengen, net zoals de Verenigde Staten voor een groot aantal afgewerkte producten op het oude continent blijven beroep doen. De Amerikanen hebben een zeer belangrijke positie verworven in de commerciële scheepvaart. Negen tienden van de Europese export naar de Verenigde Staten vindt plaats op Amerikaanse schepen, terwijl ook drie vierden van de Amerikaanse export naar Europa met behulp van de Amerikaanse handelsvloot gebeurt.

Het Amerikaanse scheepsvervoer werkt tegen prijzen waar de Europese concurrenten niet tegenop kunnen. De reden waarom de Amerikaanse schepen goedkoper de oceaan kunnen oversteken, is niet zo eenvoudig te geven. In ieder geval ligt de verklaring niet in materiële factoren: de bouw van een Amerikaans schip kost evenveel als van een Europees; Amerikaanse matrozen verdienen over het algemeen zelfs beter dan hun Europese collega's. Ik denk dat een verklaring dan ook meer in factoren van niet-materiële aard schuilt. Europese scheepvaarders gaan zeer voorzichtig te werk; ze zullen slechts uitvaren wanneer het weer dat toelaat en bij een mankement keren ze onmiddellijk naar de wal terug. De Amerikanen slaan alle voorzorgen in de wind en trotseren elk gevaar; het gebeurt dan ook regelmatig dat een Amerikaans schip averij oploopt. Ze zijn ook minder geneigd om bij lange reizen allerlei tussenhavens aan te doen en zijn bereid acht tot tien maanden op zee door te brengen. Het netto-resultaat van dit alles is dat ze hun ladingen sneller ter bestemming brengen.

De verklaring van deze fenomenen ligt in de Amerikaanse ingesteldheid. De Amerikanen hebben de behoeften en verlangens van een ontwikkelde samenleving, maar beschikken vaak niet over de middelen om hieraan te voldoen. Als gevolg hiervan zijn ze gedwongen hun inventiviteit en ondernemingszin aan te scherpen. De Amerikanen zijn gewoon, zich verschillende stielen eigen te maken en regelmatig van beroep te veranderen. Dit zet mogelijk een rem op de maatschappelijke arbeidsverdeling, maar draagt gevoelig bij tot de intellectuele ontwikkeling van de werkende bevolking. Men vindt in Amerika minder specialisten, maar méér mensen die van alle markten thuis zijn. De Amerikanen laten zich ook niet leiden door de vooroordelen of vastgeroeste gewoonten van één of andere professie. Ze leven in een samenleving die voortdurend in beweging is en waar nieuw synoniem is voor beter. Amerikanen erkennen niet dat de natuur de mens bepaalde begrenzingen heeft opgelegd; voor hen is alles het proberen waard. De gemiddelde Amerikaan is ondernemend, avontuurlijk en vernieuwend. Deze ingesteldheid vinden we terug in de politiek, in de godsdienst, in het economische en sociale leven. Het is op basis van deze ingesteldheid dat de Amerikaanse scheepvaart haar concurrenten heeft weten te verslaan.

De rede en de ervaring leren ons dat commerciële macht slechts duurzaam is wanneer ze zich weet te verenigen met militaire macht. Ook de Amerikanen begrijpen die waarheid. Nu reeds zijn ze in staat om hun vlag te doen respecteren; het zal niet lang meer duren voor ze ook in staat zijn om, waar dat nodig is, vrees aan te jagen. Ik meen dat naties reeds in hun vroegste jaren de belangrijkste trekken vertonen van hoe ze zich zullen ontwikkelen. Wanneer ik het Amerikaanse handelssucces zie, kan ik me niet van de indruk ontdoen dat ze eens de grootste maritieme macht ter wereld zullen worden en zich meester van de wereldzeeën zullen maken.

BESLUIT

Niets zegt dat de Anglo-Amerikanen zich zullen opsluiten binnen het grondgebied dat ze momenteel bezetten. Vandaag reeds ziet men hen deze grenzen overschrijden. In noordoostelijke richting worden de Frans-Canadezen een minderheid op hun vroeger grondgebied. In noordwestelijke richting vindt men slechts een handjevol verwaarloosde Russische nederzettingen. In het zuidwesten vormt Mexico het enige obstakel van betekenis. De Amerikanen trekken druppelsgewijs de grens over om de nauwelijks bewoonde gronden in gebruik te nemen en tot ontwikkeling te brengen. De Amerikanen introduceren hun taal en leefpatroon en het zal niet lang duren voor de laatste Mexicanen zijn verdwenen. Zolang de Anglo-Amerikanen vóór zich slechts weinig bevolkte en onontgonnen gebieden aantreffen, zal niets hun opmars kunnen stoppen; geen macht ter wereld kan emigranten, die op zoek zijn naar een beter bestaan, beletten om vruchtbare, onbewoonde gebieden te betreden en in gebruik te nemen.

Twee naties zijn vanuit een verschillend uitgangspunt naar hetzelfde doel op weg: de Russen en de Anglo-Amerikanen. Beiden zijn in de schaduw tot wasdom gekomen en hebben zich, terwijl de aandacht van de wereld op andere zaken was gericht, op korte tijd een eersterangspositie tussen de naties weten te verwerven. Terwijl alle andere volkeren hun natuurlijke begrenzingslijnen lijken te hebben bereikt, tonen Russen en Amerikanen groei en vooruitgang. Andere naties zijn tot stilstand gekomen of moeten zich steeds grotere inspanningen

getroosten om hun posities te bewaren; Amerika en Rusland zijn een weg ingeslagen waarvan het einde nog lang niet in zicht is.

De Amerikanen strijden tegen de obstakels die de natuur hen in de weg heeft gelegd; de Russen vinden andere mensen tegenover zich. De enen voeren het gevecht tegen de wildernis en de barbarij, de anderen staan tegenover hoog ontwikkelde beschavingen. De Amerikaanse overwinningen worden met het ploegijzer gerealiseerd, de Russische met het zwaard. De enen steunen op het particulier belang en laten vrij spel aan de individuele capaciteiten en inzichten. De anderen concentreren alle macht in de handen van één man. De enen verwachten alles van de vrijheid, de anderen van de verknechting. Hun uitgangspunten en de wegen die ze zijn ingeslagen zijn verschillend; niettemin lijken ze beiden door de Voorzienigheid te zijn uitverkoren om eens het lot van de halve wereld in handen te houden.

VERENIGING VOOR SOCIOLOGIE

De Vereniging voor Sociologie werd in 1975 opgericht, met het doel de beoefening en de ontwikkeling van de sociologie en de beroepsbelangen van de sociologen te bevorderen. De Vereniging voor Sociologie is gefedereerd met de Association des Sociologues Belges de langue française in de Belgische Vereniging voor Sociologie die, als overkoepelend orgaan, de binding met de International Sociological Association verzekert.

Sinds 1979 geven de Vereniging voor Sociologie en de sociologische departementen van de Vlaamse universiteiten samen het Tijdschrift voor Sociologie uit.

Hoofdredacteur en verantwoordelijke uitgever : J.C. Verhoeven

Redactiesecretaris : G. Loosveldt

Redactie : P. Berckmans, P. Bracke, L. De Lathouwer, K. Deschouwer, I. Glorieux, E. Henderickx, H. Hermans, S. Opdebeeck, M. Ruebens, J. Vranken

Abonnementen : gratis voor de leden van de Vereniging voor Sociologie

Niet-leden : 800 fr. (voor studenten, werklozen en gelijkgestelden 500 fr.)

Losse nummers : 250 fr. (dubbelnummer 500 fr.)

Te storten op bankrekening nr. 001-0850956-41 van het Tijdschrift voor Sociologie vzw, p/a H. Van Meerbeeck, K.U. Leuven - Departement Sociologie, E. Van Evenstraat 2C, 3000 Leuven

(In het abonnement zijn de afleveringen van Sociale Wetenschappen Klassiek inbegrepen. Ze zijn ook afzonderlijk verkrijgbaar.)

MAURICE HALBWACHS HET COLLECTIEF GEHEUGEN

Synopsis van Mark Elchardus

Halbwachs, de kritische leerling van Bergson en de even kritische volgeling van Durkheim, heeft het thema 'tijd' verscheidene keren behandeld : in onder meer *Les cadres sociaux de la mémoire* (1925), *La mémoire collective chez les musiciens* (1936) en *La topographie légendaire des Evangiles en Terre sainte* (1942). Tijdens de Tweede Wereldoorlog probeerde hij te werken aan een groots opgezet boek waarin dat onderwerp zou worden uitgediept. De nexus tijd-bewustzijn-geheugen-samenleving vormde toen de kern van zijn denken. In juli 1944 werd hij door de Gestapo aangehouden; in maart 1945 stierf hij in het kamp van Buchenwald. In zijn papieren heeft men vier handgeschreven hoofdstukken gevonden, die onderdeel van het geplande boek moesten worden. Maurice Halbwachs overwoog ook het reeds eerder gepubliceerde artikel over het collectief geheugen van de musici, daarin op te nemen of te verwerken. In het eerste van de vier hoofdstukken, 'het collectief geheugen en het individuele geheugen', breekt hij ten dele met de stellingen die hij twintig jaar eerder in *Les cadres sociaux de la mémoire* had ontwikkeld. Hij legt daarmee de basis van een werk dat duidelijk onaf is, maar waarin de lezer de kans krijgt de auteur luidop te horen denken. Het produkt van dat denken is een intrigerende en nog steeds bruikbare grondslag voor een specifiek sociologische benadering van tijd en geheugen.

MARK ELCHARDUS is socioloog en als hoogleraar verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel.

Acco Leuven / Amersfoort

EMILE DURKHEIM

DE ELEMENTAIRE VORMEN VAN HET RELIGIEUZE LEVEN

Synopsis van Lieven Vandekerckhove

In 1912 verscheen het laatste belangrijke werk van Emile Durkheim : zijn lang gerijpte studie over de natuur van het religieuze. Durkheim ging ervan uit dat de identiteit van het religieuze best kon worden afgelezen waar de religie in haar primitiefste gestalte was aan te treffen. Daarom haalde hij zijn empirisch materiaal uit antropologische beschrijvingen van wat volgens hem de meest primitieve religie was ter wereld, het totemisme van de autochtone Australische bevolking. Naar eigen zeggen vond hij daar de belangrijkste geloofsopvattingen en de belangrijkste rituele attitudes terug, die aan de basis liggen van zelfs de meest geavanceerde religies, en kon hij daarom de fundamentele stelling veralgemenen waartoe de studie van het totemisme hem bracht. Verre van een opeenhoping van illusies te zijn, heeft de religie volgens Durkheim wel degelijk een objectief fundament. Doch dat de religie op één of andere wijze gefundeerd is, betekent nog niet dat de werkelijkheid waarin ze gefundeerd is, ook overeenstemt met de idee die de gelovigen zich daarvan vormen. Integendeel, het feit dat de realiteit waarin de religieuze ervaring wortelt, in de loop der tijden op danig veel verschillende wijzen werd voorgesteld, bewijst volgens Durkheim dat geen van deze concepties deze realiteit adequaat uitdrukte. Op indrukwekkende wijze werkt hij de stelling uit dat de enige objectieve, universele en eeuwige oorzaak van de religieuze ervaring de samenleving is. De religieuze natuur van de mens is dus volgens hem noch min noch meer het produkt van sociale oorzaken.

In de marge van deze theorie ontwikkelt Durkheim ook de stelling dat het logisch denken kind is van de religie en derhalve van het samenleven : het is aan de religie dat de belangrijkste categorieën van het denken ontsproten zijn.

LIEVEN VANDEKERCKHOVE is als socioloog verbonden aan de K.U. Leuven.

Acco Leuven / Amersfoort

In 1831-1832 maakt Alexis de Tocqueville (1805-1859) een lange reis door de Verenigde Staten. Daar ontdekt hij een samenleving die gegrondvest is op de beginselen van maatschappelijke en politieke gelijkheid. Deze samenleving vormt, volgens hem, het prototype van een nieuw maatschappijmodel, dat zich ook elders zal doorzetten. In Amerika heeft de Tocqueville, zoals hij zelf zegt, 'meer gezien dan enkel Amerika'.

In *De la Démocratie en Amérique*, brengt Alexis de Tocqueville verslag uit van zijn ervaringen. In dit eerste deel, voor het eerst gepubliceerd in 1835, maakt hij een analyse van de Amerikaanse instellingen en van de werking van de politieke democratie.

In een tweede deel, uit 1840, bestudeert hij de invloed van de nieuwe, democratische maatschappelijke verhoudingen op het cultuurpatroon.

Alexis de Tocqueville is niet alleen één van de eerste auteurs die zich over het ontstaan en functioneren van democratische samenlevingen heeft gebogen. Zijn inzicht in de dynamiek van het democratiseringsproces blijft bovendien verrassend actueel.

PATRICK STOUTHUYSEN is als docent verbonden aan de afdeling Politieke Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel.

ISBN 90-334-2769-9

9 789033 427695